

Turun yliopisto
University of Turku

PK-YRITYSTEN TILINPÄÄTÖSRAPOR- TOINNIN TULEVAISUUS – ONKO PK-IFRS VARTEENOTETTAVA VAIHTOEHTO?

Liiketaloustiede, laskentatoimi ja
rahoituksen pro gradu -tutkielma

Laatija:

Petteri Lagus 414433

Ohjaajat:

KTL Ulla-Maarit Valve

KTM Matti Niinikoski

15.08.2013

Turku

Turun kauppakorkeakoulu • Turku School of Economics

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Johdatus aiheeseen	7
1.2	Tutkielman tavoitteet ja rajaukset	9
1.3	Tutkielman metodologia	10
1.4	Tutkielman rakenne.....	12
2	KANSAINVÄLINEN LASKENTATOIMI.....	13
2.1	Harmonisointi.....	13
2.1.1	Yleisesti.....	13
2.1.2	Harmonisoinnin edut.....	15
2.1.3	Harmonisoinnin esteitä ja haittoja	16
2.1.4	Harmonisoinnin toimijat	18
2.2	Tilinpäätöskäytäntöjen eroja selittäviä tekijöitä.....	19
2.2.1	Kulttuuri.....	19
2.2.2	Lakijärjestelmä.....	20
2.2.3	Rahoitusinstituutiot	21
2.2.4	Verotus	22
2.2.5	Ammattimaisuus	22
2.2.6	Muut.....	23
3	PK-YRITYSTEN TILINPÄÄTÖSRAPORTOINTI.....	24
3.1	Pk-yritysten erityispiirteitä.....	24
3.2	Pk-yritysten tilinpäätösraportoinnin erityispiirteitä	26
3.3	Tilinpäätösraportoinnin kustannus-hyöty-suhde	28
3.4	Tilinpäätösraportoinnin nykytilanne Euroopassa.....	30
4	PK-IFRS	34
4.1	Pk-IFRS:n synty ja kehitys.....	34
4.2	Pk-IFRS-normiston sisältö ja rakenne	37
4.3	Pk-IFRS:n erot FAS:iin ja laajaan IFRS:ään.....	40
4.3.1	Suomalaisen käytännön ja IFRS-käytännön välisiä periaate-eroja..	40
4.3.2	Pk-IFRS:n keskeiset erot Suomen kirjanpitolakiin.....	41
4.3.3	PK-IFRS:n ja IFRS:n keskeiset erot	43
4.4	Pk-IFRS:n hyödyt.....	45
4.5	Pk-IFRS:n haasteet	47
4.6	Pk-IFRS:n nykytilanne Euroopassa ja maailmalla.....	50

5	ONKO PK-IFRS VARTEENOTETTAVA VAIHTOEHTO?	53
5.1	Empiirinen aineisto	53
5.2	IFRS:n tuomat hyödyt ja haasteet pk-yritykselle	54
5.3	Pk-yritykset ja tilinpäätösraportointi	56
5.4	Pk-IFRS ja sen soveltuvuus pk-yrityksille	58
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	67
6.1	Johtopäätökset	67
6.2	Yhteenveto	69
	LÄHTEET	71
	LIITTEET	76
	Liite 1 Haastattelut	76
	Liite 2 Haastattelurunko – Haastateltava A	77
	Liite 3 Haastattelurunko – Haastateltava B	78
	Liite 4 Haastattelurunko – Haastateltava C	79

Taulukot

Taulukko 1	Eu-komission ehdottamat yritysten kokorajat	31
Taulukko 2	SWOT-analyysi pk-standardista.....	35
Taulukko 3	Pk-IFRS:n suhde IFRS:ään.....	38
Taulukko 4	Pk-IFRS:n käyttöönotto maailmalla	51

Käsitteet

AICPA	American Institute of Certified Public Accountants
ASB	Accounting Standards Board
EU	Euroopan unioni
FAS	Finnish Accounting Standards
FASB	Financial Accounting Standards Board
FRSSE	Financial Reporting Standard for Smaller Entities
FRSME	Financial Reporting Standard for Medium-sized Entities
IAS	International Accounting Standard
IASB	International Accounting Standards Board
IASC	International Accounting Standards Committee
IFRS	International Financial Reporting Standard
IFRS for SMEs	International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
SEC	Securities and Exchange Commission
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus aiheeseen

Pienet ja keskisuuret yritykset (pk-yritykset) ovat osoittaneet viimeisen parin kymmenen vuoden aikana yhä enemmän huolestuneisuutta siitä, että laskentastandardit muuttuvat raskaammiksi ja työläämmiksi. Osan taakasta ovat aiheuttaneet kansainväliset laskentastandardit, jotka on kehitetty julkisesti noteeratuille yhtiöille, mutta niitä pyritään kasvavissa määrin implementoimaan ei-listatuille yhtiöille. (Pacter 2009, 4.) Nykyään pitäisikin tutkimuksissa panostaa paljon enemmän juuri pk-yritysten tilinpäätösraportoinnin tarpeisiin, koska tällä hetkellä on keskitytty ainoastaan globaaleihin rahoitusmarkkinoihin ja niiden sääntelyyn. On tehty oletuksia siitä, että standardit sopisivat yhtä lailla monikansallisille yhtiöille sekä pienemmille ei-listatuille yhtiöille, joskin vähemmällä tiedonantovaatimuksilla. Kansainvälisen liiketoiminnan monimutkaisuus ja niihin liittyvät laskentasäännöt asettavat ison kysymyksen yhden tilinpäätösstandardiston soveltamisesta ja sen sopivuudesta kaikenkokoisille yrityksille. (Fearnley & Hines 2007, 405.)

Vuosia kestäneen valmistelun jälkeen kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja julkaiseva IASB antoi 9.7.2009 pk-yrityksille tarkoitetun standardin nimeltään IFRS for SMEs. Se on kirjoitettu nimenomaan pienten, ei-listattujen yritysten tarpeet huomioiden, ja sen tavoitteena on tarjota entistä vertailukelpoisempaa informaatiota pk-yritysten tilinpäätöstietojen käyttäjille. Pk-IFRS:n odotetaan helpottavan hallinnollista taakkaa, jota eri maille aiheutuu erillisten kansallisten kirjanpitonormistojen ylläpitämisestä. (Räty 2009, 26–27.) Pk-IFRS on 230-sivuinen, itsenäinen standardi, joka on käytössä jo yli 100 maassa. Se perustuu perus-IFRS:ään, mutta siihen on tehty paljon yksinkertaistuksia ajatellen eri sidosryhmiä, jotka käyttävät pk-yritysten tilinpäätöstietoja. Siinä on myös huomioitu pk-yritysten kustannus–hyöty-näkökulmia. (Pacter 2009, 28.)

Mihin sitten tarvitaan pk-IFRS:ää? Syy on yksinkertainen: pääoman saanti. Pienten yritysten ongelmana ei yleensä ole tuotteiden tai palveluiden laatu vaan se, että he eivät saa riittävästi pääomaa investointeihin ja kasvuun. Lainantajat, pääomasijoittajat ja muut pääoman antajat tarvitsevat todellista, ymmärrettävää ja vertailukelpoista tietoa yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Tällä tavalla he pystyvät tekemään oikeita päätöksiä sekä vähentämään informaatoriskiä sijoittamalleen pääomalleen. (Pacter 2009, 30.) IASB perustelee pk-IFRS:ää sillä, että korkealaatuiset kansainväliset standardit parantavat pääomien kohdentumisen tehokkuutta ja vaikuttavat pääoman hintaan. Näin ollen molemmat, sekä rahoittajat että yritykset, hyötyvät. Myös tilintarkastusalan kannalta globaalit standardit ovat positiivinen asia. Ne edistävät tilintarkastuksen laadun yhdenmukaistamista ja helpottavat alan opetusta. (Räty 2009, 27.)

Pitkän keskustelun jälkeen IASB määritteli pk-IFRS:ssä hyvin avoimet kriteerit pk-yrityksen määritelmälle, koska tarkemmat määritelmät on sen mukaan hyvä jättää kunkin valtion erikseen päätettäväksi. Tämä johtuu siitä, että pk-yrityksen käsite vaihtelee maittain hyvin paljon. Esimerkiksi jossain maassa saattaa 100 ihmisen yritys olla suuri, kun taas toisessa maassa se on keskikokoinen. Myöskään erikokoiset luvut liikevaihdossa, taseen loppusummassa ja henkilöstön määrässä eivät ole pk-yritys-käsitteen perustana, mihin Suomessa on totuttu. IASB kuitenkin toteaa yleisinä suuntaviivoina, että pk-IFRS on tarkoitettu sellaisille yrityksille, jotka eivät ole merkittäviä julkisen vastuun kannalta. Tämä tarkoittaa sitä, että yrityksen osakkeita ei saa noteerata julkisesti missään pörssissä tai yritys ei saa olla listautumassa. Pankki- ja vakuutus toimintaa harjoittavat yhtiöt sekä julkisia palveluita tarjoavat yhtiöt eivät myöskään voi käyttää pk-IFRS-standardia. (Epstein & Jermakowicz 2007, 39; Rätty 2007, 21–22.)

Tässä tutkimuksessa pk-yritys määritellään Euroopan komission ohjeistuksen perusteella. Tällöin pk-yritys on alle 250 henkilön yritys. Keskisuuri yritys on sellainen, joka työllistää 50–249 henkilöä, ja pieni yritys sellainen, joka työllistää alle 50 henkilöä. Mikroyritykseksi luokitellaan alle 10 hengen yritys. (Euroopan komissio.)

IASB:n päättäessä sisältöä pk-IFRS-standardiin se keskittyi sellaiseen yritykseen, joka työllistää noin 50 henkilöä. Tämän ohjenuoran taustalla on se, että IASB pystyi paremmin päättämään, minkälaisia liiketoimia, tapahtumia ja olosuhteita pitäisi standardissa käsitellä. IASB ei kuitenkaan halunnut tällä rajanvedolla sulkea pk-IFRS:n ulkopuolelle niin sanottuja mikroyrityksiä. Vaikka yrityksessä on vähemmän kuin 10 henkilöä töissä, joskus yrityksen liiketoiminta ja rahoitusnäkökohdat voivat puoltaa sitä, että se käyttäisi kansainvälistä tilinpäätösnormistoa. (Pacter 2009, 8; Rätty 2009, 28.)

Pk-IFRS:n sisältö ja rakenne on käyttökelpoisuuden parantamiseksi kirjoitettu johdonmukaiseen järjestykseen. Se jakaantuu 35 lukuun, jossa peruskäsitteiden ja periaatteiden jälkeen käydään läpi tilinpäätösinformaation esittämiseen liittyvät säännöt, tilinpäätösasiakirjojen sisältö ja rakenteen kuvaus. Tämän jälkeen edetään tase-erittäin sovellettaviin kirjaus- ja arvostusperiaatteisiin. Lopuksi ohjeistetaan siirtymisestä kansallisesta normistosta pk-IFRS-normiston käyttöön. Standardi sisältää myös sanaston ja yhteenvetotaulukon, jossa kaikkien 35 teeman osalta annetaan viittaukset perus-IFRS:n sisältämiin vastaaviin standardeihin. (Rätty 2009, 29.)

Mikä sitten on pk-IFRS:n tulevaisuus Suomessa? Pk-IFRS on ollut kunnianhimoinen hanke jo alusta lähtien, kun IASB esitteli sen ensimmäistä kertaa vuosituhannen alussa. Se on saanut erittäin paljon kritiikkiä monelta eri suunnalta näiden vuosien aikana. IASB on kuitenkin tehnyt viisaasti ja vienyt sitä maltillisesti eteenpäin. He ovat ottaneet vastaan paljon rakentavia kommentteja sekä julkaisseet erinäköisiä keskustelupapereita ja standardiluonnoksia, joihin ammattilaiset eri maista ovat voineet antaa palautetta. Vaikka IFRS for SMEs -standardi julkaistiin heinäkuussa 2009, on vielä pitkä matka, ennen kuin standardi otetaan laajasti käyttöön pk-yrityksissä. Tämä johtuu siitä, että

IASB:lla ei ole toimeenpanovaltaa käskää yrityksiä noudattamaan standardia, vaan on jokaisen valtion oma päätös, alkavatko niiden pk-yritykset noudattaa sitä (Epstein & Jermakowicz 2007, 39).

Suomen yrittäjien mukaan Suomessa toimii noin 319 000 yritystä, joista 99,8 prosenttia on pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Yksityisen sektorin henkilöstöstä nämä pk-yritykset työllistävät 63 prosenttia ja tekevät hieman yli puolet yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta. (Suomen Yrittäjät.) Kuten luvuista ilmenee, pk-yritykset ovat erittäin merkittävä tulonlähde Suomelle. Kansainvälistymisen myötä kilpailu kasvaa kovaa vauhtia. Jos haluamme, että suomalaiset pk-yritykset pysyvät mukana tässä, on meidän oltava mukana myös siinä kehityksessä, joka vie kansainvälisyyttä eteenpäin. Pk-IFRS tarjoaa yhtenäiset tilinpäätösstandardit, jotka helpottavat kaupankäyntiä ja rahoituksen saantia ulkomaisilta yhtiöiltä. Näin ollen se mahdollistaa tulevaisuudessa sen, että suomalaiset pk-yritykset ovat edelleen merkittävä tulonlähde Suomelle.

Pk-IFRS tarjoaa myös tutkijalle paljon tutkimuksellista mielenkiintoa. Tällä hetkellä alan kirjallisuudessa on paljon puutteita koskien pk-IFRS-standardia. Ensinnäkin, ei ole tutkittu empiirisesti sitä, mikä on pk-yritysten tarve kansainväliselle tilinpäätösinformaatiolle. Toiseksi, ei ole kattavia todisteita siitä, mitkä ovat relevantit laskentakäytännöt, jotka pk-IFRS-standardin tulisi sisältää. Kolmanneksi, ei ole tarpeeksi tietoa siitä, ovatko standardin kustannus-hyöty-näkökohdat järkevällä tasolla. Neljänneksi, ei ole myöskään tutkittu sitä, onko standardi tasapuolisesti sopiva kaikille pk-yrityksille. (Eierle & Haller 2009, 199.)

1.2 Tutkielman tavoitteet ja rajaukset

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten hyvin pk-IFRS-standardi soveltuu suomalaisille pk-yrityksille. Tavoitteena on myös tuoda esille, mitä hyötyjä ja haasteita pk-IFRS:n käyttöönotosta aiheutuu pk-yritykselle itselleen. Tutkimuksessa käytetään toiminta-analyttistä tutkimusotetta, ja empiirinen aineisto kerätään haastattelemalla kahta pk-yrityksen taloushenkilöä sekä yhtä pk-IFRS-standardin asiantuntijaa. Tutkielman teoriaosuudessa tarkastellaan aiheeseen liittyviä ajankohtaisia artikkeleita sekä oppikirjoja.

Tutkimuksessa ei ole tarkoitus käydä standardia yksityiskohtaisesti läpi, vaan pikemminkin tuoda esiin keskeisiä eroja FAS:iin sekä perus-IFRS:ään. Tutkimuksessa pyritään myös selvittämään, ovatko nykyiset tilinpäätösraportointisäännöt riittäviä pk-yrityksille. Näin ollen tutkimus keskittyy pk-yrityksen näkökulmasta tilinpäätösraportointiin.

1.3 Tutkielman metodologia

Tutkimuksen suorittamisessa on tärkeää, että valittu menetelmä on sopiva kyseisen ongelman käsittelyyn teoreettisen viitekehyksen kannalta. Se määrää, minkälaista aineistoa kerätään ja mitä menetelmiä analysoinnissa käytetään. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan lähteä liikkeelle ilman ennakko-oletuksia tai määritelmiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhutaankin aineistolähtöisestä analyysistä, joka yksinkertaisimmillaan tarkoittaa teorian rakentamista empiirisestä aineistosta lähtien. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein myös varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei näin ollen olekaan sen määrä vaan laatu. (Eskola & Suoranta 1998, 13–20.)

Yrityksen taloustieteessä, eli liiketaloustieteessä, on normaalisti käytetty Neilimon ja Näsin (1980) tekemää jaottelua tutkimusotteista, jotka jaetaan neljään eri osa-alueeseen. Nämä osa-alueet ovat käsiteanalyttinen, päätöksentekometodologinen, nomoteettinen ja toiminta-analyttinen. Kasanen, Lukka & Siitonen (1991) lisäävät tähän jaotteluun konstruktiivisen tutkimusotteen.

Käsiteanalyttisellä tutkimuksella on perinteisesti ollut tärkeä rooli ja vahva asema suomalaisessa liiketaloustieteellisessä tutkimuksessa. Metodina siinä käytetään ennen muuta ajattelun metodia, minkä tuloksena syntyy uusia käsitteitä tai jopa kokonaisia käsitejärjestelmiä. Tutkimuskohteena voivat olla yhtä lailla tosiasiat kuin arvot ja normitkin. Käsiteanalyysi on käytännönläheistä tutkimusta, jonka pyrkimyksenä on jäsentää paremmin tai suunnitella joitakin yrityselämän ilmiöitä. (Neilimo & Näsi 1980, 32–33.)

Päätöksentekometodologisessa tutkimuksessa tähdätään päätösmallien konstruointiin näiden päätösmallien sisältäessä keinoja lopullisen funktion ollessa päätöksenteon hyödyntäminen. Siinä ei tähdätä empiriapohjaisiin yleisiin lainomaisuuksiin, vaan reaali maailman sovellutukset ovat lähinnä näyttöjä kehitetyn metodin onnistumisesta määrättyssä tilanteessa. Päätöksentekometodologisessa tutkimuksessa korostuu soveltavuuden leima. (Neilimo & Näsi 1980, 33–34.)

Nomoteettisen tutkimusotteen avulla koetetaan saada mahdollisimman tarkasti selville vallitsevat tosiasiat ja näiden tosiasioiden väliset yhteydet perimmäisenä tarkoitukseen tieteilinen selittäminen ja yleistettävät lainalaisuudet. Se on luonteeltaan kuvailevaa ja empiricalle rakentuvaa tutkimusta. Nomoteettisella tutkimusotteella viitataan vahvasti positivistiseen traditioon. (Neilimo & Näsi 1980, 28–34.)

Toiminta-analyttinen tutkimusote on olemassa vastakohtana nomoteettiselle tutkimusotteelle ilmiöiden selvittämiseksi. Toiminta-analyttiseen tutkimukseen voidaan liittää muun muassa seuraavia piirteitä. Sen tarkoituksena on ymmärtäminen, jossa empiria on mukana tavallisesti harvojen kohdeyksiköiden kautta, joiden tutkimusmenetelmät ovat suhteellisen ei-sidottuja, mutta monipuolisia. Tuloksena syntyy eri tasojen kä-

sitejärjestelmiä, joilla maailmaa pyritään jäsentämään ja suunnittelemaan. (Neilimo & Näsi 1980 34–35.)

Selittämisellä ja ymmärtämisellä on tieteenfilosofinen ero, joka on asenne- ja suhtautumisero tieteeseen ja maailmaan nähden. Valitsemalla jommankumman suhtautumistavan seuraa sarja jatkotoimenpiteitä, jotka ovat johdonmukaisia suhteessa joko selittämiseen tai ymmärtämiseen, mutta ei sekoitetussa suhteessa. Perusratkaisueron näkyy siinä, että valittaessa selittäminen ihanteeksi päästään nomoteettiseen tutkimusotteeseen, joka eroaa toiminta-analyttisestä otteesta muun muassa kausaalisuutensa, laaja-alaisen empiirisen materiaalinsa, objektiivisuuteen ja intersubjektiivisuuteen tähtäävän metodologisen säännöstönsä kuin myös tutkimustulostensa luonteen osalta. (Neilimo & Näsi 1980, 35.)

Konstruktiivinen tutkimusote on normatiivista tutkimusta, joka on metodologiselta kannalta tarkasteltuna lähellä päätöksentekometodologista tutkimusta. Se perustuu pitkälti päättelyn metodiin. Empirian osuus on tässä tutkimusotteessa suuremmassa roolissa kuin päätöksentekometodologiassa. Konstruktiiviselle tutkimusotteelle on luonteenomaista innovatiivisuus. Teorian ja aikaisempien tutkimuksien perusteella pyritään ratkaisemaan oikeita käytännön ongelmia sekä testaamaan kehitettyjä konstruktioita. (Kasanen ym. 1991, 302–317.)

Tässä tutkimuksessa käytetään toiminta-analyttistä tutkimusotetta, koska ongelman lähtökohta on sellainen, että pelkkä teoreettinen tarkastelu ei tuo mitään lisäarvoa kyseiseen aiheeseen. Toiminta-analyttisellä lähestymistavalla päästään paremmin kiinni ongelman ytimeen ja löydetään mahdollisesti jopa joitain ratkaisuehdotuksia. Empiirinen aineisto hankitaan haastattelemalla.

Haastattelun tavoite yleisesti on selvittää se, mitä joku ajattelee. Haastattelu on tietynlaista keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Haastattelutyyppinä on neljä erilaista: strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. (Eskola & Suoranta 1998, 86–87.) Tässä tutkimuksessa käytetään puolistrukturoitua haastattelutapaa, koska näin saadaan parhaiten selville pk-yritysten näkökanta. Tällä hetkellä, alustavan kyselyn mukaan, pk-IFRS:ää ei käytä yksikään suomalainen pk-yritys, minkä takia tutkimuksessa haastatellaan kahta pk-yritystä, joista toinen käyttää laajaa IFRS:ää vapaaehtoisesti ja toinen raportoi ulkomaiselle emoyhtiölle IFRS-standardien mukaan. Tutkimuksen kannalta on tärkeää, että haastateltavat yritykset eivät ole pörssiyrityksiä, jotta tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan soveltaa tutkimusongelmaan. Kolmas haastateltava on IFRS-asiantuntija Big Four-tilintarkastusyhteisöstä, joka on ollut tekemisissä pk-IFRS:n kanssa alusta saakka. Näiden haastattelujen avulla pyritään saamaan vastauksia, joita voidaan soveltaa niin, että saadaan selville pk-IFRS:n soveltuvuus pk-yrityksille.

1.4 Tutkielman rakenne

Johdantoluku alkaa aihepiirin esittelyllä, jonka jälkeen tulee tavoite ja tutkielmassa käytetyt metodit ja metodologia. Johdantoluvun jälkeen ensimmäisessä varsinaisessa pääluvussa tarkastellaan kansainvälisten tilinpäätösstandardien harmonisointia sekä tilinpäätöskäytäntöjen eroja selittäviä tekijöitä. Kolmannessa luvussa tarkastellaan pk-yritysten yleisiä raportointi- ja tilinpäätösperiaatteita sekä tuodaan esille pk-yritysten erityispiirteitä. Luvussa tarkastellaan tilinpäätösraportoinnin kustannus–hyöty-suhdetta sekä lopuksi tilinpäätösraportoinnin tämän hetkistä tilannetta Euroopassa pk-yritysten näkökulmasta.

Neljännessä luvussa pureudutaan tarkemmin itse pk-IFRS-standardiin. Luvussa tarkastellaan standardin taustaa, kehittymistä sekä sen sisältöä menemättä liikaa yksityiskohtiin. Siinä nostetaan esiin mm. keskeisiä eroja Suomen kirjanpitolain ja laajan IFRS:n välillä. Tämän jälkeen analysoidaan, mitä mahdollisuuksia pk-IFRS tarjoaa pk-yrityksille ja mitä haasteita se tuo. Lopuksi tarkastellaan pk-IFRS:n nykytilannetta maailmalla ja Euroopassa.

Viides luku pitää sisällään tutkielman empiirisen osuuden. Luvussa kuvataan lyhyesti haastateltavien taustoja ja heidän kokemustaan IFRS-maailmasta sekä analysoidaan kolmea puolistrukturoitua haastattelua. Kuudennessa luvussa tehdään johtopäätökset ja yhteenveto saaduista tutkimustuloksista.

2 KANSAINVÄLINEN LASKENTATOIMI

2.1 Harmonisointi

2.1.1 *Yleisesti*

Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö on globalisaation lopputulos, jonka rahoitusmarkkinat ja taloudellinen integraatio ovat luoneet. Kansainvälisten tilinpäätöskäytäntöjen harmonisoinnin tavoitteena on vähentää kirjanpitokäytäntöjen eroja. Tämä määritelmä taas on tiiviisti linkitetty tilinpäätösinformaation vertailtavuuteen. Harmonisoinnista on tullut ajan myötä modernin laskentatoimen tavoite, ja terminä sitä käytetään kuvaamaan prosessia, jonka tarkoituksena on vähentää kirjanpitokäytäntöjä eri maiden välillä. (Barlev & Haddad 2007, 493–494.)

Harmonisointi terminä näyttäisi tarkoittavan kuitenkin eri asioita eri ihmisille. Jotkut näkevät sen olevan sama asia kuin standardisointi, mutta näin yksiselitteisesti sitä ei voida kuitenkaan määrittää. Näiden kahden termin välinen ero tulee siitä, että standardisointi eliminoi vaihtoehtoja kirjanpitokäytännöissä tai muissa taloudellisissa tapahtumissa, kun taas harmonisointi viittaa vaihtoehtojen vähentämiseen säilyttäen samalla joustavuuden tilinpäätöskäytännöissä. Harmonisointi sallii eri maiden käyttävän eri standardeja, kunhan ne eivät ole ristiriidassa toistensa kanssa. (Doupnik & Perera 2009, 70.)

Yritystoiminta on kansainvälistynyt nopeasti viime vuosikymmenien aikana. Jokaisessa maassa on yritystoimintaa, joka on laajentunut ulkomaille, tai ainakin sitä monet yritykset harkitsevat. Vastaavasti kussakin maassa toimii kansainvälisiä yrityksiä, joiden emoyhtiön kotipaikka on ulkomailla. Varsinaisen yritystoiminnan lisäksi myös pankit ovat laajentaneet toimintaansa ulkomaille rahoittamalla siellä sekä kotimaisia että ulkomaisia yrityksiä. Luonnollisesti myös sijoittajien kiinnostus on laajentunut ulkomaisiin sijoituskohteisiin kansainvälistymisen myötä. Sijoittamista helpottaa suuresti myös se, että sitä rajoittavat esteet ovat poistuneet. (Haaramo & Rätty 2009, 25.)

Eri maiden tilinpäätöskäytännöt ovat perinteisesti eronneet huomattavasti toisistaan. Tilinpäätösten sisältö on pitkälti ollut kansallisten tarpeiden ja painotusten sanelemaa ja kulttuurisidonnaista. Tilinpäätökselle asetetut tavoitteet ja vaatimukset ovat vaihdelleet paljon maakohtaisesti. Uusia tilinpäätösmenettelyjä ja -standardeja on ollut helppo toteuttaa sellaisissa maissa, joissa ei ole ollut vahvaa yritystoimintaa tai sitä koskevaa lainsäädännön perinnettä. Euroopan maat ovat tulleet jälkijunassa kansainvälisesti yhtenäisten tilinpäätösstandardien piiriin pitkän järjestäytyneen talouselämän taustansa takia. Tilinpäätösnormit ovat nojautuneet joissakin maissa taloudellisiin teorioihin, ja käy-

tössä ovat olleet niin mikro- kuin makrotaloudellisetkin lähestymistavat. Tilinpäätösinformaatiota koskevat tavoitteet ja painopisteet ovat vaihdelleet julkisyhteisön, yrityksen johtamisen ja rahoitusmarkkinoiden tietotarpeita korostavien ajattelutapojen välillä. (Leppiniemi 2003, 21.)

Useissa maissa on ajateltu, että tilinpäätös palvelee ensisijaisesti tiettyä tai tiettyjä sidosryhmiä, kuten osakkeenomistajia osingonjakopäätöksen perustana, julkista valtaa tilastoinnin ja verotuksen toteuttamisessa sekä yritysjohtoa päätöksenteossa. Pyrkimykset tilinpäätösten harmonisointiin ovat lähteneet erityisesti kansainvälistyneen kaupan ja sijoitustoiminnan tarpeista. Myös luottotietotoiminta ja lainan antaminen sekä arvopapereiden vaihdanta tarvitsevat perustakseen yritysten taloutta koskevia tietoja. (Leppiniemi 2003, 21–22.) Tilinpäätösinformaation vertailukelpoisuus korostuu etenkin toimittaessa arvopaperimarkkinoilla. Sijoittajat vaativat samoihin periaatteisiin ja lähtökohtiin perustuvan informaation tuottamista sijoituspäätösten pohjaksi. Kansainvälisissä listautumistilanteissa korostuu se, että eri maissa toimivien yritysten tuottamien tilinpäätöstiетоjen tulisi myös nojautua samoihin, kansainvälisesti sovellettuihin periaatteisiin. Varsinkin, kun pääomat liikkuvat rajoituksitta maasta toiseen, on keskeistä voida verrata, miten sijoittajan tunnusluvut vaihtelevat. Luotettavien vertailujen ehtona on se, että tunnusluvun perustekijät lasketaan yksiselitteisellä tavalla riippumatta yhtiön sijaintivaltiota. (Haaramo & Rätty 2009, 25–26.)

Suomen vuoden 1973 kirjanpitolaki perustuu professori Martti Saarion kehittämälle meno–tulo-teorialle. Kansainväliset vaikutteet sekä rahoitusmarkkinoiden keskittymisen sanelemat laajentuneet tilinpäätösten hyväksikäyttövaatimukset söivät lain voimassa ollessa vähä vähältä alkuperäisen kirjanpitolain yhtenäistä ja selkeää teoriapohjaa. Viimein vuoden 1997 kirjanpitolaissa irtauduttiin kokonaan meno–tulo-teorian käyttämisestä lainsäädännön perustana ja nojaututtiin teorian sijasta Euroopan yhteisöjen tilinpäätösdirektiiveihin. (Leppiniemi 2003, 21.)

Euroopan unionin direktiiveistä ennen kaikkea neljäs ja seitsemäs direktiivi koskevat yhtiöiden tilinpäätösinformaatiota. Neljäs direktiivi koskee yksittäisen yhtiön vuosittain tilinpäätöksen laadintaa, sisältöä ja julkistamista sekä tilintarkastusvelvollisuutta. Seitsemäs direktiivi taas koskee konsernitilinpäätöksen laajuutta, laadintaperiaatteita ja muotoa. Neljännen direktiivin päätavoitteena on yhtenäistää arvostussäännöksiä, tilinpäätöksen laadintaperiaatteita ja julkaistavan tilinpäätösinformaation muotoa eri jäsenvaltioissa toimivien yhtiöiden tilinpäätösten välisen vertailukelpoisuuden parantamiseksi. Seitsemännen direktiivin tavoitteena on osoittaa konsernin varat, velat, taloudellinen asema sekä voiton ja tappion määrä, ikään kuin konserni olisi yksi itsenäinen yritys. (Haaramo & Rätty 2009, 37–42.)

2.1.2 *Harmonisoinnin edut*

Monikansallisille yhtiöille harmonisoinnin edut ovat merkittävämmät ja helpommin nähtävillä. Esimerkiksi, jos yritys haluaa laajentua ulkomaille, se pystyy arvioimaan paremmin ostettavaa yritystä ja sitä, onko se kannattava vai ei. Se vähentää myös tilinpäätösraportoinnin kustannuksia yrityksille, jotka aikovat listautua ulkomaisiin pörssiin, koska niiden ei tarvitse muokata omaa tilinpäätöstään sen maan sääntöjen mukaisesti. Tämä mahdollistaa myös paremman pääoman allokaation. Yritykset hakeutuvat sinne, mistä saa pääomaa halvalla. Jos tilinpäätökset eivät ole yhdenmukaiset, ja sijoittajat kokevat siksi epävarmuutta, joutuvat he pyytämään suurempaa preemiota sijoituksilleen. Siksi pääoma kallistuu, eikä mahdollisia hyötyjä saavuteta. (Doupnik & Perera 2009, 71.)

Harmonisoinnista hyötyvät myös isot kansainväliset tilintarkastusyhteisöt, koska ne ovat juuri niitä, jotka tarkastavat näitä monikansallisia yhtiöitä. Jos standardit ovat lähes samat eri maissa, niin tilintarkastusyhteisöt voivat yhtenäistää koulutustapoja ja tehostaa tarkastusta. Tästä hyötyvät myös monikansalliset yhtiöt, koska ne voivat luottaa siihen, että tilintarkastus on suoritettu samoin metodein kuin niiden kotimaassa. Tämä taas kasvattaa luottamusta siihen, että konsernin tasolla maasta riippumatta on tilintarkastus suoritettu oikein ja riittävällä tarkkuudella. (Nobes & Parker 2008, 76.)

Tällä hetkellä harmonisointi näkyy mahdollisesti parhaiten EU:n alueella. EU:n pää tavoite on luoda yhtenäinen kauppa-alue, jossa pääoma, työvoima ja yritykset voivat liikkua vapaasti yli kansallisten rajojen. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi taloudellinen infrastruktuuri pitää harmonisoida, ja tilinpäätöskäytäntöjen pitää olla osa tätä infrastruktuuria. EU ohjaa tilinpäätöskäytäntöjä direktiivien avulla, jotka eivät ole standardeja, mutta rajoittavat kuitenkin tulkintojen mahdollisuutta. Vaikka harmonisointi ei olekaan vielä täydellistä EU:n alueella, tilinpäätösraportoinnin vertailtavuus on jo huomattavasti parantunut. (Carlson 1997, 359.)

Globalisaation seurauksena tarve harmonisoida ja standardisoida myös pk-yritysten tilinpäätösraportointia on kasvanut merkittävästi, koska tällä hetkellä sen sääätely on hyvin puutteellista kansainvälisellä tasolla. Eri maat säätelevät eri tavalla erikokoisten yritysten raportointia. Joillakin mailla on esimerkiksi omat standardit isoille ja pienille yrityksille, kun taas monissa maissa samat standardit ovat käytössä kaikenkokoisille yrityksille. On sanomattakin selvää, että erilaisten tilinpäätöskäytäntöjen ja standardien olemassaolo aiheuttavat vaikeuksia ja hidastavat kansainvälistä taloudellista kehittymistä ja integraatiota. Tästä syystä tilinpäätösraportoinnin harmonisointi pk-yrityksille on ollut jo jonkin aikaa esillä. Tilinpäätösstandardit, jotka olisi muokattu pk-yrityksiä ajatellen, tyydyttäisivät kotimaisia ja ulkomaisia sijoittajia ja luotonantajia. Mitä kasvavissa määrin pk-yritykset osallistuvat kansainväliseen kaupankäyntiin, sitä suuremmissa

määrin sen edellytyksenä on myös yhtenäiset kansainväliset standardit. (Sacer ym. 2009, 15–16.)

2.1.3 *Harmonisoinnin esteitä ja haittoja*

Suurin este harmonisoinnille ovat nykyiset erot kirjanpitoikäntännöissä eri maissa. Yleinen kahtiajako osakkeenomistaja/oikea kuva -lähestymistavan sekä luotonantaja/verotus/konservatiivinen -lähestymistavan välillä on sellainen este, jota ei voi ratkaista tekemättä suuria muutoksia ajattelutapoihin ja lakeihin. Toisaalta ei ole selvää, että näitä muutoksia pitäisi ylipäättään tehdä. Harmonisointi on silloin kaikkein hyödyllisintä, kun se koskettaa samanlaisia käyttäjiä, jotka saavat tietonsa eri maiden yrityksiltä. On mahdollista, että yritysten olisi järkevää käyttää kahta eri laskentatapaa, toinen olisi kotimaisille käyttäjille ja toinen ulkomaalaisille. (Nobes & Parker 2008, 77.) Monet asianosaiset vastustavatkin harmonisointia sen takia, että se vaatii niin paljon resursseja, jotta lopullinen päämäärä saavutettaisiin. Vastustajat väittävät myös, että kansainvälinen kaupankäynti ja rahoitus kasvavat tarpeeksi hyvin ilman sitä. (Barlev & Haddad 2007, 494.)

Nationalismi nähdään myös yhtenä suurena esteenä harmonisoinnille. Valtiot voivat nähdä IASB:n yritykset muuttaa kansalliset tilinpäätöskäytännöt yhteisiksi standardeiksi loukkauksena niiden omaa riippumattomuutta kohtaan. Esimerkiksi kehitysmaat ja entiset siirtokunnat ovat erityisen herkkiä tällaiselle sekaantumiselle historiansa takia. Valtiot pitää vakuuttaa siitä, että yhteisten standardien omaksuminen hyödyttää kaikkia osapuolia. Saavuttaakseen harmonisoinnin IASB:n pitää vakuuttaa näin ollen muutkin kuin tilintarkastajat tai muut laskentatoimen alan ammattilaiset. Ongelmana tässä on myös se, että IASB:lla ei ole mandaattia pakottaa maita ottamaan käyttöönsä standardeja samalla tavalla kuin esimerkiksi EU:lla on. IASB voi ainoastaan suositella standardien käyttöä, mutta jokaiselle maalle jää itselleen valta päättää, noudattaako se niitä vai ei. (Carlson 1997, 364–365.)

Harmonisoinnin ongelmana nähdään myös se, että standardien sopivuus erilaisiin taloudellisiin ympäristöihin tai erilaisiin yrityksiin ei ole niin yksiselitteistä. Esimerkiksi niissä maissa, joissa ollaan eri vaiheessa taloudellisessa kehityksessä tai turvaudutaan erilaisiin rahoitustyypppeihin, voi olla hyödyllistä tai jopa tarpeen erilainen kirjanpitoikäntäntö. (Doupnik & Perera 2009, 72.)

Pk-yritysten näkökulmasta harmonisoinnin esteeksi tulee niiden erikokoisuus ja rakenne EU:ssa sekä muualla maailmassa. On vaikea harmonisoida yhtenäisiä standardeja eri maihin ja olettaa, että ne sopivat automaattisesti kaikille, koska maat eroavat jo lähtökohtaisesti toisistaan tilinpäätösten käyttäjien perusteella, lainsäädännöllisesti, kulttuurisesti ja poliittisesti. Tästä syystä ei voida ainoastaan ajatella harmonisoinnin hyviä

puolia ja etuja, vaan sitä, mitä tällaisten yhtenäisten standardien noudattaminen tulisi kustantamaan ja minkälainen taakka tulisi kaikkein pienimmille yrityksille, puhumatta-
kaan kustannuksista. (Sever 2008, 731–732.) Näin ollen harmonisointi on niin kauan
hyvä asia, kun se parantaa yritysten elinkykyä, mutta EU:n kaltaisessa isossa kokonai-
suudessa on kolikolla kuitenkin aina kaksi puolta: haluavatko kaikki yritykset kasvaa ja
kansainvälistyä, ja voivatko ne pysyä hengissä, jos eivät? (Rusila 2010, 63).

Viimeisten vuosien aikana ehkä konkreettisimmaksi esteeksi harmonisoinnille nousi
IFRS-standardien ja U S GAAPin yhtenäistämiprojektin kariutuminen. Vuonna 2009
finanssikriisin seurauksena G20-ryhmän maat asettivat tavoitteeksi yhtenäistää kansalli-
set laskentasäännöksensä yhteensopiviksi IFRS-standardien kanssa. Merkittävimpanä
projektina voidaan ehkä pitää IFRS- ja U S GAAP -standardien yhtenäistämiprojektia.
Tavoitteena oli standardien välisten erojen eliminointi ja heikompien standardien kor-
vaaminen vahvemmillä. Merkittävä askel yhdentymisprojektissa otettiin, kun Securities
Exchange Commission aloitti laajahkon selvitys- ja kehitystyön laatiakseen työsuunnitel-
man. Sen tavoitteena oli koota varteenotettavia tekijöitä yhdistämishanketta varten. Pe-
rusoletuksena oli, että amerikkalaiset pörssiyritykset voisivat halutessaan raportoida IFRS-
standardien mukaisesti U S GAAPin sijaan ja että siirtymäaikaa annettaisiin 5–7 vuotta.
(Gullkvist 2012, 54–55.)

SEC julkaisi heinäkuussa 2012 lopullisen raporttinsa koskien tilinpäätösstandardien
yhtenäistämistä. SEC:n kantaa pidetään erityisen tärkeänä, koska se hyväksyy FASB:n
säättämät standardit ennen kuin niistä tulee amerikkalaisia pörssiyrityksiä velvoittavaa
lainsäädäntöä. Pitkään odotettu ja jopa positiiviseksi ennakoitu kannanotto tai suositus
IFRS-standardien sisällyttämisestä osaksi Yhdysvaltain pörssiyritysten laskentajärjes-
telmää puuttuu hieman yllättäen raportista kokonaan. Raportissaan SEC jättää myös
kertomatta, tulisiko amerikkalaisyhtiöillä antaa mahdollisuus käyttää IFRS-standardeja
vapaaehtoisesti. SEC:n mukaan raportin tarkoituksena ei ole ottaa kantaa siihen, olisiko
siirtyminen IFRS:n käyttöönottoon USA:n pääomamarkkinoiden ja sen sijoittajien par-
haaksi. (Gullkvist 2012, 55.)

Erilaisten organisaatioiden ja ammattiryhmien reaktiot SEC:n julkistamaan raporttiin
osoittavat laajalti pettymistä, mutta itse asiaan löytyy edelleen uskoa. AICPA ylistää
raporttia, mutta kehottaa SEC:iä kuitenkin toimimaan nopeasti ja ottamaan kantaa asi-
aan, koska maailman pääomamarkkinat eivät tunne rajoja. AICPA:n mielestä IFRS-
standardit tulisi sallia amerikkalaisyhtiöiden raportoinnissa. Myös Isossa-Britanniassa
UK Financial Reporting Council ilmaisi pettymyksensä toivoen, ettei tämä aiheuttaisi
takaiskua globaalien korkealaatuisten standardien kehittämiselle. Suuret kansainväliset
tilintarkastustoimistot ovat vakuuttaneet jatkuvaa tukeaan maailmanlaajuisille raportoin-
tistandardeille SEC:n kannanotosta huolimatta. IASB suhtautuu edelleen optimistisesti
IFRS:hin ja uskoo niiden maailmanlaajuiseen hyväksyntään, koska IFRS on jo saavut-
tanut kriittisen massan kansainvälisenä normistona yli kahden kolmasosan G20-

ryhmästä ollessa mukana. Nähtäväksi kuitenkin jää, onnistuuko IFRS saamaan globaalin hyväksynnän, jos Yhdysvallat päättää luopua yhtenäistämistavoitteista. (Gullkvist 2012, 56–57.)

2.1.4 Harmonisoinnin toimijat

Tietojen tehokas ja taloudellinen hyväksikäyttö edellyttää tilinpäätöstietojen saatavuutta, luettavuutta sekä mahdollisuutta automatisoida prosesseja, joita käytetään analysoinnissa ja johtopäätösten tekemisessä. Keskeisesti tilinpäätösten harmonisointia edistäneitä järjestöjä ovat YK, OECD ja IASB. Ne ovat pyrkineet ennen kaikkea monikansallisten yritysten antaman tilinpäätösinformaation yhtenäistämiseen. (Leppiniemi 2003, 22.)

Kansainvälinen järjestö IASB on 1970-luvun alkupuolelta lähtien ohjannut kansainvälisen tilinpäätöskäytännön kehitystä antamalla kansainvälisiä tilinpäätöksen laadintaa ja esittämistä koskevia standardeja. Aikaisemmin myös YK ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD harjoittivat aktiivisesti omaa harmonisointityötään monikansallisten yritysten raportointikysymyksissä. Näiden kolmen järjestön työskentely on tähdännyt ennen muuta suositusten antamiseen globaalisti toimivien yritysten tilinpäätösraportoinnista. Näistä järjestöistä YK:n ja OECD:n työ on viime vuosina vähentynyt tilinpäätöskysymyksissä ja suuntautunut enemmän periaatteellisimpiin corporate governance -kysymyksiin, kun taas IASB:n merkitys on korostunut entisestään harmonisoinnin ohjaajana. (Haaramo & Rätty 2009, 26–27.)

Kansainvälisesti merkittäviä tilinpäätösstandardeja on antanut eurooppalaisen IASB:n lisäksi yhdysvaltalainen FASB, joka on yksityinen, riippumaton laskentatoimen ammattilaisten organisaatio. Se myös valmistelee laskentastandardeja. Tilinpäätösstandardista tulee velvoittavaa lainsäädäntöä silloin, kun SEC hyväksyy sen. SEC on taas valtion asettama arvopaperimarkkinoita valvova elin, joka hyväksymisoikeutensa ja sen myötä veto-oikeutensa avulla pystyy vaikuttamaan myös tosiasiallisesti laskentastandardien sisältöön. Velvoittavat laskentastandardit julkaistaan U S GAAP -standardikokoelmana. (Leppiniemi 2003, 23.)

Arvopaperimarkkinoiden valvontaviranomaisia edustava IOSCO on työskennellyt vuodesta 1995 lähtien yhteistyössä IASB:n kanssa. Yhteistyön tavoitteena on ollut IFRS-normiston hyväksyminen maailmanlaajuisesti kaikissa kansainvälisissä listautumistilanteissa. Keväällä 2000 IASB saattoi päätökseen IOSCO:n edellyttämän standardien muokkaustyön, jolla vähennettiin entisestään tarjolla olleita valinnaisuuksia. IOSCO julkisti 30 IAS-standardin ja niihin liittyvien SIC-tulkintakannanottojen kokonaisuuden, joita noudattamalla listautuva yritys voi IOSCO:n mukaan listautua kaikkien jäsenmaidensa arvopaperipörssiissä. (Haaramo & Rätty 2009, 27.)

2.2 Tilinpäätöskäytäntöjen eroja selittäviä tekijöitä

2.2.1 *Kulttuuri*

Monet tutkijat ovat todenneet, että tilinpäätöskäytännöt kehittyvät tietyissä maissa sopiakseen tietyn yhteiskunnan olosuhteisiin tietyinä aikana. Tutkijat ovat myös esittäneet monia eri hypoteeseja, miksi tilinpäätöskäytännöt eroavat maailmalla ja mitkä tekijät vaikuttava tietyn maan kirjanpitokäytäntöihin. Näitä tekijöitä ovat muun muassa kulttuuri, verotus, inflaatio, poliittinen järjestelmä, lakijärjestelmä, taloudellisen kehityksen taso ja kehittyneisyys tilinpäätöskäytännöissä ja tutkimuksessa. Erot tilinpäätöskäytännöissä aiheuttavat kansainväliselle laskentatoimelle erilaisia ongelmia, kuten konsolidoitujen tilinpäätösten valmistelun, pääsyn ulkomaisille rahoitusmarkkinoille, tilinpäätösten vertailukelpoisuuden sekä korkealaatuisen laskentainformaation puutteen. (Doupnik & Perera 2009, 31–36; Deegan & Unerman 2006, 88.)

Kulttuuri on laaja käsite, joka vaikuttaa valtioiden lakijärjestelmiin, verotuskäytäntöihin, yritystoimintaan sekä rahoitukseen. Kulttuuria on käytetty pitkään selittämään yhteiskunnassa vallitsevia eroja, mutta nykyään sitä käytetään myös selittämään eroja eri maiden tilinpäätöskäytännöissä. (Deegan & Unerman 2006, 89–90.) Kulttuuri sisältää ne kaikkein olennaisimmat arvot, jotka vaikuttavat ihmisen käyttäytymiseen. Kulttuurin kautta ihminen muodostaa käsityksen, kuinka hän haluaa yhteiskunnan jäsentyvän ja kuinka hän on vuorovaikutuksessa eri asioiden kanssa. (Nobes & Parker 2008, 25–26.)

Eri maiden kulttuurit ovat hyvin monimutkaisia systeemejä, eikä niitä voi kovin selkeällä tavalla kuvailla. Ymmärtääkseen paremmin kulttuuria ja sen merkitystä Hofstede (1984) on määritellyt kulttuurin neljä dimensiota, jotka voidaan jakaa seuraavalla tavalla:

- Yksilöllisyys vs. kollektivismi. Individualistisessa yhteiskunnassa yksilöt huolehtivat ainoastaan itsestään sekä ydinperheestään. Sen sijaan kollektivistisessä yhteiskunnassa yksilöiden odotetaan huolehtivan myös muista sukulaisista tai klaanista, johon ne kuuluvat. Tämän dimension perusajatus on se, kuinka suuri on yksilöiden keskinäisen riippuvuuden taso yhteiskunnassa.
- Suuri vs. pieni valtaetäisyys. Tämän dimension perusajatus on se, kuinka yhteiskunta reagoi ihmisten väliseen epätasa-arvoon, kun sitä esiintyy. Tällä on merkittävä yhteys siihen, kuinka ihmiset rakentavat instituutionsa ja organisaationsa.
- Vahva vs. heikko epävarmuuden välttäminen. Tämän dimension perusajatuksena on se, kuinka yhteiskunta reagoi siihen, että aika vain kuluu ja tulevaisuus

on tuntematon. Samalla tavalla kuin valtaetäisyydessä, tämä vaikuttaa myös siihen, kuinka ihmiset rakentavat instituutionsa ja organisaationsa.

- Maskuliinisuus vs. feminiinisyys. Maskuliinisuudessa korostetaan menestystä, sankaruutta, itsevarmuutta ja materiaalista menestystä. Feminiinisyudessa sen sijaan korostuvat ihmissuhteet, vaatimattomuus, heikommista huolehtiminen sekä elämänlaatu. Tämän dimension perusajatuksena on se, miten yhteiskunnassa jakaantuvat sosiaaliset roolit ihmisen sukupuolen perusteella.

Gray (1988) puolestaan kehitti kulttuurin neljä dimensiota, jotka vaikuttavat laskentatoimen alan ammattilaisten käyttäytymiseen ja tästä syystä myös käytettyihin kirjanpitoikäytäntöihin. Nämä neljä dimensiota voidaan jakaa seuraavasti:

- ammattimaisuus vs. lakisääteinen kontrolli
- yhdenmukaisuus vs. joustavuus
- konservatismi vs. optimismi
- salassapito vs. läpinäkyvyys.

Tutkittaessa lisää kulttuurillisia syitä tilinpäätöskäytäntöjen eroihin on hyvä huomioida imperialismi. Monet maat, joilla on ollut vahva kulttuuri, ovat vaikuttaneet suuresti siirtomaana toimineen maan kulttuuriin ja tapoihin ja näin ollen myös tilinpäätöskäytäntöihin. (Nobes & Parker 2008, 27.)

2.2.2 *Lakijärjestelmä*

Tilinpäätöskäytäntöihin vaikuttaa kovasti, minkälainen lakijärjestelmä vallitsee kussakin maassa. Kaikkien maiden lakijärjestelmät pohjautuvat joko tapaoikeuteen (common law) tai roomalaisperäiseen säädösoikeudelliseen järjestelmään (Roman law). Tapaoikeus on peräisin Englannista, ja sitä käyttävät periaatteessa ne maat, joihin Englannilla on ollut vaikutusta historian saatossa. Säädösoikeudellinen järjestelmä on peräisin Roomasta, ja sitä on kehitetty edelleen eurooppalaisissa yliopistoissa keskiajalla. Säädösoikeudellista järjestelmää sovelletaan pääsääntöisesti ei-englanninkielisissä maissa. (Doupnik & Perera 2009, 32.)

Tapaoikeudellisessa järjestelmässä on vain vähän lakeja, jotka määräävät elämän eri osa-alueita. Sen sijaan tapaoikeuden perustan muodostavat periaatteessa tuomioistuimien päätökset. Tämä tarkoittaa sitä, että tuomarit tekevät päätöksensä oikeustapauksissa aikaisempien tuomioiden perusteella, ja kirjoitetut lait ovat vain täydentävässä asemassa. Jokaisesta päätöksestä tulee näin ollen ennakkopäätös, jota sovelletaan tulevissa tapauksissa. (Deegan & Unerman 2006, 100.) Tapaoikeudellisissa maissa tilinpäätöskäytäntöihin vaikuttavat pääosin laskentatoimen alan järjestöt ja muutenkin alan ammattilaiset. Näillä järjestöillä ei ole lainsäädännöllistä valtaa, mutta ne määrittävät hyvin

tarkat ohjeet tilinpäätösstandardeista ja siitä, kuinka niitä sovelletaan. Esimerkiksi Yhdysvaltojen FASB on tällainen järjestö. (Douplik & Perera 2009, 32.)

Säädösoikeudellinen järjestelmä on taas täysi vastakohta tapaoikeudelliseen järjestelmään verrattuna. Siinä lait ovat hyvin yksityiskohtaisia ja säätelevät tarkasti elämän eri osa-alueita. Laskentatoimessa kirjanpitolait ovat määräävässä asemassa. Ne on kirjoitettu yksityiskohtaisesti, ja niissä selitetään tarkasti, kuinka eri transaktioita tai tapahtumia kohdellaan kirjanpidossa. Tämän tyyppisessä järjestelmässä ei ole niin suuri tarve alan ammattilaisten mielipiteille siitä, kuinka asioiden pitäisi olla tai kuinka standardeja pitäisi kehittää. (Deegan & Unerman 2006, 100.)

2.2.3 Rahoitusinstituutiot

Kunkin maan vallitseviin tilinpäätöskäytäntöihin vaikuttavat paljon myös rahoitusinstituutiot. Rahoitusinstituutiot voidaan jakaa samalla tavalla kahteen ryhmään kuin lakijärjestelmät, ulkoiseen ja sisäiseen järjestelmään. Ulkoisessa järjestelmässä ulkoiset osakkeenomistajat ovat yrityksille se kaikkein tärkein rahoituslähde. Ulkoisella osakkeenomistajalla tarkoitetaan tässä sellaista henkilöä, joka ei osallistu yrityksen toimintaan. Koska ulkoinen osakkeenomistaja ei ole mukana yritystoiminnassa eikä näin ollen saa tarvittavaa tietoa yrityksen toiminnasta, on heille annettava kattavampaa tilinpäätöstietoa helpottamaan heidän päätöksentekoaan. Kattavamman tiedon avulla sijoittajat pystyvät paremmin vertailemaan eri yrityksiä ja tekemään parempia päätöksiä. Tällaisessa ulkoisessa järjestelmässä on erityisen tärkeää, että saatavilla oleva informaatio kuvastaa oikein ja riittävällä tavalla yrityksen taloudellista asemaa ja taustalla olevia tekijöitä. Näin ollen tilinpäätösinformaation sisältöön on vaikuttanut kovasti juuri ulkoisen sijoittajan informaatiotarpeet. Tyypillisesti tapaoikeudellisissa maissa vallitsevana järjestelmänä on juuri ulkoinen järjestelmä. (Deegan & Unerman 2006, 101–102.)

Sisäisessä järjestelmässä ulkoisen osakkeenomistajan rooli rahoituksen lähteenä on huomattavasti pienempi. Sen sijaan pankkien ja valtion rooli rahoittajana on merkittävä yrityksille, ja velkojain suoja on paljon parempi kuin ulkoisessa järjestelmässä. Tällaisessa sisäisessä järjestelmässä on tyypillisesti pankeilla ja yrityksillä ollut pitkäaikainen yhteistyö, jossa tieto on kulkenut yrityksiltä pankeille hyvin avoimesti. Pankeilla on saattanut olla jopa nimetty edustaja kohdeyrityksen hallituksessa, ja näin pankki on saanut tärkeää ja tarpeellista tietoa yrityksen taloudellisesta tilanteesta reaaliaikaisesti. Muille ulkopuolisille sijoittajille ei ole ollut tarvetta tarjota tilinpäätösinformaatiota, koska tärkein rahoituslähde on jo yrityksen sisäpiirissä. Tavallisesti juuri säädösoikeudellisen järjestelmän maissa vallitsevana järjestelmänä on sisäinen järjestelmä. (Deegan & Unerman 2006, 102.)

2.2.4 *Verotus*

Eri maiden verotuskäytäntöjä voisi yhtä lailla luokitella moneen eri ryhmään, mutta vain osalla niistä on vaikutusta tilinpäätösraportointiin. Tärkein huomio on kuitenkin se, kuinka laajasti verosääntely vaikuttaa maan kirjanpitoikäntöihin. (Nobes & Parker 2008, 33.) Joissain maissa tilinpäätöstiedot muodostavat pohjan verotukselle, kun taas toisissa maissa sijoittajille lähetettyjä tilinpäätösraportteja muokataan erikseen verotusta ja valtiota varten (Doupnik & Perera 2009, 33). Tyypillisesti säädösoikeudellisen järjestelmän maissa on tiukka yhteys verotuksen ja kirjanpidon välillä, kun taas tapaoikeudellisissa maissa yhteys on paljon löyhempi (Deegan & Unerman 2006, 103–104).

Verotuksen ja kirjanpidon välille aiheutuu ongelmia silloin, kun verotettava tulos eroaa kirjanpidon tuloksesta. Maissa, joissa on löyhä yhteys kirjanpidon ja verotuksen välillä, ongelmia aiheuttavat nimenomaan laskennalliset verot ja se, miten näitä laskennallisia veroja kohdellaan kirjanpidossa. Tämä ongelma nousee erityisesti esiin Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa, joissa kyseinen aihe on aiheuttanut paljon väittelyä ja sen tuloksena myös paljon uusia standardeja. Saksassa ja muissa maissa, joissa on tiukka yhteys verotuksen ja kirjanpidon välillä, tällaisia ongelmia ei juuri esiinny. (Nobes & Parker 2008, 33.)

2.2.5 *Ammattimaisuus*

Tilinpäätösraportoinnin eroja selittäviä tekijöitä on myös laskentatoimen alan ammatillinen osaaminen. Se, kuinka vahva tämä ammatillinen osaaminen on kussakin maassa, vaikuttaa kovasti maassa käytettyihin kirjanpito- ja tilinpäätöskäytäntöihin. Tapaoikeudellisissa maissa on historiallisesti ollut suuri tarve laskentatoimen alan ammattilaisille, joilla on tietotaitoa tehdä oikeat kirjaukset tilinpäätösraportteihin monimutkaisista transaktioista ja tapahtumista. Tämä on johtanut siihen, että on kehittynyt vahvoja laskentatoimen alan järjestöjä, joilla on suuri merkitys alan kehityksessä. Nämä järjestöt ovat myös vaikuttaneet vahvasti päättäjiin varmistaakseen, että niiden mielipiteitä kuunneltaisiin uusia standardeja laadittaessa. (Deegan & Unerman 2006, 104.)

Säädösoikeudellisen järjestelmän maissa sen sijaan laskentatoimen alan ammattilaisilla ei ole ollut niin merkittävää roolia tilinpäätösstandardien kehityksessä kuin tapaoikeudellisissa maissa. Näissä maissa on tyypillisesti ollut vahva yhteys kirjanpidon ja verotuksen välillä. Rahoitus on pääasiassa hoidettu pankkien kautta, mikä on johtanut siihen, että tilinpäätöskäytännöt ovat muokkautuneet näiden pohjalta. Tällöin ei ole ollut niin suurta tarvetta käyttää laskentatoimen ammattilaisia standardien kehityksessä. Tästä syystä monet laskentatoimen alan järjestöt ovatkin historiallisesti olleet pienempiä ja

heikompia, kun puhutaan näiden järjestöjen mahdollisuudesta vaikuttaa standardien kehitykseen. (Deegan & Unerman 2006, 104–105.)

2.2.6 Muut

Muita tekijöitä, jotka vaikuttavat tilinpäätöskäytäntöihin ovat muun muassa inflaatio ja merkittävät tapahtumat historiassa. Inflaation merkitys on erityisen suuri sellaisille maille, joissa inflaatio on hyvin korkea. Esimerkiksi monissa Etelä-Amerikan maissa korkea inflaatio on hyvin tyypillistä, ja ne ovat joutuneet ottamaan käyttöön kirjanpitoikäytäntöjä, jotka vaativat hankintahinnan oikaisua inflaatiolla. (Doupnik & Perera 2009, 34.)

Historian saatossa eri maissa on tapahtunut monia epäsuotuisia vahinkoja, jotka ovat vaikuttaneet maan tilinpäätöskäytäntöihin. Tällainen tapahtuma on esimerkiksi Wall Streetin romahtaminen vuonna 1929, joka aiheutti sen, että perustettiin SEC. SEC:in tarkoituksena oli suojella sijoittajia, ja siten myös laskentastandardeja muutettiin. Toinen merkittävä tapahtuma, joka vaikutti paljon tilinpäätöskäytäntöihin Yhdysvalloissa, oli vuosituhannen vaihteessa tapahtunut erittäin mittava ja laaja kirjanpitoskandaali Enron-nimisessä yrityksessä. Myös Isossa-Britanniassa tapahtui 1980-luvun loppupuolella merkittäviä väärinkäytöksiä yritysten kirjanpidossa, minkä takia standardeja kehitettiin paremmiksi. (Deegan & Unerman 2006, 105–106.)

3 PK-YRITYSTEN TILINPÄÄTÖSRAPORTOINTI

3.1 Pk-yritysten erityispiirteitä

Pieni kirjanpitovelvollinen on lainsäädännössä huojennusten tai erityissääntelyn kohteena, mikä näkyy kirjanpidossa, verotuksessa, tilintarkastuksessa sekä monissa rahoitusjärjestelyissä. Huojennukset sisältävät pääasiassa muita kirjanpitovelvollisia suppeampia julkistamisvaatimuksia ja menettelytapoja. Pk-yrityksen tilinpäätökseen liittyy muutakin erityistä, sillä usein tilinpäätös tehdään niukasti resursoidussa taloushallinnossa. Tästä syystä kirjanpidosta ja verotuksesta aiheutuvien hallinnointivaatimusten yhdistäminen on usein välttämätöntä. Monesti ne on myös annettu ulkopuolisen tahon, kuten tilitoimiston, hoidettavaksi. (Leppiniemi & Leppiniemi 2001, 12–18.)

Tilitoimistot ovat monesti pk-yrityksille hyvin luonnollisia yhteistyökumppaneita, ja niiden merkitys pk-yrityksille on suuri. Monesti pienyrityksen johdon huomio kiinnittyy ensisijaisesti liiketoimintaan ja sen kehittämiseen, ei niinkään kirjanpitoon ja taloudellista informaatiota tuottaviin prosesseihin. Usein yritykseltä puuttuu taloudesta vastaava henkilö, ja yhteydenpito kirjanpitäjän kanssa saattaa tulla kyseeseen lähinnä ongelmatausten selvittämisessä. Tästä syystä tilitoimistojen kirjanpitäjien pitää tietää paljon asiakkaistaan, asiakkaiden liiketoiminnasta ja toimialan erityispiirteistä, jotta he pystyvät palvelemaan heitä riittävän hyvin. (Ahokas 2013, 54; Rytsy 2011, 66.)

Pk-yrityksille on myös tyypillistä se, että omistajuus ja johto kiteytyvät usein samaan henkilöön. Omistajille on tärkeää muun muassa yrityksen pitkäaikainen ja kestävä kehitys. Pienemmissä yrityksissä voidaan nähdä, että omistaja on yhtä kuin yritys itsessään ja hänellä on selkeä visio toiminnan jatkuvuudesta. Yritysten pienempi koko saattaa helpottaa niitä mukautumaan paljon nopeammin muutoksiin ja uusiin tilanteisiin markkinoilla. Näin ollen pk-yritykset pystyvät tarpeen tullen muuttamaan liiketoimintastrategiaansa kohti kuluttajien muuttanutta kysyntää. Joustavuus ja liikkuvuus markkinoilla mahdollistavatkin niiden olemassaolon myös tulevaisuudessa. Hyödyistä huolimatta pk-yrityksillä on myös tiettyjä rajoitteita toiminnassaan. Nämä rajoitteet liittyvät yleensä puutteellisiin taloudellisiin resursseihin, joita ne tarvitsisivat projekteihinsa. Myös niiden osallistuminen kansainvälisiin liiketoimintoihin on hyvin rajallista johtuen yritysten yksinkertaisesta organisaatorakenteesta sekä vähäisestä henkilöstön määrästä. Tästä syystä henkilökunnan ja omistajien osaaminen täytyy olla monipuolisempaa. Heidän täytyy osata ja ymmärtää markkinointia, johtamista, kirjanpitoa ja rahoitusta, mutta monesti heiltä puuttuu osaamista kansainvälisistä toiminnoista. (Sacer ym. 2009, 16–17.)

Pk-yrityksissä johdon laskentajärjestelmien käyttö on tyypillisesti hyvin vaatimatonta, koska ne ovat usein kehittymättömiä, epäformaaleja ja puutteellisia. Laskentajärjestelmien kehittymättömyyteen löytyy useita syitä. Pk-yrityksissä johdon laskentajärjes-

telmät implementoidaan puutteellisesti, koska yrittäjillä ja työntekijöillä ei ole aikaa tehdä niitä kunnolla, eikä niitä myöskään priorisoida kovin korkealle. Jos implementoinnissa onnistutaan ja pk-yrityksillä on olemassa jonkintasoinen johdon laskentajärjestelmä, jää sen käyttö joko puutteelliseksi tai sitä ei käytetä lainkaan. Käytössä korostuvat lyhyt aikaväli, taloudelliset mittarit ja operatiiviset asiat, kun taas pitkä aikaväli, strategia ja toiminnallisuus jäävät usein taka-alalle. Johdon käyttämä tieto on tavallisesti kuukausittaista taloudellista raportointia tai tiedon etsimistä akuuttien ongelmien ratkaisemiseksi. Ennakoivuus, toiminnallisuus ja strategisuus ovat harvoin pk-yrityksen johdon laskentajärjestelmien kantavia kulmakiviä, vaan käytännöt ovat lähinnä taaksepäin katsovia ja reaktiivisia. Tämä johtuu erityisesti siitä, ettei pk-yrityksissä ole tarpeeksi työvoimaa, johtamistaitoja eikä pääomia. Pk-yritysten johtamista leimaavatkin usein epäformaalius, suunnittelemattomuus ja konservatiivisuus. Omistaja-johtajat eivät koe saavansa järjestelmistä erityistä hyötyä. Laskentajärjestelmät eivät sisälly tyypillisesti yrittäjän maailmankuvaan, ja yrittäjä kokee ne toiminnastaan irrallaan oleviksi etäisiksi järjestelmiksi. (Ikäheimo 2011, 32.) Pienissä yrityksissä ei myöskään kiinnitetä paljon huomiota yrityksen sisäiseen valvontaan, tai se ei ole ainakaan kovin systemaattista. Tyypilliset kontrollipuutteet liittyvät usein tietojärjestelmien käyttöoikeuksiin ja taloudellista informaatiota sisältävien tietojärjestelmien arkistointiin ja varmuuskopioimiseen. (Ahokas 2013, 53–55.)

Pk-yritysten erilaisuus näkyy myös niiden verosuunnittelukäytänteissä, mikä tulee ilmi Suomessa tehdyssä tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, millaisia verosuunnittelukäytänteitä pienissä osakeyhtiöissä on, millainen merkitys verosuunnittelulla on yrityksille ja omistajille, millainen rooli verosuunnittelussa on yrityksen ulkopuolisilla taloushallinnon ammattilaisilla sekä mitkä tekijät mahdollisesti selittävät yritysten erilaisia verosuunnittelukäytänteitä. Tutkimuksen aineistosta pystyttiin tunnistamaan neljä erilaista tapaa suhtautua verosuunnitteluun. Nämä verosuunnittelustrategiat voidaan jakaa verosuunnitteluvastuuta ulkoistaviksi, veroa minivoiviksi, valistuneiksi ja veroneutraaleiksi yrityksiksi. (Syrjä 2010, 16.)

Verosuunnitteluvastuuta ulkoistavien yritysten ryhmään kuuluu noin 57 prosenttia vastanneista yrityksistä. Tätä strategiaa toteuttavissa yrityksissä verosuunnittelun merkitys oli melko suuri, mutta suunnitteluvastuu oli annettu ensisijaisesti joko tilitoimistolle tai tilintarkastajalle. Havaittiin myös, että verotus ohjaa varsin voimakkaasti yritysten osingonjakopäätöksiä. Veroa minivoivaan ryhmään kuului noin 26 prosenttia kohdeyrityksistä, joissa verosuunnitteluvastuu oli ensisijaisesti yrityksessä ja joissa suunnittelun ensisijaisena tavoitteena oli, ettei yhtiön osakkaille tule osingoista veroseuraamuksia yhtiön maksamien verojen lisäksi. Kohdeyrityksistä noin 11 prosenttia kuului verosuunnittelussa valistuneiksi. Näissä yrityksissä suunnitteluvastuu oli ensisijaisesti yrityksissä, jotka hyödynsivät suunnittelussa monipuolisesti erilaisia varallisuuden siirtotapoja yrityksistä yksityistalouden puolelle. Veroneutraaleja yrityksiä oli noin 6 prosent-

tia kohdeyrityksistä, joille verosuunnittelulla ei ollut juurikaan merkitystä. (Syrjä 2010, 16–17.)

3.2 Pk-yritysten tilinpäätösraportoinnin erityispiirteitä

Tilinpäätösraportointi on sekoitus vanhaa ja uutta. Kahdenkertainen kirjanpito on 500 vuotta vanha, ja se muodostaa koko perustan tilinpäätösraportoinnille. Viimeisten vuosikymmenien aikana tilinpäätösraportoinnin vaatimukset ovat kasvaneet nopeasti määrällisesti ja tulleet paljon monimutkaisemmiksi. Tästä syystä monet laskentatoimen alan järjestöt, kuten FASB, SEC, IASB ja AICPA, ovat sitä mieltä, että tilinpäätöskäytäntöjä pitää edelleen kehittää 2000-luvulla, jotta standardit pysyisivät ajan tasalla jatkuvasta muutoksesta huolimatta. (Beaver 1998, 1.)

Tilinpäätösraportoinnin tarkoituksena on tarjota hyödyllistä informaatiota, joka auttaa tekemään taloudellisia päätöksiä. FASB julkaisi vuonna 1978 ensimmäisen kerran tilinpäätösraportoinnin konseptin, jossa oli eritelty tilinpäätösraportoinnin tavoitteet seuraavasti:

- Tilinpäätösraportoinnin tulisi tarjota tietoa, joka on hyödyllistä nykyisille ja potentiaalisille sijoittajille ja luotonantajille, kun he tekevät rationaalisia taloudellisia päätöksiä yrityksen suhteen. Informaation pitää olla tarpeeksi kattavaa niille, joilla on kunnollinen ymmärrys taloudellisista aktiviteeteista ja jotka ovat halukkaita tutkimaan kyseistä tietoa.
- Tilinpäätösraportoinnin tulisi tarjota tietoa, joka auttaa tilinpäätöksen käyttäjiä arvioimaan määrää, ajoitusta ja epävarmuutta jaettavista osingoista tai maksettavista koroista sekä lainan takaisinmaksusta.
- Tilinpäätösraportoinnin tulisi tarjota informaatiota yrityksen taloudellisista resursseista ja niiden rasitteista sekä vaikutuksista näihin resursseihin, joita transaktiot, tapahtumat ja olosuhteet aiheuttavat. (Nobes & Parker 2008, 168.)

Viimeisten vuosikymmenien aikana laskentatoimea koskeva kirjallisuus on yhä enemmän alkanut kiinnostua pienempien, ei-listattujen yritysten tilinpäätöskäytännöistä ja -standardeista. Kiinnostusta on etenkin herättänyt se, pitäisikö pk-yrityksillä olla yhteneväiset tilinpäätösstandardit niin kuin suurilla tai listatuilla yrityksillä. Tämä kiinnostuksen muuttuminen kohti pk-yrityksiä on aiheuttanut sen, että monet laskentatoimen alan ammattijärjestöt ja valtiot ovat alkaneet kehittää omaa laskentanormistoa pienemmille yrityksille. Globaalisti merkittävimpänä tekijänä on ollut IASB, joka on kehittänyt pk-yrityksille suunnatun, täysin itsenäisen tilinpäätösstandardin. (Yström 2010, 11.)

Syyn pk-yritysten tilinpäätösten sääntelyn tarkasteluun on antanut kirjanpito- ja yhteisöläinsäädännön rakenne. Suurilla ja listatuilla yrityksillä on paljon sellaisia ongelmia, joita pienillä ja keskisuurilla ei esiinny. Suurten yritysten erityiskysymykset ovat

kuitenkin laajasti esillä lainsäädännössä, mikä taas hankaloittaa pienten ja keskisuurten kirjanpitovelvollisten kannalta tärkeiden säännösten ja niihin perustuvien menettelytapojen löytämistä. Pk-yrityksillä on nimittäin monia sellaisia erityistä huomiota vaativia ongelmia, joiden ratkaisemisessa tilinpäätöksen laatiminen ja laatimisen taustana oleva ajatustyö on erilaista kuin suuressa yrityksessä. Tällaisia ovat muun muassa veronäkökulman painavuus sekä yrityksen että omistajan näkökulmasta ja osakemarkkinanäkökulman puuttuminen. (Leppiniemi & Leppiniemi 2001, 11–12.)

Tilinpäätös ei pienissä omistajavetoisissa yrityksissä ole sellainen merkittävä, lähes itseisarvoinen väline, jollainen se on monissa suurissa yrityksissä, puhumattakaan listatuista yhtiöistä. Suuren yrityksen tilinpäätös on monipuolinen, kansainvälisesti vertailukelpoiseksi hiotun informaation lähde. Pieni kirjanpitovelvollinen tuskin halutessaan saisi kovin montaa lukijaa tilinpäätökselleen, joista merkittävämmät ovat veroviranomainen, velkoja ja ehkä joskus jopa kilpailija. Näistä lukijajoukko tuskin laajenee kovinkaan paljoa. Tosin ero on siinäkin, että suuri kirjanpitovelvollinen usein pyrkii saamaan tilinpäätökselleen lukijoita, mutta pieni yritys on yleensä sitä tyytyväisempi, mitä harvempia lukijoita sen tilinpäätös saa. Pienten yritysten liikesalaisuudet eivät huku samalla tavoin isoihin numeroihin tai lukuisiin merkittäviin tapahtumiin kuin suuren yrityksen. (Leppiniemi & Leppiniemi 2001, 13.)

Tilinpäätöksen laatimista koskevat vaatimukset voivat aiheuttaa monelle pienelle yritykselle paljon vaivaa, mutta onneksi tilinpäätösraportoinnin vaatimuksia on monissa maissa kevennetty. On esimerkiksi poistettu pakollinen tilintarkastus sekä kevennetty vaatimuksia tilinpäätökseen sisällytettävien raporttien suhteen. (Sian & Roberts 2009, 289–294.)

Laskentatoimen alan tieteellisissä tutkimuksissa ei ole kovinkaan paljon tutkittu sitä, ketkä ovat pk-yritysten tilinpäätöksien tärkeimpiä käyttäjiä ja mikä on näiden käyttäjien tilinpäätösinformaation tarpeet. IASB:n ehdottama ajatus, että pk-yritysten tilinpäätöksien käyttäjät ovat periaatteessa samat kuin listatuilla yhtiöillä, ei ole saanut kovinkaan paljon tukea alan kirjallisuudessa. Pk-yritysten ja listattujen yritysten välillä voidaan löytää eroja, jotka vaikuttavat merkittävästi tilinpäätöksen käyttäjiin ja niiden informaatiotarpeeseen. Esimerkiksi omistajuus on hyvin erilaista. Suurissa yhtiöissä omistuspohja on jakaantunut monien omistajien kesken, kun taas pk-yrityksissä se on paljon keskittyneempää, eivätkä niissä vaihdu omistajat läheskään niin usein kuin listatuissa yrityksissä. Lisäksi pk-yrityksillä on yleisesti ottaen paljon rajoittuneempaa saada ulkoista rahoitusta pääomamarkkinoilta, minkä takia monet pk-yritykset käyttävätkin pääasiallisena rahoituslähteenään pankkien kautta saatavaa lainaa tai muita lyhytaikaisia velkajärjestelyitä. Tämä ei ole kuitenkaan ainoa syy siihen, miksi pk-yritykset suosivat ulkoisia lainoja. Tutkimusten mukaan pk-yritysten omistajat haluavat tyypillisesti säilyttää määräysvallan omassa yrityksessään eivätkä halua hankkia rahoitusta myymällä omia osakkeitaan ulkopuolisille sijoittajille. Nämä seikat muun muassa kyseenalaistavat sen ole-

tuksen, että sijoittajat olisivat tilinpäätösraporttien pääasiallisia käyttäjiä pk-yritysmaailmassa. (Yström 2010, 25.)

Toinen tekijä, joka erottaa pk-yritykset suurista yrityksistä on se, että pienemmissä yrityksistä yrityksen johto monesti työskentelee monipuolisesti erilaisissa rooleissa. Näin ollen he tietävät laajemmin oman yrityksen liiketoiminnan eri aspekteista. Tästä näkökulmasta katsottuna voisi luulla, että pk-yritysten johtajat eivät tarvitsisi tilinpäätösinformaatiota läheskään niin paljon kuin suurten yrityksen johtajat. Monet tutkimukset kuitenkin osoittavat, että pk-yritysten johtajat ovat tilinpäätösinformaation pääkäyttäjiä. Tämä taas on epäjohdonmukaista verrattuna siihen, miten standardien laatijat määrittävät tilinpäätösinformaation käyttäjät. Ne ovat nimittäin sulkeneet pois yrityksen johtajat kohderyhmästään laatiessaan standardeja. Tutkimukset osoittavat myös, että johtajien lisäksi pankit tai muut rahoituksen tarjoajat, asiakkaat, toimittajat, henkilökunta sekä potentiaaliset yrityksen ostajat on identifioitu tilinpäätösinformaation käyttäjiksi. Tutkimuksien mukaan itse tilinpäätösinformaatiota taas käytetään juuri johdon tueksi, mutta myös verolaskelmien pohjaksi. (Yström 2010, 26 ja 95)

3.3 Tilinpäätösraportoinnin kustannus–hyöty-suhde

FASB:n viitekehyksessä on todettu seuraavalla tavalla tilinpäätösraportoinnin kustannuksista ja hyödyistä: Tilinpäätösraportoinnin tarjoama informaatio aiheuttaa kustannuksia, mutta yleisesti ottaen hyödyt pitäisivät olla vähintään yhtä suuret kuin kustannukset. Kustannukset eivät ainoastaan sisällä resursseja, joita tarvitaan informaation tuottamiseen, vaan julkaistu informaatio saattaa aiheuttaa myös haitallisia vaikutuksia yritykselle tai sen osakkeenomistajille. Esimerkiksi kommentit meneillään olevasta oikeusjutusta saattavat vaarantaa menestyksekkään puolustuksen tai kommentit tulevaisuuden suunnitelmista saattavat vaarantaa hyödyllisen kilpailuedun. Käytetty aika, jota tarvitaan informaation ymmärtämiseen ja käyttämiseen, on myös kustannus. Joskus kustannusten ja hyötyjen välinen eroavuus on selkeä, mutta taloudellisen informaation hyödyt ovat usein vaikeita tai jopa mahdottomia mitata objektiivisesti, kun taas kustannukset ovat mitattavissa. Näin ollen ihmiset tulevat aina olemaan eri mieltä siitä, ovatko informaatiosta saatavat hyödyt ja sen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset perusteltuja. (FASB, Statement of Concepts 1, 23.)

Kustannus–hyöty-analyysi on päätöksentekoon tarkoitettu työkalu. Se perustuu odotuksiin kustannuksista ja hyödyistä, jotka realisoituvat tietyn projektin elinkaaren aikana. Sen avulla pystytään kohdistamaan rahamääräiset summat kvalitatiivisiin ja aineetomiin kustannuksiin ja hyötyihin käyttäen epäsuoria metodeja. Se asettaa kustannukset ja hyödyt vertailukelpoisiksi diskonttaamalla ne sopivalla diskonttokorolla. Kustannus–hyöty-analyysi ei kuitenkaan erittele osapuolia niihin, jotka kantavat kustannukset ja

niihin, jotka saavat hyödyn. Analyysia vaikeuttaa tilanne, jossa kustannuksia ja hyötyjä ei pystytä kunnolla määrittämään tai jossa on uponneita kustannuksia, joita ei voi enää kohdistaa tiettyyn hyötyyn. Tarkemmin sanoen tekijät, jotka vaikeuttavat kustannus–hyöty-analyysia ovat: vaikeus identifioida aikaperiodia, jolloin kustannukset ja hyödyt realisoituvat; vaikeus valita oikea diskonttaus korko; vaikeus identifioida kustannusten ja hyötyjen laajuus sekä vaikeus osoittaa rahamääräiset summat kustannuksille ja hyödyille. Näistä neljästä tekijästä kaksi viimeisintä koskettavat eniten tilinpäätösraportointia. Monimutkaisuus ja subjektiivisuus kasvavat analyysissä sitä mukaa kuin kustannuksista ja hyödyistä tulee aineettomia ja kvalitatiivisia sekä silloin, kun niitä ei voida mitata suoraan markkinatransaktioiden perusteella. (Schipper 2010, 311–312.)

Schipperin (2010) mielestä perinteistä kustannus–hyöty-analyysia ei kuitenkaan sellaisenaan voida soveltaa tilinpäätösraportointistandardien arvioimiseen. Hänen mielestään jopa terminologia pitäisi vaihtaa. Esimerkiksi terminä ”vaikutus” kuvaa paremmin sitä kognitiivista prosessia, jota standardien päättäjät käyttävät, kun he punnitsevat muuttuneiden standardien seurauksia, kuten parantaako lopullinen standardi tilinpäätösraportointia kohtuullisin kustannuksin. Hänen mielestään standardien tavoitteena pitäisi olla parantunut tilinpäätösraportointi, joka pitää sisällään tilinpäätösraportoinnin kvalitatiiviset ominaispiirteet (relevanssi, luotettavuus ja vertailtavuus) sekä selvitykset siitä, miten tilinpäätöksen valmistajien (ja jos mahdollista myös tilintarkastajien) kustannuksia pienennetään. Standardien päättäjät voisivat yrittää säästää kustannuksia siellä, missä se on järkevää ja hyödyllisintä kaikille, eikä niin, että yritettäisiin vertailla yhden ryhmän kustannuksia toisen ryhmän hyötyihin.

Viime vuosina on tehty paljon asioita pk-yritysten hallinnollisen taakan keventämiseksi. Yksi näistä on tilinpäätösraportoinnin keventäminen. Jos tarkastellaan asiaa kustannus–hyöty-näkökulmasta, on melko selvää, että tilinpäätöksen laatiminen IFRS:n mukaan aiheuttaa enemmän kustannuksia kuin mitä siitä saatavat hyödyt ovat. Tämä johtuu siitä, että IFRS:n implementointi on hyvin vaativaa, ja se vaatii paljon osaamista, jota ei pienemmistä yrityksistä löydy kovin helposti. Ulkopuolisen asiantuntijan palkkaaminen taas aiheuttaa huomattavia kustannuksia, mihin monella yrityksellä ei ole varaa. Näin ollen monissa maissa paikallinen lainsäädäntö tarjoaa erilaisia, kevyempiä tilinpäätöskäytäntöjä pk-yrityksille. Tästä syystä tilinpäätösraportointi eroaa eri maiden välillä merkittävästi aiheuttaen ei-haluttua vertailtavuuden alenemista. (Sacer ym. 2009, 23.)

Pienen yrityksen näkökulmasta voidaan karrikoidusti väittää, että mikä tahansa tilinpäätösraportoinnin vaatimus aiheuttaa yritykselle kustannuksia, mutta mahdollisesti ei ollenkaan hyötyä. Tämä johtuu siitä, että tyypillisesti yrityksen omistajat ovat ainoat, jotka näkevät tilinpäätöksen. Vaikka verotuksen perustana on tilinpäätös, sitä ei välttämättä tarvitse kenellekään muulle ulkopuoliselle sidosryhmälle näyttää. Tämä nostaa esille tärkeän huomion: tilinpäätösraportoinnin standardit on suunniteltu yrityksille,

jotka tekevät yleiseen käyttöön tarkoitetun tilinpäätöksen ulkoisia käyttäjiä varten. Tarkemmin sanottuna tavoitteena on tarjota informaatiota ulkoisille käyttäjille, joilla ei ole oikeutta vaatia tiettyä informaatiota tehdäkseen taloudellisia päätöksiä, ja tästä syystä heidän ainoaksi vaihtoehdokseen jää tilinpäätös. Jos pienellä yrityksellä ei ole vastaavia ulkoisia sidosryhmiä, voidaan tilinpäätöksen laatiminen nähdä harjoituksena, josta on vain hyvin vähän hyötyä yrityksen näkökulmasta. (Perry & Crook 2007, 14.)

Jo pitkän aikaa on tutkittu ja kysytty mielipiteitä eri sidosryhmiltä tilinpäätösraportoinnin hyödyistä ja kustannuksista. Monesti on tultu siihen lopputulokseen, että suurempi informaation määrä hyödyttää tilinpäätöksen käyttäjiä. Monesti kuitenkin unohdetaan se, että pienten yritysten omistajat ovat niitä, jotka kantavat kustannukset. Tutkijat kiistelevätkin siitä, onko halu saada enemmän ilmaista informaatiota iso tekijä, kun puhutaan tilinpäätösraportoinnin kustannus-hyödyistä. Sen sijaan pitäisi ainoastaan huomioida kustannukset ja hyödyt omistajien kannalta, kun harkitaan raportointistandardien soveltamista pienille yrityksille. Tämän takia pitäisi ensiksi kysyä, kuka maksaa ja kuka hyötyy. (Friedlop & Plewa 1992, 89.)

Teoreettisesti kaikkein ihanteellisin tilanne pienten yritysten kannalta olisi, jos ne saisivat päättää itse tilinpäätösraportoinnin sisällön. Näin ollen he tutkisivat kustannuksia ja hyötyjä siitä, mitä tietyn informaation tuottaminen aiheuttaisi, ja tekisivät sen mukaan päätöksen tilinpäätöksen sisällöstä. Tällä tavalla yritykset valitsivat parhaan kustannus-hyöty-tason omasta näkökulmastaan ja olisivat valmiita kantamaan ne kustannukset itse, kuin että joku kolmas osapuoli määrää tilinpäätöksen sisällöstä joutumatta itse huolehtimaan kustannuksista. (Friedlop & Plewa 1992, 93.)

3.4 Tilinpäätösraportoinnin nykytilanne Euroopassa

Tällä hetkellä muutokset ravistelevat kovasti kirjanpitoalaa. Kansainvälistyminen voimistuu ja taantuma on vaikuttanut negatiivisesti sijoittajien toimintaan. Euroopan unionissa pohditaan, pysyykö yritysten kilpailukyky muun maailman perässä. 1970- ja 1980-luvuilla säädetyt EU:n tilinpäätösdirektiivit tahtovat jäädä jälkeen, vaikka niitä on jatkuvasti päivitetty. Euroopassa pohditaan myös, rasittavatko kirjanpidon ja tilintarkastuksen kustannukset liikaa etenkin pk-yrityksiä, sillä kansalliset lait säädetään EU:n vaatimusten perusteella, ja direktiivit ovat noudatelleet pitkälti suurten yritysten intressejä. Tämän seurauksena Euroopassa on meneillään monisyinen uudistusprosessi. (Rusila 2010, 60.)

Parhailtaan EU valmistelee muutoksia direktiiviin, joka koskee yritysten tilinpäätöksiä, konsernitilinpäätöksiä ja niihin liittyviä raportteja. Muutosehdotuksen taustalla on Eurooppa 2020 -strategia, jonka tavoitteena on vähentää byrokratiaa, hallinnollisia rasitteita ja yksinkertaistaa pk-yritysten toimintaa yhtenäismarkkinoilla. Tämä ehdotus sisäl-

tää myös yhdenmukaiset määritelmät yritysten kokoluokituksesta. Noudattamalla samaa kokoluokitusta kaikissa jäsenmaissa varmistetaan, että pienille yrityksille ehdotetut tilinpäätöksen sisältöä koskevat säännökset tulisivat voimaan kaikissa jäsenmaissa, ja näin ollen ehdotetut parannukset tavoittaisivat kaikki pienet yritykset EU:ssa. (Mäki-niemi 2012, 60.)

Tilinpäätössääntelyn kehittämisen ensisijaisena tavoitteena on toisaalta vähentää pienten yritysten hallinnollista taakkaa ja toisaalta yksinkertaistaa sääntelyä. Hallinnollisen taakan alentamisen tarkoituksena on edistää eurooppalaisen yritystoiminnan kasvumahdollisuuksia. Sääntelyn yksinkertaistamisella pyritään taas parantamaan vertailukelpoisuutta Euroopan unionin alueella, sillä nykyisten tilinpäätösdirektiivien sallimat lukuisat optiot ovat heikentäneet tilinpäätösten vertailukelpoisuutta. Näiden kahden tavoitteen lisäksi samassa yhteydessä tarkastellaan mikroyritysten täydellistä vapauttamista tilinpäätösvelvollisuudesta. Näin ollen uudistettava tilinpäätösdirektiivi sisältää maksimiharmonisointia, kun taas mikroyrityksiä koskeva hanke on luonteeltaan minimiharmonisointia. (Haaramo 2012, 32.)

EU-komission ehdottamat yritysten kokorajat määritetään edelleen liikevaihdon, taseen loppusumman ja työntekijöiden määrän perusteella (ks. Taulukko 1). Luokittelun perusteena on, että tilinpäätöspäivänä vähintään kaksi kriteeriä ylittää raja-arvon.

Taulukko 1. EU-komission ehdottamat yritysten kokorajat (Haaramo 2012, 33)

	Tase	Liikevaihto	Työntekijät
Mikro: 2 ei ylity	0,5 meur	1 meur	10
Pieni: 2 ei ylity	5 meur	10 meur	50
Keskisuuri: 2 ei ylity	20 meur	40 meur	250
Suuri: 2 ylittyy	20 meur	40 meur	250

Näin ollen 94 prosenttia Suomen yrityksistä kuuluisi direktiivin määritelmässä mikroyritysten luokkaan (Gedik 2009, 19). Euroopassa sen sijaan 99 prosenttia yrityksistä on pieniä tai keskisuuria yrityksiä, joiden toimintaolosuhteita ja rahoituksen hankintaa ehdotuksella halutaan parantaa. Sääntelyn johtavana periaatteena on ”pienet ensin”, ja tästä syystä juuri pienten yritysten tilinpäätösten liitetietovaatimuksia karsitaan, lakisääteistä tilintarkastusta kevennetään edelleen ja pienet konsernit vapautetaan konserniti-linpäätöksen laatimisvelvollisuudesta. (Haaramo 2012, 32.)

Uuden direktiivin mukaan pienten yritysten tilinpäätösvaatimuksissa toteutetaan maksimiharmonisointia, eli niiden tilinpäätökset koostuvat taseesta, tuloslaskelmasta ja rajatusta määrästä liitetietoja. Näitä vaatimuksia ei voi laajentaa jäsenvaltioiden toimesta. Muunkokoisten yritysten kohdalla ei kyseistä rajoitusta ole, joten jäsenvaltiot voivat vaatia niitä esittämään enemmän liitetietoja ja liittämään tilinpäätöksiin muitakin asiakirjoja. Taseen ja tuloslaskelmakaavojen vaihtoehtoisia esittämistapoja myös rajoite-

taan. Taseen osalta on ainoastaan yksi taseen kaava, kun nykyisin on kaksi. Vastaavasti tuloslaskelmakaavoja on kaksi (nykyisin neljä vaihtoehtoa), joista toisessa tilikauden kulut esitetään vähennettäväksi kululajikohtaisina ja toisessa toimintokohtaisina. Liitetietoja koskevia vaatimuksia kehitettäessä tavoitteena on ollut se, että samaan kokoluokkaan kuuluvilla yrityksillä on kaikkialla EU:ssa samanlaiset tai verrattavissa olevat julkistamisvaatimukset. Kaikkien yritysten on annettava muun muassa alla olevat liitetiedot (Haaramo 2012, 33–34)

- tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, erityisesti vuositilinpäätökseen sisältyvien erien arvostusperusteet
- taseen ulkopuoliset vakuudet, sitoumukset, ehdolliset erät ja järjestelyt
- tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat ja niiden taloudellinen vaikutus
- pitkäaikaiset ja vakuudelliset velat
- liiketoimet lähipiirin kanssa.

Muita liitetietovaatimuksia ei pienille yrityksille ole, eivätkä jäsenvaltiot voi vaatia annettavaksi enempää liitetietoja. Keskisuurten yritysten tulee sen sijaan antaa edellisten tietojen lisäksi muun muassa taseen pysyvien vastaavien erien tilikauden aikaiset siltalaskelmat, henkilöryhmittäin hallinto-, johto- ja valvontaelinten jäsenille niiden tehtävistä maksetut korvaukset, niille myönnetyt ennakot ja luotot, elinten entisten jäsenten osalta syntyvät tai tehdyt eläkesitoumukset, palveluksessa olevien henkilöiden keskimääräisen määrän, henkilöstökulut ja taseeseen merkittävät laskennalliset verot tilikauden lopussa. (Haaramo 2012, 34.)

Uudet tilinpäätösdirektiivit eivät ole kuitenkaan kaikkien asiantuntijoiden mieleen. Kriittikkiä onkin saanut paljon juuri mikroyritysten vapauttaminen tilinpäätöksen tekemisestä. Voidaan miettiä, ovatko uudistuksella saavutettavat hyödyt riittävän suuret verrattuna siihen, että tilinpäätösten vertailukelpoisuutta ei EU:n sisällä välttämättä enää olisi kyseisten yritysten osalta. Näin ollen myös harmonisoinnin merkitys kyseenalaistuu, mikä olisi monella tapaa askel taaksepäin kansainvälisen tilinpäätösraportoinnin yhtenäistämässä. Vielä, kun nykyisessä taloudellisessa tilanteessa luotettavan ja riittävän taloudellisen informaation merkitys on kasvanut entisestään, tilinpäätösinformaation väheneminen ei olisi kovin perusteltu suuntaus. Kuten aikaisemmin on todettu, 94 prosenttia suomalaisista yrityksistä kuuluisi tähän mikroyritysten luokkaan, joten eikö olisi myös epätarkoituksenmukaista, jos valtaosa yrityksistä voisi elää eri sääntelyn varassa kuin suuret yritykset? Toki voidaan kysyä, ovatko nykyiset direktiivit aina järkeviä pienimpien yritysten osalta, mutta on varmasti muita tapoja helpottaa pienten yritysten tilannetta kuin vapauttaa ne kokonaan yhteisestä sääntelystä. (Gedik 2009, 19; Sviili 2013, 40.)

Direktiiviehdotuksia kommentoineet HTM-tilintarkastajat ry ja KHT-yhdistys eivät myöskään pidä sopivina ehdotuksessa mainittuja yritysten kokoluokkia, joiden mukainen jaottelu asettaisi valtaosalle suomalaisyrityksiä kevennetyt raportointivaatimukset

pudottaen ne lakisääteisen tilintarkastuksen piiristä. Yhdistysten mukaan tilinpäätösvaatimusten pitäminen nykyisellään ja tilintarkastusvelvollisuuden säilyttäminen nähdään niin yritysten kuin yleisen edun kannalta edullisempänä vaihtoehtona kuin ehdotuksessa tavoitellut raportointihuojennukset. (Sviili 2012, 45.)

4 PK-IFRS

4.1 Pk-IFRS:n synty ja kehitys

Kansainvälisten tilinpäätösstandardien hyödyt eivät rajoitu ainoastaan pörssiyritysten hyväksi. Kansainväliset markkinat ovat integroituneet myös yksityisille yrityksille, johon kuuluvat ne kaikkein pienimmätkin. Ne harjoittavat yhä suuremmissa määrin liiketoimintaa yli kansallisten rajojen sekä hankkivat ulkomaista pääomaa sieltä, mistä ne saavat sen edullisimmin. Näin ollen kansainväliset tilinpäätösstandardit hyödyttäisivät yhtä lailla yksityisiä yrityksiä. Sijoittajat taas voisivat tehdä luotettavia vertailuja eri yhteisöjen välillä välittämättä, mikä on sen kohdemaana. (Pacter 2009, 5.)

Pk-yrityksillä on erittäin merkittävä rooli kansainvälisessä taloudessa ja eritoten työllistämässä, eikä ole väliä, onko kyseessä kehittyvä tai kehittynyt talous. Pelkästään Euroopan unionissa pk-yritykset käsittävät yli 99 % kaikista yrityksistä ja tarjoavat 100 miljoonaa työpaikkaa, mikä on 67,1 % yksityisen sektorin työllisyydestä. Ongelmana on, että niiden toiminnot kansainvälisillä markkinoilla rajoittuvat moniin esteisiin verrattuna isoihin yrityksiin. Näitä esteitä ovat muun muassa erilaiset kansalliset tilinpäätöskäytännöt sekä verotus. Juuri tähän ongelmaan IASB halusi vastata tekemällä Pk-IFRS-standardin. (Bohusova 2011, 208.)

Jo pitkän aikaa on ollut tarve saada omat raportointistandardit pk-yrityksille, jotka täyttäisivät ulkoisten käyttäjien tilinpäätösinformaatiotarpeet. Ongelmana on kuitenkin se, että maailmalla ei ole päästy yhteisymmärrykseen siitä, mitä standardeja pk-yritysten tulisi käyttää. Päätäjät ovat yhtä mieltä siitä, että IFRS on aivan liian monimutkainen. Kirjaukset ovat liian vaikeita noudatettavaksi, ja tästä syystä ne eivät sovellu pk-yrityksille. Toisin sanoen, pienempien yritysten tilinpäätösraportoinnille on ominaista, että niiden transaktiot ovat paljon yksinkertaisempia, koska niillä ei ole niin paljon ulkoisia käyttäjiä tilinpäätösinformaatiolle ja koska niiden suhteelliset kustannukset tehdä tilinpäätös ovat paljon suuremmat kuin isommilla yrityksillä. Joka tapauksessa, vaikka päästäisiin yhteisymmärrykseen yhteisestä pk-standardista, se ei kuitenkaan ratkaisisi kaikkia pk-yritysten ongelmia. Taulukossa 2 on esitetty SWOT-analyysi pk-yrityksille suunnatusta standardista. Taulukossa eritellään pk-yrityksille suunnatun standardin vahvuuksia ja mahdollisuuksia sekä haittoja ja uhkia. (Sever 2008, 729–730.)

Taulukko 2 SWOT-analyysi pk-standardista (Sever 2008, 731)

<p>Vahvuudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erikseen kehitetyt standardit täyttävät käyttäjien tarpeet. • Voi mahdollistaa paremmin käytettävän ja ymmärrettävämmän tiedon. • Kansainvälinen vertailtavuus pk-yritysten tilinpäätöksissä • Standardoitu kieli • Voi vähentää tilinpäätöksen tekemisestä aiheutuvia kustannuksia. • Mahdollistaa helpon siirtymisen laajaan IFRS:ään. 	<p>Mahdollisuudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mahdollisuus räätälöidä tilinpäätösinformaatiota käyttäjien tarpeiden mukaan. • Tarjoaa mahdollisuuden valita joko laajan IFRS:n tai pk-IFRS:n. • Yksittäiset maat voivat luoda kriteerit erityiselle raportoinnille. • Sääntelyn kustannus pienenee, kun suurempi joukko standardien tekijöitä parantaa lopullisen standardin laatua. • Kehittyvät maat hyötyvät, koska heillä ei ole välttämättä infrastruktuuria tai rahaa kehittää omia standardeja.
<p>Heikkoudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jos yksittäisille maille sallitaan mahdollisuus luoda kriteerit tilinpäätösraportoinnille, voi se vaarantaa tilinpäätösinformaation vertailtavuuden. • Suuret kustannukset aiheutuvat tilinpäätöskäytäntöjen muuttamisesta. • Kaksi eri standardia (laaja IFRS ja pk-IFRS) voi aiheuttaa negatiivisia seurauksia, kuten kustannusten nousun. 	<p>Uhat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ottaen huomioon pk-yritysten monipuolisuuden niin koon kuin rakenteen suhteen, on vaikea harmonisoida erilaisia lähestymistapoja, joita eri maissa vallitsee. • Uudet standardit täytyy kääntää ja implementoida riittävän hyvin, mikä aiheuttaa lisäkustannuksia. • Kustannukset, jotka aiheutuvat lainsäädännöllisten vaatimusten noudattamisesta. • Kahden standardin olemassaolo voi sekoittaa tilinpäätösraportoinnin käyttäjiä.

Pk-yrityksille suunnatun standardin suurimpia etuja on, että tilinpäätösinformaatio voidaan räätälöidä käyttäjien tarpeiden mukaan. Räätälöity tilinpäätösinformaatio voi mahdollisesti jopa alentaa kustannuksia, joita syntyy informaation tuottamisesta. Globaalilla tasolla on paljon positiivisia kokemuksia siitä, että on tehty omat standardit pk-yrityksille. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa on pienille yrityksille tilinpäätösstandardit

(FRSSE), jotka ovat erittäin suosittuja. Jopa 80 % käyttäjistä on sitä mieltä, että ne vastaavat pienen yrityksen sekä tilinpäätöksen käyttäjien tarpeita. Pk-yrityksen tilinpäätöstiedot eivät ole olleet tarpeeksi luotettavia, koska niitä ei ole tarkastettu tai ne eivät ole perustuneet laadukkaisiin standardeihin. Näin ollen pk-yrityksillä on ollut esimerkiksi vaikea vakuuttaa mahdolliset rahoittajat, jotka tarvitsevat pääomaa projekteihinsa. (Sever 2008, 730.)

Pk-IFRS-standardi on viiden vuoden kehitysprosessin tulos, jossa on konsultoitu laajasti pk-yrityksiä maailmanlaajuisesti. IASB:n tavoitteena on, että standardia käyttäisi yli 95 % kaikista pk-yrityksistä. (Vasek 2011, 115.) Aikaisemmin IASB oli sitä mieltä, että teoriassa perus-IFRS olisi sopiva kaikille yrityksille, oli yritys sitten julkinen tai ei, iso tai pieni. Tämä johtui siitä, että IASB:n viitekehyksen tavoitteet kansainvälisille tilinpäätösstandardeille sopisivat kaikille yhteisöille. Samalla se kuitenkin myönsi eri käyttäjien informaatiotarpeet tilinpäätösraportoinnissa sekä kustannusten vaikutuksen pk-yrityksille. Koska eri maissa vallitsivat erilaiset raportointikäytännöt erikokoisille yrityksille, IASB oli myös huolissaan siitä, että jos pk-yritysten raportointisääntely jätettäisiin muille tahoille, se ei olisi johdonmukainen IASB:n viitekehyksen tai IFRS:n kanssa. Osittain tästä huolesta johtuen IASB päätti vuonna 2003, että se alkaisi suunnitella pk-yrityksille omaa standardia. Tämän uuden standardin loogisena lähtökohtana pidettiin perus-IFRS:ää, koska pk-yritysten tilinpäätösten käyttäjien perustiedontarve on monella tapaa samanlainen kuin noteerattujen yhtiöiden tilinpäätösten käyttäjien. (Schiebel 2007, 11–12; Di Pietra ym. 2008, 28.)

Vuonna 2004 IASB julkaisi keskustelupaperin alustavasta standardista, joka oli tarkoitettu pienille ja keskisuurille yhteisöille. Tähän keskustelupaperiin saatiin ympäri maailmaa 120 kommenttia, joiden perusteella pk-hankkeen sisältöä muokattiin. Alkuvuodesta 2005 päätettiin, että seuraavana vaiheena olisi luonnoksen julkaiseminen pk-yrityksille tarkoitetuksi IFRS-normistoksi. Keväällä 2005 kuitenkin haluttiin vielä korottaa entistä tarkemmin kirjaamis- ja arvostusperiaatteita koskevia yksinkertaistamistarpeita, jotka erityisesti kaipaivat selkeytystä pk-yritysten kannalta. Toisaalta haluttiin myös selvittää sellaisia laskentateemoja, jotka harvemmin koskevat pk-yrityksiä ja jotka näin ollen voisi jättää kokonaan pois standardista. Pitkän ja monivaiheisen valmistelun jälkeen pk-IFRS-ehdotus julkaistiin. Se koostuu kolmesta osasta: varsinaisesta standardista (Exposure Draft International Financial Reporting Standard for small and Medium-sized Entities), johtopäätösten perusteluista (Basis for Conclusion) ja soveltamisohjeesta (Draft Implementation Guidance, Illustrative Financial Statements and Disclosure Checklist). (Räty 2007, 21.)

Pk-IFRS-ehdotuksen julkaisemisen jälkeen 2007 IASB suoritti monia kenttätutkimuksia, johon osallistui 116 pk-yritystä 20 maasta. Tarkoituksena oli määrittää ongelmakohtia, joita voi esiintyä, kun standardia implementoidaan, sekä muokata standardia ennen kuin se julkaistaan lopullisessa muodossa. IASB sai lausuntokierroksen aikana

162 kommenttikirjettä, joiden perusteella lopullisen pk-IFRS-standardin muokkaustyö alkoi keväällä 2008. Heinäkuussa 2009 loppui viimein pitkä kehitysprojekti, ja pk-IFRS-standardi sai lopullisen muotonsa. Se on täysin itsenäinen standardi, johon ei pitäisi tulla mitään lisäyksiä tai muutoksia ennen vuotta 2012. (Vasek 2011, 116.)

Pk-IFRS:n tarkoituksena on tarjota pk-yrityksille mahdollisuus laatia tilinpäätöksensä noudattaen yhtä, yhtenäistä ja kansainvälistä tilinpäätösnormistoa sen kevyemmässä muodossa. Tähän asti Euroopan talousalueella IFRS-normistoa ovat soveltaneet noteeratut yhtiöt, joille IFRS-standardien käyttö on ollut pakollista EU:n antaman asetuksen vuoksi jo vuodesta 2005 lähtien. Pk-IFRS:n soveltamismahdollisuus on taas jätetty jokaisen kansallisen lainsäätäjien omaksi päätettäväksi. Standardia voivat näin ollen käyttää kaikki ne pk-yritykset, jotka täyttävät niille tarkoitettut kriteerit, eli sellaiset pk-yritykset, joilla ei ole julkista raportointivelvollisuutta, toisin sanoen niiden arvopaperit eivät ole julkisen kaupankäynnin kohteina. (Suomela & Tiihonen 2007, 26.)

4.2 Pk-IFRS-normiston sisältö ja rakenne

Pk-IFRS on itsenäinen standardi, joka sisältää 230 sivua. Siihen kuuluu myös erillinen johtopäätösten perusteluosa sekä havainnollistava opas tilinpäätösasiakirjojen esittämisestä. Soveltamisen helpottamiseksi IASB on päättänyt, että standardiin tehdään muutoksia vain joka kolmas vuosi. Pk-IFRS-standardi jakaantuu 35 lukuun, ja se on käyttökelpoisuuden parantamiseksi kirjoitettu johdonmukaiseen järjestykseen (ks. Taulukko 3). Peruskäsitteiden ja -periaatteiden jälkeen käydään läpi tilinpäätösinformaation esittämiseen liittyvät säännöt, tilinpäätösasiakirjojen sisältö ja rakenteen kuvaus. Tämän jälkeen edetään tase-erittäin sovellettaviin kirjaus- ja arvostusperiaatteisiin ja lopuksi ohjeistetaan siirtymistä kansallisesta normistosta pk-IFRS-normiston käyttöön. Standardi sisältää myös sanaston ja yhteenvetotaulukon, jossa kaikkien 35 teeman osalta annetaan viittaukset perus-IFRS:n sisältämiin vastaaviin standardeihin. (Räty 2009, 29.)

Pk-IFRS:n pohjana ovat samat tilinpäätöksen laadinnan ja esittämisen yleiset periaatteet kuin laajassa IFRS:ssä. Siinä on kuitenkin huomioitu tilinpäätöksen käyttäjien tarpeet sekä arvioitu kustannuksia ja hyötyjä. Tämän perusteella on määritelty yksinkertaistuksia erityisesti sellaisissa kysymyksissä, jotka ovat tyypillisiä pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätöksen laadinnassa. (Räty 2007, 22.) Esimerkiksi monia arvostus- ja jaksotusperiaatteita on yksinkertaistettu, ja monet epäolennaiset teemat on jätetty pois standardista. Myös liitetietovaatimuksia on kevennetty merkittävästi. (Räty 2009, 29.)

Taulukko 3. Pk-IFRS:n suhde IFRS:ään (Haaramo 2010, 332)

1 Pk-yhteisöt	21 Varaukset ja ennalta arvaamattomat menot (IAS 37)
2 Käsitteet ja periaatteet (viitekehys, tilinpäätöksen esittäminen)	22 Velat ja oma pääoma (IAS 1, IAS 32)
3–6 Tilinpäätöksen esittäminen, tase, laaja tuloslaskelma ja tuloslaskelma, oman pääoman muutoslaskelma (IAS 1)	23 Tuotot (IAS 11, IAS 18)
7 Rahavirtalaskelma (IAS 7)	24 Julkiset avustukset (IAS 20)
8 Liitetiedot (IAS 1)	25 Vieraan pääoman menot (IAS 23)
9 Konsernitilinpäätös (IAS 27)	26 Osakeperusteiset maksut (IFRS 2)
10 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidolliset arviot ja virheet (IAS 8)	27 Omaisuuserien arvonalentumiset (IAS 2, IAS 36)
11–12 Rahoitusinstrumentit: perusrahoitusinstrumentit ja muita rahoitusinstrumentteja koskevat asiat (IAS 32, IAS 39, IFRS 7)	28 Työsuhde-etuudet (IAS 19)
13 Vaihto-omaisuus (IAS 2)	29 Tuloverot (IAS 12)
14 Sijoitukset osakkuusyhtiöihin (IAS 28)	30 Valuuttakurssien muuntaminen (IAS 21)
15 Sijoitukset yhteisyrityksiin (IAS 31)	31 Hyperinflaatio (IAS 29)
16 Sijoituskiinteistöt (IAS 40)	32 Raportointikauden päättymisen jälkeiset tapahtumat (IAS 10)
17 Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet (IAS 16)	33 Lähipiiriä koskevat tiedot tilinpäätöksessä (IAS 24)
18 Aineettomat hyödykkeet, pl. liikearvo (IAS 38)	34 Erityistoiminnot
19 Liiketoimintojen yhdistäminen ja liikearvo (IFRS3)	35 Siirtyminen pk-IFRS-standardiin
20 Vuokrasopimukset (IAS 17)	

Pk-IFRS-ehdotuksen valmistelussa harkittiin myös monia muita yksinkertaistuksia, joita ei kuitenkaan päädytty toteuttamaan. Harkittavana oli mm. luopuminen rahavirtalaskelman ja konsernitilinpäätöksen laadinnasta, kaikkien vuokrasopimusten tulkinta muiksi kuin rahoitusleasingsopimuksiksi, laskennallisten verovelkojen ja -saamisten jättäminen huomiotta sekä pitkäaikaisten projektien tulouttaminen aina luovutushetken mukaisesti. (Räty 2007, 23.)

IASB:n mukaan pk-IFRS:n tehtävänä ei ole verotettavan tulon ja jakokelpoisen voiton määrittäminen, vaan se on kirjoitettu yleiseen tarkoitukseen laadittavia tilinpäätök-

siä varten. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi henkilöstölle, osakkeenomistajille, luotonantajille ja suurelle yleisölle tarkoitettua tilinpäätösinformaatiota. Nämä tilinpäätökset on siis tarkoitettu sellaisten sidosryhmien tarpeisiin, jotka eivät asemansa perusteella voi vaatia erityistarpeisiin räätälöityjä tietojaan. Verotettavan tulon määrittämiseen tarvitaan taas erityistä tilinpäätösinformaatiota, jonka pohjana ovat kansallinen verolainsäädäntö ja verotettavan tulon laskentaa koskevat muut säännökset. Samalla tavoin yhteisön jakokelpoinen voitto määräytyy yhtiön kotimaan yhteisöläinsäädännön mukaan, eikä välttämättä suoraan kirjanpidon mukaisesti. (Räty 2007, 23.) Sellaisissa EU-valtioissa, joissa kirjanpito ja verotus on eriytetty toisistaan, on pk-IFRS:n käyttöönotto helpompaa kuin Suomen tapaisissa maissa, joissa verotuksen ja kirjanpidon välillä on tiukkoja yhteyksiä. Isossa-Britanniassa on jo päätetty ottaa pk-IFRS käyttöön vuoden 2012 alusta sellaisille listaamattomille yrityksille, jotka ylittävät EU:n määrittämät pienten yritysten rajat. (Räty 2009, 30.)

Pk-yrityksen määritelmä on jätetty hyvin avoimeksi pk-IFRS-standardissa. Tämä johtuu siitä, että IASB:n mukaan tarkemmat määritelmät on syytä jättää kunkin valtion erikseen annettavaksi esimerkiksi liikevaihtoa, taseen loppusummaa tai henkilöstöä koskevien kynnysarvojen avulla. Vuoden 2005 alussa tekemissään linjauksissa IASB kuitenkin päätyi siihen, että tehdään selkeä ero listautuneiden ja niihin rinnastettavien, julkisen vastuullisuuden kannalta merkittävien yritysten sekä muiden, yleensä kokoluokaltaan pienten ja keskisuurten yritysten välillä. (Räty 2009, 28; Räty 2006, 22.)

Aikaisemmat tutkimukset ehdottavat eri näkemyksiä kriteereiksi, joilla yritysten välinen erottelu pitäisi tehdä. Vaikka IASB:n pitäisi määrittää tietty universaali kriteeri yritysten väliselle erottelulle, se on tutkijoiden mukaan käytännössä hyvin vaikeaa. Tutkimukset osoittavat, että yrityksen koko ei ole kovin ideaali kriteeri, koska ensinnäkin se on suhteellinen käsite ja riippuu myös monista muista tekijöistä. Toiseksi, raja pienen ja keskisuuren yrityksen välillä on subjektiivinen, ja kolmanneksi, se on heikko mittari tilinpäätösraportoinnin kustannuksista ja hyödyistä. Italialaisessa ja espanjalaisessa kirjallisuudessa kirjoitetaan myös yksimielisesti siitä, että pelkästään kvantitatiivinen lähestymistapa ei sovellu yritysten väliseen erotteluun. (Evans ym. 2005, 35.)

IASB lähtee liikkeelle siitä, että pk-yrityksiä ovat sellaiset yhteisöt, joilla ei ole julkista tilivelvollisuutta ja jotka julkaisevat yleiseen käyttöön tarkoitettua tilinpäätöksen ulkoisille käyttäjille. Julkinen tilivelvollisuus tarkoittaa vastaavasti julkisen kaupankäynnin kohteena olemista tai omaisuudenhoitotoiminnan sisältymistä yrityksen pääasialliseen liiketoimintaan. Näin ollen määritelmän laajuus on lähellä esimerkiksi tilintarkastajien valvonnassa maassamme noudatettavaa ”yleisen edun kannalta merkittävän” yhteisön määritelmää, joka tulee EU:n tilintarkastusdirektiivistä. Tämän IASB:n määritelmän mukaan valtaosa suomalaisista yrityksistä, mukaan lukien isoimmat, voisivat laatia standardin mukaisen tilinpäätöksen. (Niemistö 2011, 10.)

Pk-IFRS-standardin sisältöä päättäessään IASB keskittyi yritykseen, joka työllistää noin 50 henkilöä. IASB käytti 50 henkilön yritystä ohjenuorana eikä niinkään kvantitatiivisena määrittäen. Tarkoituksena oli siis ymmärtää minkälaisia liiketoimia, tapahtumia ja olosuhteita tällainen yritys pitää sisällään, jotta kyseisiä tapahtumia voitaisiin käsitellä standardissa ilman, että pitäisi turvautua laajaan IFRS:ään. (Pacter 2009, 8.)

Pk-yritykset, jotka kuuluvat tytäryrityksenä pörssikonserniin, tulisi arvioida omista lähtökohdistaan ja miettiä, onko niiden soveliasta käyttää kevennettyä pk-IFRS:ää oman tilinpäätöksensä laadinnassa. Käytännössä niiden pitää kuitenkin raportoida listatulle emoyritykselle laajan IFRS:n mukaan, koska konsernitilinpäätöksen laadinnan lähtökohtana on samojen arvostus- ja jaksotusperiaatteiden soveltaminen kauttaaltaan koko konsernin tilinpäätöstä laadittaessa. IASB ei myöskään sulje niin sanottuja mikroyrityksiä ulkopuolelle, kun on kyse pk-IFRS:stä. Tämä johtuu siitä, että vaikka yrityksessä olisi muutama työntekijä, rahoitusnäkökohdat saattavat puoltaa kansainvälisen tilinpäätösnormiston käyttöä. Mikroyrityksille on ehdotettu myös kassaperusteisten laskentasääntöjen käyttöönottoa, mutta IASB on torjunut nämä ehdotukset, koska tähtäimenä sen antamalla normistoilla on riittävän vertailukelpoisuuden varmistaminen julkisuuteen tarjottavien tilinpäätöslukujen välillä. (Räty 2009, 28.)

4.3 Pk-IFRS:n erot FAS:iin ja laajaan IFRS:ään

4.3.1 *Suomalaisen käytännön ja IFRS-käytännön välisiä periaate-eroja*

Perinteisen suomalaisen käytännön ja IFRS-käytännön välisiä periaate-eroja ovat normien laadintaprosessit, tilinpäätösinformaation painopiste, yritystoiminnan rahoitus sekä verotuksen ja kirjanpidon keskinäinen kytkeä. Suomalainen tilinpäätösnormisto on perinteisesti laadittu yleistaloudellisten tavoitteiden näkökulmasta, ja siinä on erityisesti otettu huomioon verotuksen toteuttamiseen liittyvät näkökohdat. Suomen kirjanpitolainsäädäntö on ankkuroitu moniin yksityiskohtaisiin laskentasääntöihin. IFRS-tilinpäätös on sen sijaan yritystaloudellinen ja arvostusperusteiltaan ja monilta tulkinnoiltaan hyvin markkinaehtoinen. (Leppiniemi 2003, 37.)

Suomalaisen tilinpäätöksen sisältämää informaatiota arvioidaan erityisesti verotuksen ja velkojain suojan näkökulmista. Tilinpäätös- ja kirjanpitolietoista tulee kyetä johdamaan säännösten mukainen ja luotettava tilinpäätös. Vastaavasti IFRS-tilinpäätöksessä otetaan huomioon eri sidosryhmät, jotka käyttävät tilinpäätöstä tietolähteenään, ja viime kädessä ratkaisee omistajien ja sijoittajien informaation tarve. Suomessa yritystoiminnan rahoitus on perinteisesti ollut hyvin pankkikeskeistä. Esimerkiksi vakuuksien tärkeän roolin takia markkinaehtoisella rahoituksella ei ole ollut niin merkit-

tävää vaikutusta tilinpäätösinformaatioon kuin markkinakeskeisissä rahoitusympäristöissä. Mitä suuremmassa roolissa ovat osakemarkkinat yritysrahoituksen kannalta, sitä suuremmat vaatimukset tilinpäätösinformaation luotettavuudelle ja informaatioisällölle yleensä asetetaan. IFRS-tilinpäätöksessä lähtökohtana on juuri markkinapainotteinen rahoitus ja siitä johtuvat informaatiovaateet. (Leppiniemi 2003, 37–38.)

Suomessa on ollut perinteisesti tiukka keskinäinen kytkentä kirjanpidon ja verotuksen välillä, kun taas IFRS-standardeissa verotusnäkökulmia ei ole otettu ainakaan nimellisesti huomioon. IFRS-standardeissa on yksittäisiä määräyksiä kirjanpidon ja verotuksen kytkennöistä, kuten kirjanpidon ja verotuksen välisten jaksotuserojen huomioon ottamisesta tilinpäätöksessä. Näissä on enemmänkin kysymys verotuksesta johtuvien liiketapahtumien merkitsemisestä tilinpäätökseen kuin veropaineen alla tehdyistä tilinpäätösratkaisuista. (Leppiniemi 2003, 38.)

4.3.2 Pk-IFRS:n keskeiset erot Suomen kirjanpitolakiin

Suomalaiseen kirjanpitokäytäntöön verrattuna pk-IFRS-tilinpäätöksen painopiste siirtyy tuloslaskelmasta enemmän markkina-arvoon arvostettuun taseeseen, minkä lisäksi tuloslaskelmaan kirjataan käyvän arvon muutoksista johtuvia realisoitumattomia eriä suomalaista käytäntöä useammin. Tilinpäätös käsittää taseen, tuloslaskelman, oman pääoman muutoslaskelman, rahavirtalaskelman sekä liitetiedot. Standardissa ei määritellä tase- ja tuloslaskelmakaavoja, kuten Suomen kirjanpitoasetuksessa, vaan siinä luetellaan ne erät, jotka vaaditaan vähintään esitettäväksi. Lisäksi se sisältää helpotuksia tiettyjen tilinpäätöserien esittämipaikan suhteen. (Tiihonen & Suomela 2007, 27.) Tuloslaskelma esitetään joko ns. laajana tuloslaskelmana tai kahtena eri tuloslaskelmana. Laajassa tuloslaskelmassa esitetään omaan pääomaan kirjattavia eriä, kuten suojauslaskennassa olevien erien arvostukset, mutta kummassakaan mallissa ei esitetä suomalaisessa tilinpäätöksessä esiintyviä satunnaisia eriä, koska IFRS ei sisällä satunnaisten erien käsitettä. Liitetietojen määrä kasvaa verrattuna suomalaisiin säännöksiin laajempien ja yksityiskohtaisempien esittämisvaatimuksien takia. (Honkamäki 2009, 70; Tiihonen & Suomela 2007, 27.)

Pk-IFRS:n mukaan emoyhtiön laatimaan tilinpäätökseen sisällytetään kaikki tytäryritykset, ja tytäryrityssuhteen määrittää tosiasiallisen määräysvallan käyttö. Myös sellaiset erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt, joihin on määräysvalta, täytyy sisällyttää konsernitilinpäätökseen. Standardissa on selitetty erikseen erityistä tarkoitusta varten perustettuun yksikköön liittyviä määräysvallan kriteereitä. Osakkuusyhtiöiden ja yhteisyritysten arvostaminen on mahdollista konsernitilinpäätöksessä käyttämällä käypää arvoa tai pääomaosuusmenetelmää alkuperäiseen hankintamenoön arvonalentumisilla vähennettynä. Tätä valittua arvostamisvaihtoehtoa pitää soveltaa kaikkiin yhdisteltäviin

osakkuus- ja yhteisyrityksiin, ja päätös vaihtoehdosta tehdään erikseen osakkuus- ja yhteisyrityksen osalta. Yleisesti ottaen konsernitilinpäätöksen laatiminen ei juuri eroa nykyisen suomalaisen säännön ja standardin välillä. Kuitenkin osakkuus- ja yhteisyritysten yhdistelymenetelmä poikkeaa selkeästi nykyisin vallitsevasta suomalaisesta säännöstä. (Haaramo 2010, 335; Honkamäki 2009, 71.)

Pk-IFRS-standardin mukaan vuokrasopimukset tulee jaotella rahoitusleasingsopimuksiksi sekä muiksi vuokrasopimuksiksi. Tämän jaottelun perusteena on hyödykkeen omistamiselle olennaisten riskien ja hyötyjen siirtyminen vuokraajataholle. Rahoitusleasingsopimuksissa taseeseen kirjataan sekä omaisuuserä että sitä vastaava rahoitusvelka. Näin ollen omaisuuserää käsitellään kuin se olisi hankittu ulkopuolisella rahoituksella. Omaisuuserästä tehdään poistot, ja ”vuokran maksu” jaotellaan lainan lyhentämiseen ja rahoituskuluihin. Muut vuokrasopimukset käsitellään standardissa ajankulumisen perusteella kuluina, jotka vastaavat Suomen kirjanpitolain mukaista menettelytapaa kaikille vuokrasopimuksille riippumatta siitä, onko kyseessä rahoitusleasing- vai tavallinen vuokrasopimus. (Honkamäki 2009, 70–71.)

Työsuhde-etuuksista aiheutuvat menot kirjataan tasasuhteisesti kuluksi työssä olevien henkilöiden palvelusajalle, ja niihin luetaan kaikki yrityksen antamat vastikkeet henkilöstön työsuorituksista. Ne jaetaan maksu- ja etuus pohjaisiin etuuksiin riippuen siitä, rajoittuuko yrityksen vastuu järjestelystä esimerkiksi eläkejärjestelyä hallinnoivalle taholle suoritettuun maksuun vai ei. Jos vastuu ei rajoitu suoritettuun maksuun, järjestely katsotaan etuus pohjaiseksi, mutta muussa tapauksessa järjestely on maksu pohjainen. Etuus pohjaisista järjestelyistä tulee hankkia vakuutusmatemaatikkojen tekemät laskelmat, joiden perusteella kirjataan vuosittain eläkekulu tuloslaskelmaan sekä velka tai omaisuuserä taseeseen. Kaikki eläkejärjestelyissä sekä näihin liittyvissä vakuutusmatemaattisissa laskelmissa tapahtuvien muutosten vaikutukset kirjataan pääsääntöisesti tulosvaikutteisesti, mutta maksu pohjaisista järjestelyistä aiheutuvat menot kirjataan kuluksi silloin, kun ne syntyvät. Sitä vastoin suomalaisessa käytännössä etuus pohjaisista työsuhde-etuuksista ei ole erityistä sääntelyä, vaan palkat ja muut henkilöstökulut kirjataan kuluksi silloin, kun ne syntyvät. Suomalainen työeläkejärjestelmä on määritelty maksu pohjaiseksi siltä osin, kuin työeläkejärjestely on hoidettu ulkopuolisessa vakuutusyhtiössä ja etuus pohjaiseksi siltä osin, kuin se on järjestetty yhtiön omassa eläkesäätiössä tai -kassassa. (Tiihonen & Suomela 2007, 28–29.)

Suomen kirjanpitolain mukaan rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat merkitään taseeseen hankintamenon suuruisina, tai jos niiden todennäköinen luovutushinta tilinpäätöspäivänä on sitä alempi, tämän suuruisena. Tästä poiketen rahoitusvälineet voidaan kuitenkin arvostaa käypään arvoon, jonka muutos merkitään joko tuotoksi tai kuluksi tuloslaskelmaan tai taseen omaan pääomaan sisältyvään käyvän arvon rahastoon. (KPL 5:2 & 2a) Pk-IFRS-standardin mukaan rahoitusinstrumentit jaetaan perusrahoitusinstrumentteihin ja muihin rahoitusinstrumentteihin. Pe-

rusrahoitusinstrumentteja ovat rahavarat, velkainstrumentit, ulkopuolisen antama lainasitoumus sekä sijoitukset kanta- ja etuosakkeisiin. Pääsäännön mukaan nämä arvostetaan jaksotettuun hankintamenuun. Jos yritys on sijoittanut osakkeisiin, tulee ne arvostaa käypään arvoon, mikäli niillä käydään julkisesti kauppaa tai niiden käypä arvo voidaan määrittää luotettavasti. Muut rahoitusinstrumentit kuin perusrahoitusinstrumentit arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Tyypillisiä muita rahoitusinstrumentteja ovat rahoitusjohdannaiset, kuten valuutta- tai korkotermit ja optiot. (Haaramo 2010, 336.) Näin ollen kirjanpitolaki vastaa pitkälti pk-IFRS-standardia, vaikkakin suomalainen säännöstö ei sisällä yhtä yksityiskohtaista sääntelyä rahoitusinstrumenttien arvostuksesta (Tiihonen & Suomela 2007, 31).

Pk-IFRS:n mukaan yritysten yhteenliittymät käsitellään hankintamenomenetelmää soveltaen, eikä kirjanpitolain tietyissä tilanteissa sallimaa pooling-menetelmää voida käyttää. Hankintamenomenetelmää noudatettaessa hankitun yhtiön yksilöitävissä olevat varat, velat ja ehdolliset velat arvostetaan hankintapäivän käypään arvoon. Liiketoimintojen yhdistämisen hankintameno kohdistetaan tyypillisimmin tuotemerkeille ja asiakassuhteille. (Tiihonen & Suomela 2007, 29.) Liiketoimintojen yhdistämisestä syntynyt liikearvo tulee poistaa vaikutusaikanaan, joka on arvioitu 10 vuodeksi, ellei kirjanpitovelvollinen osoita jotain muuta vaikutusaikaa liikearvolle. Suomen kirjanpitolain mukaan liikearvo tulee poistaa 5 vuodessa, ellei pitempi aika ole perusteltua. Lain mukaan liikearvon maksimipoisto-aika on kuitenkin 20 vuotta. (Honkamäki 2009, 69.)

4.3.3 PK-IFRS:n ja IFRS:n keskeiset erot

IASB näki kaksi hyvää syytä siihen, miksi sen pitäisi tehdä täysin erillinen pk-standardi, kuin että se lisäisi lukuja jokaiseen IFRS-standardiin erikseen. Ensimmäinen on helppokäyttöisyys. Jos pk-standardi käsittelee vain niitä liiketapahtumia ja olosuhteita, jotka ovat tyypillisiä pk-yhteisölle, suurin osa IFRS:ään liittyvästä aineistosta ei näin ollen tulisi pk-yhteisöjen sovellettavaksi. Toiseksi, pk-IFRS voidaan kirjoittaa yksinkertaisella ja ymmärrettävällä tavalla ilman monimutkaisia yksityiskohtia, joita IFRS:ssä esiintyy. (Basis for Conclusion 2009, 50.)

Laajan IFRS:n noudattamisen katsotaankin olevan erittäin työlästä ja kallista pk-yrityksille ja muille yrityksille, joilla ei ole julkista vastuuta. Tämän takia pk-IFRS:n tavoitteena on ollut esittää monia yksinkertaistuksia helpottaakseen pk-yritysten taakkaa. (Bertoni & De Rosa 2010, 6.) Helpotukset on saatu aikaan muokkaamalla IFRS:ää viidellä eri tavalla. Ensinnäkin, pk-yrityksille turhat aiheet ovat poistettu kokonaan ja toiseksi, ainoastaan helpompi kirjanpitoikäytäntö on sallittu. Kolmanneksi, on tehty yksinkertaistuksia arvostus- jaksotusperiaatteisiin ja neljänneksi, tiedonantovaatimuksia on karsittu runsaasti. Viidenneksi, standardin tekstiä ei tulla päivittämään kuin joka toinen

tai kolmas vuosi, jotta pk-yritysten olisi helpompi tulkita sitä eikä siitä aiheutuisi kovasti ylimääräisiä kustannuksia. (Jerman & Ivankovic 2011, 21.)

Ne aiheet, jotka eivät ole relevantteja pk-yrityksille, on poistettu kokonaan. Näitä ovat osakekohtaiset tunnusluvut, osavuosikatsaukset, segmenttiraportointi sekä erityisvaatimukset myytäväksi tarkoitetuille omaisuuserille. Siinä missä laaja IFRS antaa eri vaihtoehtoja kirjanpitokäytäntöihin, niin pk-IFRS sallii vain helpomman vaihtoehdon. Esimerkiksi lainakustannukset sekä tutkimus- ja kehitysmenot merkitään suoraan kuluiksi. Tehtaiden, laitteiden ja aineettoman omaisuuden uudelleenarvostus on kielletty, ja sijoituskiinteistöistä tehdään poistosuunnitelma, ellei käypää arvoa pystytä vaivatta ja kustannustehokkaasti määrittämään. (Pacter 2009, 30.)

Lähtökohtaisesti arvostamis- ja jaksottamissäännöt vastaavat periaatteiltaan varsinaisia IFRS-standardeja, mutta niihin on kuitenkin annettu helpotuksia (Haaramo 2010, 335). Esimerkiksi pk-IFRS tarjoaa ainoastaan kaksi kategoriaa rahoitusinstrumenteille, kun laajassa IFRS:ssä on neljä. Kategoriat ”available-for-sale” ja ”held-to-maturity” on jätetty pois kokonaan, koska niiden on katsottu olevan turhia pk-yrityksille. Yksinkertaisemmat rahoitusinstrumentit, kuten lainat ja saatavat, arvostetaan hankintamenoon, kun taas käypää arvoa käytetään monimutkaisemmille rahoitusinstrumenteille. (Bertoni & De Rosa 2010, 6.) Verrattuna laajaan IFRS:ään IAS 39 vaatii, että rahoitusinstrumentit arvostetaan alun perin käypään arvoon, joka saattaa poiketa huomattavasti niiden hankintamenoista. Pk-IFRS sisältää myös suojauslaskentaa koskevia erityisvaatimuksia. Pk-standardin mukaan voidaan suojautua vain jaksotettuun hankintamenoon arvostettuun velkainstrumenttiin liittyvältä korkoriskiltä, erittäin todennäköiseltä tulevaan liike-toimeen liittyvältä korko- tai valuuttariskiltä, hyödykkeen hintariskiltä tai ulkomaiseen yksikköön tehtyyn nettosijoitukseen liittyvältä valuuttariskiltä. Tällöin sekä suojattavan kohteen riskin että suojaavan instrumentin käyvän arvon muutokset kirjataan tulospai-kutteisesti. (Haaramo 2010, 336–337.)

Pk-IFRS:ssä on tiedonantovaatimuksia kevennetty huomattavasti verrattuna laajaan IFRS:ään. On arvioitu, että pk-standardissa on jopa 80 % vähemmän esittämisvaatimuksia kuin IFRS:ssä. (O’Keeffe & Hackett 2009, 26.) Se, miksi vaatimuksia on näin paljon vähemmän, johtuu neljästä syystä. Ensinnäkin, jotkut vaatimukset eivät sisälly ollenkaan, koska niihin liittyvät aiheet ovat poistettu kokonaan pk-standardista. Toiseksi, jotkut vaatimukset eivät sisälly siitä syystä, että ne liittyvät laajan IFRS:n arvostamis- ja jaksottamissääntöihin, jotka pk-standardissa on korvattu yksinkertaisemmilla vaihtoehdoilla. Kolmanneksi, joitakin vaatimuksia ei sisälly sen takia, että ne liittyvät vaihtoehtoihin tilinpäätöskäytäntöihin IFRS:ssä, joita taas ei ole ollenkaan pk-IFRS:ssä. Viimeiseksi, jotkut vaatimukset on poistettu, koska on ajateltu tilinpäätöksen käyttäjien tarpeita sekä tiedonantovaatimusten kustannushyötyä pk-yrityksen kannalta. (Basis for conclusion 2009, 50.)

Siirtymisprosessi pk-IFRS:ään on ensimmäinen tehtävä, jonka johdon pitää ratkaista, jos yritys haluaa siirtyä noudattamaan kyseisen standardin vaatimuksia ja järjestelyjä. Lisäksi pitää huomioida, että yritys luokitellaan pk-yritykseksi. Pk-standardi sisältää samantapaisia vaatimuksia kuin ne, jotka esitetään IFRS:n standardissa IFRS 1. Yhteisön on päätettävä siirtymispäivä ja valmistettava tilinpäätös, joka kuvaa kyseisen päivän taloudellisen tilanteen. Pk-IFRS:n vaatimukset siirtymisprosessista eivät eroa, oli yritys sitten käyttänyt aiemmin kansallista tilinpäätöskäytäntöä tai laajaa IFRS:ää. Mitään poikkeuksia ei sallita, koska IFRS:n ja pk-standardin välillä on paljon eroja, jotka vaikuttavat tilinpäätökseen. (Vasek 2011, 119.)

Pk-IFRS:ssä on myös käsitelty aiheita, joita ei ole lainkaan laajassa IFRS:ssä. Osio 9, konsernitilinpäätös, sisältää ohjeistuksen yhdistetyistä tilinpäätöksistä. Osio 22, velat ja oma pääoma, sisältää ohjeistukset alkuperäisestä osakeannista tai muiden oman pääoman ehtoisten instrumenttien liikkeellelaskusta: optioiden, oikeuksien ja optiotodistuksien myynnistä sekä osakkeiden ja osakesplittien aktivoinnista tai rahastoannista. (Basis for Conclusion 2009, 47–48.)

4.4 Pk-IFRS:n hyödyt

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana globaali talous on kasvanut räjähdysmäisesti monikansallisten yhtiöiden takia. Ne ovat luoneet laajempia liiketoimintamahdollisuuksia sekä suurempia markkinoita kuluttajille, minkä takia laskentatoimi ja tilinpäätösraportointi ovat joutuneet suuren paineen alle. Tämä nostaa monia vaikeita kysymyksiä esille, kuten mitä informaatiovaatimuksia tarvitaan johdon laskentatoimeen ylläpitämään myös ulkoista laskentatoimea? Pitääkö meidän määrittää uudelleen IFRS tavalla, joka palvelee myös pk-yrityksiä? Voiko laskentaraportointia ja tilinpäätösinformaatiota harmonisoida ja käyttää samalla tavalla kaikkialla? (Briciu ym. 2009, 308.)

Vuosituhanen vaihde oli tilintarkastusalalle ja yleisesti tilinpäätösraportoinnille huonoa aikaa. Monet yritykset ajautuivat konkurssiin ja yhä useampia kirjanpitoskandaaleja nousi esiin tahraten tilintarkastajien mainetta sekä aiheuttaen samalla uskottavuusongelman koko alaa kohden. Samaan aikaan, kun kansainväliset pääomamarkkinat kasvoivat kovaa vauhtia, tarvittiin yhtenäinen raportointiviitekehys, joka tarjoaisi luotettavaa ja vertailtavaa tilinpäätösinformaatiota yli kansallisten rajojen. Tilinpäätöskäyttäjien jatkuvasti muuttuva tiedontarve ja käyvän arvon lisääntynyt käyttö lisäsivät myös monia haasteita laskentatoimen alalle. Kaikki nämä asiat aiheuttivat massiivisen uudeen rakentamisen taloudellisen raportoinnin viitekehyksessä johtaen IFRS:n ja pk-IFRS:n kehitykseen IASB:n toimesta. (Hussain ym. 2012, 166.)

Whittington (2005) toteaa artikkelissaan, että IFRS:n käyttöönotto EU:n toimesta on hyvä esimerkki luonnollisesta kysynnästä yhtenäiselle tilinpäätösraportoinnille. Ennen

vuotta 2005 ei ollut yhtään pakollista yhtenäistä tilinpäätöskäytäntöä EU:n sisällä, vaan oli paljon erilaisia kansallisia käytäntöjä, jotka erosivat toisistaan yksityiskohdiltaan, kehittyneisyydeltään sekä määräysvallaltaan kuvastaen eri perinteitä ja institutionaalisia sopimuksia. Tästä syystä oli erittäin suuri tarve tehdä yhtenäiset kansainväliset tilinpäätösstandardit listautuneille yrityksille.

Oli vain ajan kysymys, milloin samainen kysyntä tulisi koskemaan pk-yrityksiä, koska globaali talous muutti myös pk-yritysten toimintaa, ja monet näistä alkoivat käydä kauppaa yli rajojen. Näin ollen oli vain järkevää, että juuri IASB jatkoi samaa projektia, jonka he olivat aloittaneet listautuneiden yhtiöiden kanssa. He ottivat vastuulleen yhtenäisen standardin kehittämisen myös pk-yrityksille, koska he halusivat vastata siihen suureen kysyntään, jota lainsäätäjät, viranomaistahot, pienet yritykset, tilintarkastajat ja kehittyvät maat vaativat. (Pacter 2009, 5; Pacter 2009, 28.)

IASB perustelee myös pk-IFRS-normiston tarpeellisuutta tilinpäätösinformaation vertailukelpoisuudella, koska käytettyjen laskentasääntöjen erilaisuus saattaa hämärtää vertailuja, joita sijoittajat, lainanantajat ja muut tilinpäätöksen käyttäjät tekevät. IASB:n mukaan korkealaatuiset globaalit standardit parantavat pääomien kohdentumisen tehokkuutta ja vaikuttavat pääoman hintaan. Näin ollen molemmat osapuolet, niin rahoittajat kuin yritykset, hyötyvät. Kansainväliset standardit edistävät myös tilintarkastuksen laadun yhdenmukaistamista ja helpottavat alan opetusta. (Räty 2009, 27.)

Nämä äsken mainitut perustelut koskevat enemmänkin listayhtiöitä, mutta pk-yritysten kannalta kansainvälisiä standardeja tarvitaan erityisesti seuraavista syistä:

- Rahoituslaitokset toimivat yhä laajemmin yli rajojen, ja luottopäätöksiä tehtäessä pankit nojaavat tilinpäätösinformaatioon.
- Tavarantoimittajat ja palveluntoimittajat arvioivat ostajan luottokelpoisuutta tilinpäätösinformaation pohjalta.
- Yritysten luottoluokitusjärjestelmässä tilinpäätösinformaatiolla on merkittävä rooli.
- Venture Capital -toiminnan kansainvälistyessä rahoittajat etsivät kasvukykyisiä pk-yrityksiä.
- Pk-yritysten rahoituksessa on kansainvälisillä lähteillä yhä suurempi merkitys. Koska monilla pk-yhtiöillä on ulkopuolisia sijoittajia, jotka eivät ole yrityksen operatiivisessa toiminnassa mukana, niiden ainoaksi informaatiolähteeksi jää tilinpäätösinformaatio.

Pk-standardia tehtäessä onkin tasapainoiltu juuri tilinpäätöksen käyttäjien tarpeiden ja kustannus-hyöty-näkökohtien välillä. Esimerkiksi IASB:n mukaan pk-yrityksen sidosryhmät ovat enemmän kiinnostuneita lyhyen tähtäimen rahavirroista ja maksukyvästä kuin rahavirtojen ennakoinnista pidemmällä aikavälillä. (Räty 2007, 21.)

Pk-IFRS:n katsotaan myös parantavan tilinpäätösinformaation laatua monissa hallintoalueissa, koska usein kansalliset standardit eivät välttämättä ole suunniteltu ensisijai-

sena tavoitteenaan päätöksenteon hyödyllisyys. Ne eivät myöskään käsittele tarpeeksi selvästi monimutkaisia liiketapahtumia, joita pk-yritykset nykyään kohtaavat. Monissa hallintoalueissa ongelmana on myös se, että lain vaatimukset pk-yritysten tilinpäätösraportoinnille on kirjoitettu monia vuosia sitten, ja monesti niitä on ohjannut jokin poliittinen agenda. Tilinpäätösraportointisäännöt saattavat olla laajuudeltaan hyvin suppeita, eivätkä ne vastaa nykypäivän vaatimuksia arvostus- ja jaksotussääntöjen suhteen. Sääntöjen lähtökohtana on enemmänkin verotus kuin tilinpäätösinformaation tarjoaminen lainanantajille ja sijoittajille. Myös tiedonantovaatimukset ovat huomattavasti pienemmät kuin mitä IFRS vaatii. Monesti vaaditaan ainoastaan tuloslaskelma ja tase ilman mitään liitetietoja tai muuta vastaavaa selventävää tietoa. (Pacter 2009, 6.)

Yleisesti ottaen pk-yrityksen ulkoinen informaatio on epätäydellistä, vajaata ja monesti myös vaikeaselkoista. Pk-yrityksillä ei ole myöskään selkeää strategiaa kommunikoidakseen ulkoisten osakkeenomistajien kanssa. Kun vielä monen pienen yrityksen ei tarvitse lain mukaan käyttää auktorisoitua tilintarkastajaa tilinpäätöksen tarkastamisessa, luotettavaa tilinpäätösinformaatiota on yksinkertaisesti vaikeaa saada. Nämä ovat niitä suurimpia syitä, miksi potentiaaliset sijoittajat eivät ryhdy rahoittamaan pienten yritysten investointeja tai projekteja. Tutkimusten mukaan myös pankkien lainapäätöksissä on suurimpana tiedonlähteenä juuri tilinpäätösinformaatio. (Di Pietra ym. 2008, 31–32.) Basel 2 -sopimuksen takia on alettu yhä enemmän kiinnittää huomiota pankkien ja pk-yritysten välisen suhteen tärkeyteen, koska pankeilla on suuri rooli pk-yritysten investointien rahoituksessa. Esimerkiksi niiden pk-yritysten, jotka eivät paranna tilinpäätösraportoinnin laatua, voi olla tulevaisuudessa erittäin vaikeaa saada lainaa pankeilta. Näin ollen yhtenäiset tilinpäätösstandardit tulevat olemaan elintärkeitä pk-yrityksille. Ne vähentävät pk-yritysten pääomakustannuksia, samalla harmonisoivat globaalia taloudellista raportointiympäristöä ja antavat positiivisen vaikutuksen kansainväliseen vertailtavuuteen ja luotettavuuteen. (Bertoni & De Rosa 2010, 8–9.)

Pk-IFRS on näin ollen tervetullut vaihtoehto yrityksille, jotka haluavat laatia kansainvälisesti vertailukelpoisen ja korkeatasoisen tilinpäätöksen, joka voidaan nähdä myös ensi askeleena siirryttäessä myöhemmin noudattamaan laajaa IFRS:ää (Tiihonen & Suomela 2007, 32).

4.5 Pk-IFRS:n haasteet

Kun Euroopan komissio päätti, että kaikki listatut yhtiöt joutuvat valmistamaan tilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaan, Larson ja Street (2004) tutkivat, miten IFRS:n käyttöönotto edistyi ja mitä esteitä käyttöönotolle mahdollisesti olisi. Tutkimuksen aikana he huomasivat, että IFRS:n tiellä oli kaksi suurta estettä: IFRS:n monimutkaisuus sekä monien maiden kirjanpitoikäntöjen tiukka yhteys verotukseen. Muita esteitä oli-

vat kehittymättömät pääomamarkkinat, riittämätön ohjeistus IFRS:ään siirtymiseen sekä rajallinen kokemus tietyntyyppisistä transaktioista.

Pk-IFRS:n osalta voidaan katsoa myös, että suurimmat esteet ovat juuri nuo äsken mainitut monimutkaisuus sekä kirjanpidon tiukka yhteys verotukseen. Arvostelua on saanut etenkin se, että IFRS-raportoinnissa on pohjana oletus kirjanpidon ja verotuksen erillisyydestä. Usein nähdään, että kirjanpidon ja tilinpäätöksen keskeinen tehtävä pienellä yrityksellä on nimenomaan osoittaa sekä verotettava tulo että voitonjakokelpoisten varojen enimmäismäärä. Sen sijaan pk-IFRS:n mukaan tällaista vaatimusta ei ole, vaan se on kirjoitettu yleiseen tarkoitukseen laadittavia tilinpäätöksiä varten. Tällaiset tilinpäätökset on tarkoitettu sellaisten sidosryhmien tarpeisiin, jotka eivät asemansa perusteella voi vaatia heidän erityistarpeisiinsa räätälöityjä tietoja. IASB painottaa, että globaalit pk-IFRS-säännökset eivät voi ottaa huomioon eri valtioiden tuloverolaskennan yksityiskohtia, mutta pk-IFRS:n mukaiset tilinpäätökset voivat kuitenkin toimia verotettavan tulon ja jakokelpoisten varojen määrittämisen lähtökohtana. (Räty 2007, 23.)

Ongelmana nähdään myös, että IFRS-normisto on kirjoitettu selkeästi arvopaperimarkkinoiden tarpeisiin, eivätkä sijoittajan suojaan liittyvät näkökohdat ole keskeisiä pk-yritysten tilinpäätösnormistolle. Pk-IFRS:n soveltuvuutta pakolliseksi normistoksi voidaan arvostella myös sen kustannus-hyöty-näkökohtien kannalta. Ovatko monimutkaiset laskentasäännöt perusteltuja, kun katsotaan sidosryhmille aiheutuvia hyötyjä ja yritykselle aiheutuvia kustannuksia? (Räty 2006, 23.) Jos nykyinen kirjanpitolakimme jo tämänhetkisessäkin muodossaan sallii IFRS-tilinpäätöksen laatimisen myös pk-yrityksille, voidaan kysyä, onko ylipäätään mitään mieltä rakentaa ja ottaa käyttöön raskas pk-IFRS-säännöstö pk-yrityksiä varten? (Ahvenniemi 2007, 3).

Monet pk-IFRS:n vastustajat kritisoivat standardin monimutkaisuutta etenkin pienille yrityksille. Niiden mukaan pienille yrityksille, jotka toimivat vain yhdessä maassa, kansalliset normit sopisivat paremmin kuin kansainväliset standardit. Varsinainen hyöty pk-IFRS:stä tulee vasta silloin, kun pk-yrityksillä on tytäryhtiöitä muissa maissa tai yritys on tarpeeksi suuri. Vastustajien mielestä pk-IFRS ei sovellu myöskään sisäiseen johtamiseen. Sen implementointi kasvattaisi tilinpäätöksen valmistelun ja tilintarkastuksen kustannuksia. Lisäksi suuremmat tiedonantovelvollisuudet saattaisivat asettaa yrityksen epäedulliseen asemaan verrattuna toiseen yritykseen, joka ei käytä pk-IFRS:ää. Lisäkustannuksia aiheuttaisi myös se, että yritykset joutuisivat suunnittelemaan uudestaan sisäiset prosessinsa sekä kouluttamaan henkilöstönsä uusiin standardeihin. Pienten yritysten suurimpia ongelmia on juuri osaavan henkilöstön puuttuminen. Näin ollen he joutuisivat palkkaamaan kalliita ammattilaisia siirryttäessä noudattamaan pk-IFRS:ää, tai aina kun standardia muutettaisiin. (Bohusova 2011, 210.)

Monet kehittyvät ja kehittyneet maat ympäri maailman ovat jo ottaneet käyttöön pk-IFRS:n, mutta he ovat kohdanneet monia ongelmia matkalla. Nämä ongelmat ovat vaikuttaneet suuresti laskentatoimen ammattikuntaan kyseisissä maissa. Pk-IFRS:n rapor-

tointivaatimuksia ei välttämättä ole mahdollista vielä noudattaa kaikissa kehittyvissä maissa, koska niissä ei ole tarjolla ohjeistusta riittävästi uudesta raportointiviitekehystä, tai sitten sitä ei ole mahdollista soveltaa johtuen kyseisen maan raportointiympäristöstä. Tästä syystä monet ammatinharjoittajat saattavat turvautua vanhoihin sääntöihin vaarantaen näin tilinpäätöksen vertailtavuuden ja luotettavuuden. Toisin sanoen jokaisen kehittyvän maan on tarkoin harkittava, ottaako se käyttöön pk-IFRS:n täysimääräisenä, käyttäkö se sitä ainoastaan lähtökohtana omien standardiensa kehittämässä vai muokkaako se pk-standardista omaan raportointiympäristöönsä sopivan standardin. (Hussain ym. 2012, 167.)

Keskityttäessä ainoastaan ulkopuolisten sijoittajien tarpeisiin pk-yritysten tilinpäätöstä tehtäessä saattaa se johtaa relevanttien tilinpäätöstietojen puuttumiseen, joita pk-yritysten tärkeimmät sidosryhmät tarvitsisivat. Näin ollen käyvän arvon käyttö tilinpäätösraportoinnissa saattaa olla haitallinen sidosryhmiä kohtaan. Vaikka käyvän arvon katsotaan olevankin tarkempi arvio nykyisestä tilanteesta kuin historiallisen hankintahinnan, saattaa se aiheuttaa luovempia ratkaisuja tilinpäätöksen valmistelussa. Tämä johtuu siitä, että kirjanpitäjän subjektiivinen näkemys käyvästä arvosta on paljon suuremmassa roolissa kuin hankintahintaan perustuvassa menettelyssä. Listatuille yhtiöille käyvän arvon menettelytapa käy oikein hyvin, koska ne ovat alisteisia pakollisille tilintarkastuksille ja muille kontrollimuodoille tilikauden aikanakin, kun taas pk-yrityksillä ei ole samanlaista velvollisuutta. Tällöin riski väärinkäytöksistä ja huonommasta vertailtavuudesta on paljon suurempi pk-yritysten sidosryhmille kuin listatuille yhtiöille. (Bertoni & De Rosa 2010, 7.)

On herännyt paljon keskustelua IASB:n olettamuksesta siitä, voiko pk-IFRS ylipäättään perustua laajaan IFRS:ään. IFRS:hän on kehitetty isoja ja monikansallisia yhtiöitä varten, jotka saavat rahoitusta kansainvälisesti, ja näin ollen ne tarvitsevat myös kansainvälisiä standardeja. Pk-yritykset sen sijaan kohtaavat huomattavasti erilaisempia tapahtumia, toimivat paikallisesti ja luottavat erityyppisiin rahoitusmuotoihin. Tämä nostaa esiin vaatimuksen erilaisista tilinpäätöskäytäntöjen kvalitatiivisista ominaispiirteistä sekä erilaisesta laskentaviitekehystä. Ominaispiirre, joka herättää ehkä eniten keskustelua, on pk-yrityksen koko ja sen määrittäminen. Yrityksen kokoon liittyvien parametrien identifiointi on hyvin subjektiivista ja monesti myös vahvasti sitoutunut tietyn maan taloudelliseen kontekstiin, liiketoimintasektoreihin sekä yritysten organisatorisiin ratkaisuihin. Tämän seurauksena ei ole helppo määrittää, mikä yritys on pienempi kuin toinen, ja yleistää sama käytäntö kaikkiin maihin. (Evans ym. 2005, 34.)

Italiassa on tutkittu, että lakisääteisten tilinpäätösten katsotaan olevan enemmän taakka kuin mahdollisuus kommunikoida osakkeenomistajien kanssa, ja monet yritykset saattavat jopa jättää noudattamatta kaikkia tiedonantovaatimuksia. Yleisesti ottaen väitetäänkin, että kun kustannushyöty ei ole suotuista, markkinavoimat aiheuttavat sen, että tehdään poikkeavia ratkaisuja tilinpäätöskäytäntöihin. On hyvin epätodennäköistä, että

siirryttäessä pk-IFRS:ään nämä ongelmat millään tavalla lieventyisivät. Maissa, joissa pk-IFRS olisi työläämpi ja kalliimpi kuin paikallinen tilinpäätöskäytäntö, olisi sen noudattaminen luultavasti paljon ongelmallisempaa. Vaikka IASB:n viitekehys viittaa korkealaatuisiin ja täytäntöön paneviin standardeihin, on hyvin kyseenalaista, kuinka standardeja voidaan toimeenpanna, kun monet pk-yritykset eivät edes tarvitse lakisääteistä tilintarkastusta. (Di Pietra ym. 2008, 40–41.)

EU on tehnyt monia toimenpiteitä pk-yritysten kilpailukyvyn parantamiseksi. Pk-yritysten tilinpäätöskäytäntöjen harmonisointi saattaisi olla myös yksi askel eteenpäin kilpailukyvyn parantamiseksi EU:n taloudellisessa ympäristössä, mutta emme kuitenkaan vielä tiedä, mitä haittaa kansallisen säännösten korvaaminen aiheuttaa. Euroopan komissio ei usko, että pk-standardi helpottaisi pk-yritysten raportointia ja että se varsinkin olisi hyödyllinen kaikkein pienimmille yrityksille. Vain jatkotutkimukset tulevat osoittamaan, ovatko standardin hyödyt suuremmat kuin kustannukset. Harmonisointiprosessi tarjoaa yhtenäisen lähestymistavan tilinpäätöskäytäntöihin, mutta se ei välttämättä tuo tarvittavia hyötyjä. Kukaan ei kiellä sitä, etteikö standardien harmonisointi listatuille yhtiöille olisi ollut tarpeellinen, mutta onko se kuitenkaan tarpeellinen kaikenkokoisille yhtiöille, jää nähtäväksi. (Jerman & Ivankovic 2011, 23.)

4.6 Pk-IFRS:n nykytilanne Euroopassa ja maailmalla

Kun IASB käynnisti vuosituhanen alussa pk-IFRS-hankkeen, suhtautui EU-komissio myönteisesti siihen, ja siitä toivottiinkin apua pk-yrityksiä koskevan eurooppalaisen sääntelyn kehittämiseen. Joillakin tahoilla esitettiin jopa toiveita välittömän verotuksen harmonisoinnin suuntaamisesta pk-IFRS:n pohjalle. (Räty 2007, 25.)

Suomalaisten yritysten kannalta on ratkaisevaa juuri se, minkälaisen kannan EU-komissio päätyy ottamaan pk-IFRS-standardiin. EU:ssa meneillään olevan tilinpäätös-säännösten uudistamistyön yhteydessä pohditaan myös, sallitaanko pk-IFRS:n soveltaminen vapaaehtoisena normistona EU-alueella vai otetaanko se käyttöön esimerkiksi keskisuurten yritysten tilinpäätösstandardina. Tällä hetkellä näköpiirissä ei ole kuitenkaan, että pk-IFRS syrjäyttäisi kokonaan EU:n tilinpäätösdirektiivit. Tällöin niin kauan, kuin EU:ssa ei ryhdytä muuttamaan lainsäädäntöä, ei ole todennäköistä, että pk-IFRS tulisi Suomessa voimaan pakottavana normistona. (Räty 2009, 30.)

IASB:n tilastojen mukaan tammikuussa 2011 oli 73 maata (ks. Taulukko 4), jotka olivat joko ottaneet tai ilmaisseet halukkuutensa ottaa käyttöön pk-IFRS:n seuraavan kolmen vuoden sisällä, kun syyskuussa 2010 oli 66 maata. Tämä kehitys on tapahtunut vain 18 kuukaudessa siitä, kun standardi julkaistiin. Pk-IFRS:n käyttöönotto riippuukin paljolti siitä, ovatko kyseiset maat hyväksyneet mahdollisuuden, että pk-yritykset valmistavat tilinpäätöksensä jonkun muun kuin oman maan sääntöjen mukaan. On todettu,

että pk-IFRS:n laajentuminen on hyvin erilaista ja vaikeampaa kuin laajan IFRS:n listatuille yhtiöille. (Vasek 2011, 119.)

Taulukko 4. Pk-IFRS:n käyttöönotto maailmalla (Vasek 2011, 120)

Etelä-Amerikka	Argentiina, Brasilia, Chile, Guyana, Peru, Suriname, Venezuela
Karibianmeri	Antigua ja Barbuda, Aruba, Bermuda, Bahama saaret, Barbados, Caymansaaret, Dominica, Dominikaaninen tasavalta, Guadeloupe, Jamaika, Montserrat, St Kitts-Nevis, St Lucia, Trinidad
Väli-Amerikka	Belize, Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua, Panama
Afrikka	Etelä-Afrikka, Botswana, Egypti, Etiopia, Ghana, Kenia, Lesotho, Malawi, Mauritius, Namibia, Nigeria, Sierra Leone, Tansania, Swazimaa, Uganda, Zimbabwe
Aasia	Kambodža, Fiji, Hong Kong, Malesia, Myanmar, Nepal, Filippiinit, Singapore, Sri Lanka
Lähi-itä	Israel, Jordania, Libanon, Palestiina, Qatar
Euraasia	Azerbaidžan, Kirgisia, Moldova, Turkki
Eurooppa	Sveitsi, suunniteltu: Iso-Britannia, Irlanti, Tanska, Latvia

EU:ssa sen sijaan standardin käyttöönottoa ei ole vielä tapahtunut, vaan virallinen taloudellinen raportointi tapahtuu kansallisten kirjanpitosäännösten mukaisesti. EU:ssa on kuitenkin muutamia maita, jotka ovat ottaneet pk-IFRS:n avoimin mielin vastaan ja alkaneet kehittää omaa kirjanpitosäännöstöään pk-IFRS:n pohjalle. Esimerkiksi Ruotsin kirjanpitolausautakunta valmistele uutta yleisohjetta, joka perustuu pk-IFRS:n säännöksille, mutta siihen on räätälöity useita ruotsalaisuuksia. Nämä räätälöinnit ovat perustuneet monelta osin yhteisölaainsäädännön ja verolainsäädännön huomioonottamiseen. Myös Ison-Britanniassa on menossa vastaavanlainen hanke. Financial Reporting Standard for Medium-sized Entities – FRSME – on Iso-Britannian ehdottama säännöstö keskisuurille yhteisöille. Sekin pohjautuu pk-IFRS:ään, mutta siihen on tehty muutoksia, joissa otetaan huomioon standardin EU-direktiivien kanssa ristiriidassa olevat kohdat. Lisäksi siihenkin on räätälöity osakeyhtiösääntelyn edellyttämiä sääntöjä. (Niemistö 2011, 10–13.)

Yleisesti ottaen suhtautuminen pk-IFRS:ään on ollut kaksijakoinen, sillä tutkimuksen mukaan tilinpäätöksien valmistelijat ovat olleet lähes poikkeuksetta standardia vastaan, kun taas tilinpäätöksen käyttäjät ovat sen puolesta. Kaksijakoisuutta tulee myös eri kulttuurien pohjalta, nimittäin saksankieliset sekä latinalaisen kulttuurin maat eivät koe standardia läheskään niin hyödylliseksi kuin Iso-Britannia ja Pohjois-Euroopan maat. Pk-IFRS:ään suhtautuminen vaihtelee myös sen mukaan, mihin sitä verrataan. Jos vertailukohtana on laaja IFRS, monet tunnustavat merkittävän yksinkertaistamisen. Toi-

saalta, jos sitä verrataan kansalliseen normistoon, jonka pohjana toimii EU:n 4. ja 7. direktiivi, se on edelleen liian monimutkainen ja turha. (Quagli & Paoloni 2012, 147–148.)

5 ONKO PK-IFRS VARTEENOTETTAVA VAIHTOEHTO?

5.1 Empiirinen aineisto

Tutkimuksen empiirinen aineisto on kerätty haastattelemalla kahta pk-yrityksen taloushenkilöä ja yhtä IFRS-asiantuntijaa, joka työskentelee Big Four -tilintarkastusyhteisössä. Yritysten valinnassa ideana oli se, että etsitään ei-listattuja yrityksiä, jotka soveltavat IFRS:ää. Tietävästi mikään yritys ei käytä pk-IFRS:ää. Näin ollen tutkimusongelmaa piti lähestyä laajan IFRS:n kautta, jotta saataisiin pk-yritysten näkökulma IFRS:ään ja siihen, miten se soveltuu pk-yrityksille. Saatuja tuloksia pystytään kuitenkin soveltamaan tutkimusongelmaan, koska laajan IFRS:n ja pk-IFRS:n peruslaadintaperiaatteet ovat samat. IFRS-asiantuntijan tarkoituksena oli saada faktaa juuri pk-IFRS-standardista. Anonymiteetin säilyttämiseksi yrityksistä ei ole annettu kovin tarkkoja tietoja, ja henkilöihin viitataan kirjaimilla A, B ja C.

Haastateltava A on talousjohtajana yrityksessä, joka toimii terveystalouden alalla. Hänellä on yli 10 vuoden kokemus IFRS:stä, ja hän ollut muun muassa toteuttamassa IFRS:n implementointia vuosina 2001–2003 isossa pörssiyrityksessä. Nykyisessä yhtiössä hän ollut vuodesta 2012, ja päätehtävänä on hoitaa IFRS-raportointia. Yritystä ei suoraan luokitella enää pk-yrityskategoriaan kovan kasvunsa takia, mutta vielä vuonna 2010 se oli pk-yritys. Sen liikevaihto tilikaudelle 2012 oli noin 84 miljoonaa euroa, kun se vuonna 2010 oli noin 46 miljoonaa. Haastateltavan mukaan yritys kuitenkin toimii kuin pk-yritys luonteeltaan, tavoiltaan ja organisaatorakenteen mukaan. Yritys raportoi vapaaehtoisesti IFRS:n mukaan.

Haastateltava B toimii kirjanpitäjänä yrityksessä, joka tarjoaa erilaisia varastointiratkaisuja. Hän on ollut IFRS:n kanssa tekemisissä vuodesta 2008, kun se otettiin käyttöön kyseisessä yrityksessä. Yrityksen liikevaihto oli tilikaudella 2012 noin 29 miljoonaa euroa. Henkilöstöä heillä on keskimäärin 112, eli määritelmän mukaan he ovat pk-yritys. Yritys raportoi IFRS:n mukaan osana konsernin tilinpäätösraportointia. Heillä on ulkomainen emoyhtiö.

Haastateltava C on KHT-tilintarkastaja ja toiminut tilintarkastajana 20 vuotta. Vuodesta 2004 hän on ollut aktiivisesti tekemisissä IFRS:n kanssa tilintarkastuksen ohella. Pk-IFRS:n kanssa hän on ollut tekemisissä siitä asti, kun se on ollut ajankohtainen. Hän on ollut muun muassa mukana projektissa, jossa potentiaalisille pk-yrityksille esiteltiin pk-standardia.

Tutkimuksen aineistona olevat haastattelut löytyvät liitteistä. Yleisesti ottaen haastatteluiden kesto vaihteli noin puolesta tunnista tuntiin.

5.2 IFRS:n tuomat hyödyt ja haasteet pk-yritykselle

Kysyttäessä mielipidettä IFRS:stä molemmat haastateltavat, A ja B, kokivat, että yleisesti ottaen IFRS on hyödyllinen ja ilman sitä olisi erittäin vaikea tehdä vertailuja eri yritysten välillä kansainvälisesti. Pk-yrityksen näkökulmasta molemmat toivat esiin kuitenkin haasteellisuuden, mitä IFRS:n soveltaminen aiheuttaa. Molemmissa yrityksissä IFRS-raportointia hoitaa ainoastaan pari ihmistä, jolloin työmäärä voi nousta erittäin suureksi. Haastateltava B:n yrityksessä raportointia helpottaa se, että tilinpäätös tehdään tietyn sapluunan mukaan, joka hänen mukaansa on suhteellisen yksinkertainen. Hän toteaa kuitenkin, että hieman laajemmat vaatimukset aiheuttaisivat varmasti enemmän päänvaivaa. Haastateltava A tunnustaa IFRS:n hyvät ja huonot puolet ja toteaa, että se sopii suomalaiseen ympäristöön.

”Jos ei olisi yhdenmukaista tapaa raportoida asioita, niin raporttien lukeminen olisi suhteellisen haastavaa, varsinkin jos haluaisi päästä kärryille mikä tarkoittaa mitään.” (Haastateltava B)

”Yleensä se, että mikä on järkevää ja mikä ei, tai antaako joku oikean kuvan, niin pääasia, että on joku standardi jonka mukaan tehdä. ...Onko se huono vai ei, ei ole väliä, kunhan yksi standardi ja se on hyvä asia. Sitten onko kaikki käypiin arvoihin kirjaukset fiksuja, niin meidän alalla ei ole niin väliä, mutta rahoituslalla se on ihan eri asia.” (Haastateltava A)

Syyt siihen, miksi kyseiset pk-yritykset käyttävät IFRS:ää, ovat hyvin erilaiset. Haastateltava A:n mukaan heidän yrityksensä on kasvanut kovaa vauhtia viimeisten vuosien aikana, ja omistajat haluavat luultavasti myydä yhtiön jossain vaiheessa. Tällöin on hyvä olla kansainvälinen standardi, joka luo vakuuttavuutta. Silloin ulkopuolisen sijoittajan tai ostajan on helpompi arvioida kyseistä yhtiötä. Haastateltava A:n mukaan myös muut vaihtoehdot, kuten pörssiin listautuminen tai myyminen pääomasijoittajalle, ovat vielä auki. Haastateltava B:n yrityksen tilanne on erilainen. Yrityksen osti ulkomainen pääomasijoittaja vuonna 2008, joten he joutuvat nyt raportoimaan IFRS:n mukaan. Haastateltava toi voimakkaasti esiin sen, että jos ei olisi tätä kytkestä, he eivät raportoisi IFRS:n mukaan.

IFRS:n kritisoijat sanovat, että suurempi tiedonantovelvollisuus saattaisi asettaa yrityksen epäedulliseen asemaan verrattuna toiseen yritykseen, joka ei käytä samaa standardia. Tämä tuli esiin myös haastateltavien kommentteissa kysyttäessä IFRS:n haasteista. Molempien mukaan juuri segmentointiraportointi ja tietojen paljastaminen koettiin hyvinkin huonona asiana. Haastateltava A totesi, että heillä on viisi eri liiketoimintaa-alueita, mutta he raportoivat ainoastaan kahdesta, koska he eivät halua paljastaa lukuja kilpailijoille. Hän sanoi myös, että on erittäin työlästä tuottaa ja eritellä tase segmenteittäin.

”Sitä aina mieltii, onko tämä segmentti-informaatio hyvä, koska IFRS pakottaa esittämään sen ja siinä voi tulla sellaista tietoa, mitä ei mielellään kertoisi. Sitten on hankitut liiketoiminnat, siinä on pakko kertoa mitä on hankittu. Kuinka paljon on liikearvoa, kassaa ja vaihto-omaisuutta tullut hankinnoissa. Tällainen tieto voi kertoa kilpailijalle jo jotain.”
(Haastateltava A)

Molemmat haastateltavat olivat sitä mieltä, että lukujen tuottaminen sekä erien arvostaminen on haastavaa. Haastateltava A nosti esiin myös sen, että yrityksessä ei tarvita ainoastaan henkistä pääomaa, vaan lukujen tuottaminen vaatii paljon järjestelmiltäkin.

”Tavallaan, että sä löydät kaikki ne tarvittavat asiat, että sä oot tehnyt varmasti kaikki mitä pitää. ...kun meilläkin on liikearvo suuressa roolissa, siinä peilataan niitä ennusteita. Jos katsotaan, minkä arvoinen yritys on, niin siinä mennään hirveän paljon ennusteiden valossa ja sehän on aina haasteellista ja miten se sitten peilaa todellisuutta.” (Haastateltava B)

”Kyllähän nämä hankinnat ja lisäkauppahintojen laskeminen tuottaa paljon työtä. Kun ostetaan hammaslääkäriasema, sehän pitää siihen hetkeen määritellä svopin käypä hinta, tehdä välitilinpäätös ja mikä on se hankittu tase. Myös se, että mikä on siihen hetkeen paras lisäkauppahinnan arvio. Sitten pitää kirjata tuloksen kautta muutos. Aikaisemmin täällä on vaan ostettu hammaslääkäriasema ja katsottu puolen vuoden päästä tai tilinpäätöksen aikaan, mitä sille tehdään. Sithän se on täysin myöhäistä, ei sitä vaan jäljessä voi tehdä, vaan se pitää määrittää juuri se hetki, kun se ostetaan. Tämmöisiä asioita ei ole vaan tajuttu aikaisemmin.” (Haastateltava A)

Kun puhutaan IFRS:n hyödyistä, näyttäisi siltä, että yritysten lähtökohdat vaikuttavat suuresti siihen, miten hyödyt koetaan yrityksen sisällä. Haastatteluissa nousi selvästi esiin se, että haastateltava B ei osannut aluksi sanoa juuri mitään hyötyä, mitä IFRS voisi tarjota heille itselleen. Hän toteaa, että heidän yrityksessä asioita on jo ennen IFRS:ää tarkasteltu hyvin yksityiskohtaisesti ja kustannustehokkaasti, joten mikään ei ole kovinkaan paljoa muuttunut IFRS:n myötä.

”En mä näe, että täällä siitä on mitään hyötyä. Se voi olla eri asia siellä emoyhtiössä, jos se auttaa katsomaan yrityksen asioita tarkemmin.”
(Haastateltava B)

Haastateltava A sen sijaan koki IFRS:n hyödyt paljon merkittävimmiksi. Päinvastoin kuin kritisoijat ovat väittäneet IFRS:stä, että se ei soveltuisi yrityksen sisäiseen johtamiseen, haastateltava A korosti etenkin sitä, että standardi kehittää sisäisiä prosesseja ja laittaa yrityksen sisäisiä asioita kuntoon. Vaikkakin liitetiedot ovat työlääät ja vaativat,

toisaalta niistä saatava hyöty voi myös olla hyvin merkittävä. Sen lisäksi, että ymmärtää yrityksen asioita paremmin, saa myös rahamääräistä hyötyä. Haastateltava A antoi esimerkin, jossa he joutuivat käymään liitetiedoissa vuokravastuita läpi. Kun niitä eriteltiin Excel-taulukkoon, huomattiin, että tietyssä paikassa maksetaan aivan liikaa vuokraa. Hän myös painotti sitä, että johdon on paljon helpompi tehdä oikeita johtopäätöksiä, kun talousasiat ja prosessit ovat kunnossa. IFRS on siihen hyvä apuväline.

”Kyllä se suurin hyöty on se, että on joku standardi ja on pakko perata ne prosessit ja se, että ymmärretään miten yrityskauppoja tehdään. IFRS pakottaa kehittymään ja ajattelemaan yrityksen sisäisiä projekteja, tietty tällainen, että asioiden pitää olla järjestyksessä. ...ja sitten tietysti sijoittajien näkökulmasta uskottavuus paranee.”

5.3 Pk-yritykset ja tilinpäätösraportointi

Kun verrataan IFRS:ää, pk-IFRS:ää ja FAS:ia, on hyvin selkeää, että IFRS vaatii eniten, mutta on samalla kaikkein informatiivisin. Pk-IFRS:n vaatimukset eivät ole niin laajat, mutta monen mielestä ne ovat edelleen liian raskaita pk-yrityksille. Haastateltava A:n mielestä sen informatiivisuus on aika lähellä FAS:ia, mutta silti pk-standardi on vielä informatiivisempi.

”Kyllähän nykyään FAS:iin on annettu optioita, että halutessaan voi esimerkiksi johdannaiset arvostaa käypään arvoon ja käsitellä niitä samalla tavalla kuin IFRS:ssä. Kyllä ne säännöt ovat lisääntyneet myös FAS:ssa, että ei se niin iso steppi ole siirtyä FAS:ista pk-IFRS:ään.” (Haastateltava C)

Vastaako sitten FAS nykypäivän tilinpäätösraportoinnin tarpeita pk-yrityksen näkökulmasta? Haastattelujen perusteella tähän vaikuttaa jälleen huomattavasti se, mitkä ovat yrityksen tarpeet ja tavoitteet.

”Liitetietojen laajuus ei ole riittävä FAS:ssa, vaikka siinäkin on lisätty niitä vaatimuksia ja määriä, mutta kyllä ne asiat, mitä esitetään IFRS-tilinpäätöksessä, niin ne on tarpeellisia asioita sijoittajalle. Jos niitä ei esitetä, ne joudutaan kysymään muuta kautta. FAS ei kerro mun mielestä riittävästi jollekin sijoitusta tekeväälle.” (Haastateltava A)

Tämän vastauksen perusteella huomaa, että haastateltava A:n yrityksen tarkoituksena on palvella hyvin ulkoisia sijoittajia tai sidosryhmiä. Sen sijaan haastateltava B:n yrityksellä ei ole muuta intressiä IFRS:lle kuin raportointi emolle, minkä takia hän kokee koko asian hyvin neutraalina. Haastateltava C on sitä mieltä, ettei FAS:ssa ole mitään vikaa ja että se vastaa aivan riittävästi pk-yritysten tarpeeseen, jos ei ole kansainvälistä toimintaa.

”Jos pyörit kotimaassa, ja sulla ei ole kytköksiä ulkomaille, niin FAS on riittävä. Mutta jos on ulkomaista toimintaa ja jokainen maa tekisi pelkäänsä oman mukaan, niin silloin yhdistämisestä ei tulisi mitään.” (Haastateltava B)

”Tietysti mikä siellä on hyvää, on nämä liikearvon poistot. Siellä ei sitten jää mitään tällaisia eria taseeseen, joiden olemassaoloa pitäisi kyseenalaistaa joka vuosi. Olkoon, että FAS:ssa varovaisuuden periaate on aavistuksen voimakkaampana sisällä kuin IFRS:ssä, siellä sitä ei korosteta niin paljoa.” (Haastateltava C)

Kysyttäessä haastateltavilta IFRS-tilinpäätöksen hyödyllisyyttä tilinpäätösten käyttäjiä ajatellen, vastauksista paistoi jälleen sama asia kuin aikaisemmin, eli se, mitkä ovat yrityksen tarpeet ja lähtökohdat. Haastateltava A koki, että ne, jotka osaavat lukea IFRS:ää, saavat hyötyä ja pystyvät näin tekemään vertailuja eri yritysten välillä. Haastateltava A:n yrityksessä kuitenkin vain toimitusjohtaja ja hän itse osaavat hyödyntää IFRS-tilinpäätöksiä. Hän koki, että yrityksen ulkopuolisille vuosikertomus on paras markkinointiesite, joka antaa kattavan kuvan sijoittajille ja muille sidosryhmille yrityksen tilasta. Hän ja haastateltava C olivat myös vahvasti sitä mieltä, että tilinpäätöksen käyttäjiä ajatellen ei ole mitään haittaa, että vuosikertomuksen tekee IFRS:n mukaan.

”Siinä on toimintakertomus ja alkusepustusta sekä kunnan liitetiedot, joissa avataan rahoitusriskit. Se on hyvä kerran vuodessa tehtävä panostus, josta kannattaa tehdä 1 000 kappaleen painos ja jaella niitä ja ottaa mukaan palavereihin.” (Haastateltava A)

”En mä nyt näe, että siitä mitään haittaa olisi, mutta onhan se kieltämättä työteliäämpi ja vaatii osaamista.” (Haastateltava C)

Haastateltava B ei sen sijaan nähnyt IFRS-tilinpäätöksellä olevan sen suurempaa merkitystä. Heillä on tiiviit suhteet kotimaiseen rahoitusyhtiöön, jolle he antavat muutenkin hyvin yksityiskohtaista informaatiota, eikä IFRS-tilinpäätös pelkäänsä riittäisi rahoitusyhtiölle. Hän mainitsi, että jos heillä olisi enemmän ulkopuolisia sijoittajia, tilanne voisi olla erilainen. Hän ei myöskään nähnyt, että siitä olisi mitään hyötyä yrityksen sisäiseen käyttöön. He itse hyödyntävät jonkin verran kilpailija-analyysissa muiden yritysten tilinpäätöksiä, mutta ongelmana on se epäsuhta tilanne, jossa kilpailijat tekevät FAS:n mukaan ja he IFRS:n mukaan.

”Mulla on se näkemys, että emme hirveästi halua antaa ylimääräistä tietoa. Jos annat hirveän yksityiskohtaista tietoa, kilpailijat pystyvät päättämään melko paljon sen perusteella. Se ei lähtökohtaisesti ole yrityksen oman edun mukaista antaa paljon tietoa. Jos olet kotimainen yritys, niin miksi antaisit vapaaehtoisesti enemmän tietoa kuin sinun kilpailijasi, varsinkin jos kilpailija on kotimainen ja raportoi FAS:n mukaan? Esi-

merkiksi meillä kilpailijat ovat pääsääntöisesti kotimaisia ja pienempiä kuin me, ja ne raportoivat FAS:n mukaan.” (Haastateltava B)

5.4 Pk-IFRS ja sen soveltuvuus pk-yrityksille

Kun pk-standardi julkaistiin vuonna 2009, haastateltava C oli vielä silloin vahvasti sitä mieltä, että standardi tulisi nopealla aikataululla käyttöön Suomessa. Toisin kuitenkin kävi, sillä Suomessa ei tällä hetkellä ole juuri minkäänlaista julkista keskustelua kyseisestä standardista. Sen sijaan Tanskassa ja Ruotsissa hänen mielestään on pk-standardi edennyt paljon pidemmälle, ja Ruotsissa se on viety jopa maan lainsäädäntöön.

”Siinä mielessä aika jännä tilanne, että Ruotsissa ja Tanskassa ollaan niin pitkällä, mutta Suomessa ei ole millään foorumilla ollut pitkään aikaa julkista keskustelua IFRS SME:stä.” (Haastateltava C)

Kysyttäessä mielipidettä pk-IFRS:stä ja sen sopivuudesta suomalaiselle pk-yritykselle vastaus oli selkeä.

”No kyl mä sanon, että sille oma paikkansa olisi, nimenomaan siinä väli-vaiheessa, kun on se tilanne, että halutaan esimerkiksi listautua tulevaisuudessa, mutta se ei olisi seuraavan vuoden juttu vaan 4–5 vuoden aikajaksolla. Tämä voisi olla ensimmäinen steppi siihen.” (Haastateltava C)

”Kyllä siinä voisi olla paikka...me voitaisiin olla ensimmäinen, joka ottaisi sen käyttöön.”(Haastateltava A)

Haastateltava C:n mielestä pk-IFRS sopisi myös oikein hyvin käytettäväksi suomalaisen normiston rinnalle. Hänen mielestään helpotukset verrattuna laajaan IFRS:ään ovat merkittäviä, ja siksi se voisi toimia oikein hyvin pk-yrityksillä. Hän toteaa, että Suomen kirjanpitolaissa ei ole mitään vikaa. On erittäin hyvä, että Suomessa on kirjanpitolainsäädäntö ja Kilan yleisohjeet ja lausunnot, mutta tällä hetkellä kehitys niissä ei mene enää omaan suuntaan vaan suuntana on yhä enemmän IFRS-standardisto.

”Viime vuosina kirjanpitolainsäädäntö on jäänyt mun mielestä vähemmälle huomiolle... sillä puolen ei ole niin paljoa tapahtunut, mutta kun lukee päivitettyjä Kilan yleisohjeita, niin kaikkihan nämä pohjautuu IFRS-standardeihin. Kun luet yleisohjeita laskennallisista veroista, ne on yks yhteen IFRS-standardin kanssa. Eihän Suomen kirjanpitolainsäädäntö enää kehity mihinkään omille reiteilleen vaan kyl se aika pitkälle haakeutuu tähän IFRS-moodiin joka tapauksessa.” (Haastateltava C)

Haastateltava C nostaa kuitenkin esiin sen, että pk-IFRS ei ole vielä lopullinen versio, minkä takia sen lopullinen soveltuvuus jää vielä auki. Standardista otetaan vastaan koko ajan kommentteja raportoijilta, tilintarkastustoimistoilta sekä muilta tahoilta, ja kaikki oikeastaan riippuu siitä, mihin päin IASB aikoo viedä sitä näiden kommenttien perus-

teella. Meneekö se enemmän IFRS:n suuntaan vai pidetäänkö se yksinkertaisena? Ison kysymysmerkin aiheuttavat myös EU ja valmisteilla olevat uudet direktiivit.

”Tietysti tässä kohtaa kun vielä mietitään, mihin päin sitä aletaan rukaamaan... jos se pidetään suht koht simppelinä, niin silloin se toimii.”
(Haastateltava C)

Julkaistessaan pk-IFRS:n IASB määritteli suhteellisen avoimet kriteerit siitä, minkälaiselle yritykselle standardi sopisi. Lähtökohtana se piti kuitenkin yritystä, jonka työntekijöiden määrä olisi noin 50 henkilöä. Tutkimuksessa tehdyissä haastatteluissa ei kuitenkaan tälle saatu vahvistusta. Haastateltava C:n mielestä yrityksen kokoraja ei sinällään ole ainoa merkittävä tekijä vaan enemmänkin yrityksen toimenkuva. Esimerkiksi yrityksillä, joilla on kansainvälistä toimintaa tai laajentumissuunnitelmia ulkomaille, voi pk-IFRS olla aivan perusteltua. Esiin nousi myös kysymys siitä, mitkä ovat yrityksen tarpeet ja intressit, jos esimerkiksi haluaa rahoitusta ulkomailta tai hyödyntää tiettyä standardia. Myös monelle tytäryhtiölle, jotka joutuvat ulkomaiselle emoyhtiölle raportoimaan laajan IFRS:n mukaan, pk-IFRS voisi tuoda järkeviä helpotuksia.

”Mulla on asiakkaana perheyritys, joka olisi mielellään soveltanut rahoitusleasing-standardia, koska heidän intresseissään olisi saada osa omaisuudesta rahoitusleasingin käsittelyyn, mikä taas FAS:ssa ei ole mahdollista. ...ei se tietenkään mikään pieni firma ole.” (Haastateltava C)

”Kyllä se helpottaisi emoyhtiötä, jos joka maassa voidaan viitata yhteiseen viitekehukseen, ilman että joutuu selittämään oman maan säännöksiä.” (Haastateltava C)

Pk-yrityksen kannalta IASB määrittelee standardin tärkeimmäksi hyödyksi pääoman saannin. Haastattelujen perusteella ei voida suoraan sanoa, että näin olisi. Kun pk-yritys lähtee hakemaan rahoitusta, niin se usein tekee sen yhteistyössä kotimaisen pankin kanssa. Tällöin monesti riittää, että tekee FAS:n mukaisen tilinpäätöksen. Jos tehdään isompia rahoituspaketteja, ulkomainen taho voi olla mukana, jolloin rahoitus saadaan aikaiseksi sitä kautta. Eri asia on, jos yritys toimii jo kansainvälisesti. Silloin voi olla luonnollista olla suoraan yhteydessä ulkomaiseen rahoittajaan, jolloin pk-IFRS:n mukainen raportointi olisi tarpeen. Harvalla suomalaisella pk-yrityksellä on kuitenkaan toiminta niin kansainvälistä, että yhteyksiä ulkomaisiin rahoittajiin löytyisi. Haastateltava A:n yritys haki rahoitusta toimintaansa kasvun takia. Hän kuvasi sitä tilannetta seuraavasti:

”Mä mietin esim., kun yritykset X ja Y sijoittivat meihin noin 5–6 miljoonaa, sitä prosessii miten ne perkasi tätä firmaa, niin kyllähän ne IFRS-lukuja halusi. Kyllä ne siellä sisäisissä prosesseissa mielti, että mikä tämän yrityksen riskitaso on. Onks se sitten IFRS vai FAS, niitä käytännössä kiinnostaa, mikä on se osinko täältä ikuisuuteen, eli toisin sanoen miten yritys kerryttää varoja. ...jos voi sanoa, että noi tekee IFRS:n tai jon-

kun standardin mukaan, niin ne ei ainakaan piilotele mitään. Niillä hommat toimii ja mä näkisin, että silloin se riskitaso laskee. Sijoittajat uskoo myös näin ollen paremmin kasvutarinaan, kun on standardi.”

(Haastateltava A)

”Me olemme niin tiiviisti naimisissa Nordean kanssa, että meillä ei ole ollut tarvetta hakea rahoitusta ulkomailta. ...Perinteisesti ollaan omat investoinnit rahoitettu tulorahoituksella, mutta näihin yrityskauppoihin on pitänyt hakea rahoitusta, mutta en ole saanut mitään indikaattia siitä, että olisi ollut mitään vaikutusta, että tekeekö IFRS:n mukaan vai ei.”

(Haastateltava B)

Haastateltava C nostaa esille muitakin hyötyjä. Esimerkiksi ulkomaisiin tavarantoimittajiin päin kohdistuva toiminta voi helpottua. Varsinkin silloin, kun myydään luotolla, tavarantoimittajat haluavat monesti nähdä tilinpäätöksen. Yhtenä hyötynä on se, että jos perheyritykselle ei löydy jatkajaa tai yrityksen oma kapasiteetti ei enää riitä, vaan tarvitaan potentiaalisia ostajia tai yhteistyökumppaneita, ollaan aivan eri neuvottelutilanteessa, kun tehdään tilinpäätös kansainvälisten standardien mukaan. Joka tapauksessa suurimmat hyödyt liittyvät kansainväliseen toimintaan.

”Kyllähän se on selvää, että jos sulla on esittää sellainen tilinpäätös, jossa viitataan yhteisiin sääntöihin ja se on tarkastettu, se helpottaa tavarantoimittajien kanssa toimimista. ...ainakin uusien suhteiden luomisessa.”

(Haastateltava C)

”Tokihan jos kansainvälisiä tahoja tulee mukaan, niin kyllä ne tekevät joka tapauksessa due diligenssia yritysneuvottelutilanteessa, mutta silloin voisi kuvitella, että se työ ei olisi niin laajaa eikä ne kysymykset olisi niin uusia ja yllättäviä, kun olet tehnyt IFRS:n mukaan. Koska se lähestymistapa on kuitenkin melko pitkälti IFRS:n kaltainen ja nimenomaan käyvät arvot ovat tärkeässä roolissa. Tällä tavalla oltaisiin jo puolimatassa.”

(Haastateltava C)

Pk-IFRS:n vastustajat väittävät, että siitä saatavat hyödyt eivät ylitä sen noudattamisesta aiheutuvia kustannuksia, eli sen kustannus–hyöty-taso ei ole järkevällä tasolla pk-yrityksen näkökulmasta. Haastatteluissa kävi ilmi, että tämä ei kuitenkaan ole niin mustavalkoista. Haastateltava A:n mukaan hyödyt eivät vielä tässä vaiheessa ylitä kustannuksia tai haittoja, mutta huomioitavaa on se, että yritys käyttää laajaa IFRS:ää, joten vertailua ei voi suoranaisesti tehdä. Mielenkiintoista on, että hän tuo kuitenkin vahvasti esiin sen, että hyödyt alkavat varmasti näkyä seuraavan vuoden sisällä, kun hän saa aikaa laittaa asioita kuntoon. Yritys on käyttänyt vuodesta 2011 IFRS:ää, joten sen perusteella voisi tehdä oletuksen, että hyödyt alkavat näkyä noin 2–4 vuoden sisällä sen implementoinnista riippuen siitä, mikä on raportointijärjestelmien kehittyneisyys yrityksessä. Haastateltava B oli taas sitä mieltä, että kustannukset eivät ole merkittävästi lisään-

tyneet IFRS:n myötä. Kustannukset tulevat siirtymisvaiheessa, mutta nekään eivät ole olleet kriittisiä heidän kokoiselleen yritykselle. Haastateltava C tuo esiin sen, että tilanne pk-IFRS:ssä ei ole läheskään sama kuin IFRS:ssä.

”Jos siirryttäisiin pk-standardiin, niin ne kustannukset eivät olisi niin massiiviset mitä ne on jos siirtyisit laajaan IFRS:ään.” (Haastateltava C)

”Siirtyminen IFRS:ään ei aiheuttanut mitään suuria kustannuksia, päi- väveloituksena tuli kaikkineensa max viiden päivän edestä, eli ei se meidän kokoiselle yritykselle ollut mikään kynnyksysymys.” (Haastateltava B)

Haastateltava C:n mukaan kertakustannus on isoin. Kun IASB:n tarkoituksena on muuttaa pk-standardia vain kolmen vuoden välein, muutuskustannuksetkaan eivät ole merkittäviä. Saman asian toteaa myös haastateltava B laajan IFRS:n kanssa.

”Kyllähän nytkin tulee koko ajan pieniä muutoksia, mutta kun ne tulee yksittäin, se ei aiheuta mitään ihmeellistä. Jutellaan tilintarkastajan kanssa 5 minuuttia asiaa läpi, niin asia on selvä. Ei se enää vaikuta mitään, kun standardi on olemassa ja tiedetään miten tehdään, tällöin muutokset ovat pikku juttuja.” (Haastateltava B)

Haastateltava C painottaa kuitenkin, että kaikki riippuu yhtiön omista resursseista; esimerkiksi siirtyminen pk-IFRS:ään helpottuu huomattavasti teknisesti ja rahallisesti, jos yrityksellä on jo valmiiksi jonkinlainen konsolidointiohjelma, esimerkiksi osana konserniraportointia. Pienin muutoksin se mahdollistaa pk-IFRS:n mukaisen raportoinnin. Hänen mukaansa pk-IFRS:ssä on samanlainen tilanne kuin missä tahansa muussa uuden implementoinnissa: ne, jotka menevät ensimmäisenä mukaan, maksavat kovemmin kuin ne, jotka tulevat perässä, eli toisin sanoen tässäkin asiassa vallitsee ”perässä- hiihtäjien etu”. Loppujen lopuksi kustannus ei ole suurempi kuin siitä saatavat hyödyt.

”Ainakin tällaiset fiksit ohjelmantoimittajat pyrkivät ratkaisemaan osan näistä raportointiasioista näissä omissa järjestelmissään niin, että sä saat sieltä tarvittavia liitetietoja ja pk-standardin mukaisia lukuja ihan eri tavalla. ...mutta en mä näe, että se kustannus olisi niin iso sitten kuitenkaan että se olisi kynnyks siirtymiseen. Se on enemmänkin se tarve, onko itsellä esimerkiksi tarvetta päästä vertaamaan omaa yritystä toisiin vai onko suunnitteilla yritysmyynti, listautuminen tai pääoman haku. ... jos haluaa myydä yrityksensä kansainväliselle yritykselle, joka raportoi IFRS:n mukaan, ja jäädä tytäryhtiöksi, niin silloin raportointivaatimukset kasvavat ja niitä kustannuksia syntyy joka tapauksessa. ...myyntitilanteessa säästyy rahaa jos tekee jo standardien mukaan.” (Haastateltava C)

Miten sitten ulkopuolinen konsultaatio siirtyessä pk-IFRS-standardiin? Haastateltava C:n vastaus oli selkeä:

”En mä nyt sanoisi, että se olisi kallista, tokihan me joku hinta siitä otetaan, että ollaan mukana, mutta esimerkiksi projekteissa missä ollaan mukana pörssiyrityksien IFRS-konversioissa, niin tarkoituksena on siirtää se tieto asiakkaalle, jotta se pystyy jatkossa pyörittämään raportointia itse. ...sekään ei pitäisi olla mikään kynnyskysymys, jos sen kautta pääsee kansainvälisille markkinoille ja saa sieltä halvempaa lainaa jos sattumoisin sitä ei Suomesta saisi, niin kylhän meidän kustannukset johonkin rahoituspalkkioihin verrattuna on pieniä.” (Haastateltava C)

Pk-standardia on muun muassa kritisoitu sen monimutkaisuuden takia sekä siitä, että se pohjautuu laajaan IFRS:ään. Tämä tuli esiin selvästi haastateltaessa henkilö C:tä. Hänen mukaansa pk-yritysten suurin ongelma on juuri osaaminen. Löytyykö yrityksestä sellaisia henkilöitä, jotka osaavat laatia pk-IFRS:n mukaisen tilinpäätöksen? Löytyykö riittävää osaamista hoitaa käypiin arvoihin liittyviä arvostuskysymyksiä? Pohjautuminen laajaan IFRS:ään tuo myös selkeästi omat ongelmansa. Tällä hetkellä on työn alla monia isoja projekteja, joiden tarkoituksena on parantaa IFRS-standardeja. Tämä taas vaikuttaa siihen, mitä sääntöjä pk-IFRS:ään otetaan sisään.

”Esimerkiksi nythän on nämä konsolidointitilinpäätöksen laatimista koskevat säännöt ja sitten näitä yhteisyrityksiä koskevat säännöt muuttumassa IFRS-puolella. Sitten käydään keskustelua, otetaanko käyttöön pk-standardissa nämä standardit, jotka ovat nyt voimassa vai otetaanko ne, jotka tulevat tulevaisuudessa voimaan. Tätä on kritisoitu paljon, että näitä tulevia ei pitäisi ottaa pk-standardiin, koska niistä ei ole kokemusta, kuten ei ole myöskään näistä nykyisistä. ...on aika haasteellista tällaiselle ei-listatulle yhtiölle alkaa soveltaa sellaisia sääntöjä etukäteen, jos ei pörssiyrityskään, jotka tekevät jatkuvasti töitä näiden kanssa, ole soveltaneet käytännössä näitä uusia standardeja. Standardin pitää olla paljon yksinkertaisempi kuin laajan IFRS:n, koska muuten sillä ei ole mitään virkaa.” (Haastateltava C)

Haastateltava C:n mukaan tilanne yleisesti ottaen IFRS-standardien kanssa on se, että otetaan kaksi askelta eteenpäin ja yksi taaksepäin. Kun vertaa vanhoja ja uusia luonnoksia standardeista, niin huomaa, että ne alkavat näyttää hyvin samanlaisilta.

”Ollaan kohta käyty ympyrä läpi standardien kehityksessä ja palattu takaisin lähtöpisteeseen, mutta se kuvaa sitä muutosta mitä tapahtuu maailmalla.” (Haastateltava C)

Hän huomauttaa, että asian varjopuolena on se, että prosesseista tulee varsin raskas-soutuisia, ja läpimenoajat ovat hurjan pitkiä. Tämä aiheuttaa sen, että standardit eivät välttämättä ole täysin ajan tasalla, kun ne otetaan käyttöön. Lähtökohtaisesti kuitenkin standardien uudistaminen ja muuttaminen on tarpeellista ja hyödyllistä jopa maailmantalouden kannalta, mutta prosesseissa on vielä paljon kehitettävää.

”Sitä mukaan, kun taklataan joitain asioita, niin samalla tulee uusia asioita, kuten rahoitusinstrumentteja. ...kylhän tämä pyörä pyörii jatkuvasti ja sitä kautta tarvitaan uutta lainsäädäntöä. Sitten kun miettii minkälainen taloudellinen tilanne ja peilaa siihen, mitä kriisejä meillä on ja on ollut. Jos standardit olisi toiminut kunnolla, niin eihän meille olisi pitänyt tapahtua tällaista rahoituspuolen kriisiä.” (Haastateltava C)

Kysyttäessä mielipidettä pk-IFRS:stä molemmilta pk-yrityksiltä, vastauksista huomasin selkeästi kaksi eri lähtökohtaa tilanteeseen. Toinen yrityksistä raportoi vapaaehtoisesti ja toinen joutuu raportoimaan ulkomaiselle emoyhtiölle. Haastateltava A näki, että tällainen vaihtoehto voisi olla ihan hyödyllinen, jos esittämisvaatimukset olisivat kevyemmät. Haastateltava B taas on sitä mieltä, että se on teennäinen, eivätkä he käyttäisi sitä missään olosuhteissa. Näistä vastauksista voi päätyä selkeästi samaan päätelmään, jonka haastateltava C mainitsi. Kaikki riippuu yrityksen tarpeesta ja siitä, mitä se haluaa saavuttaa IFRS-raportoinnilla. Haastateltava A:n yritys raportoi vapaaehtoisesti, koska he haluavat joko myydä tai listautua tulevaisuudessa, kun taas haastateltava B:n yritys tekee IFRS:n mukaan pakollisena osana konserniraportointia. Hän toi selkeästi esiin, että he eivät käyttäisi muuten IFRS:ää.

Haastateltava A:n mielestä monet IFRS:n kirjausperiaatteet ja esittämisvaatimukset ovat hyvin raskaita. Jos niitä saisi kevyemmäksi, voisi pk-standardi olla käyttökelpoinen heidän kaltaiselle yritykselle.

”Jos saadaan kevyemmäksi tilinpäätösprosessia, kirjoitustyötä ja konsernin tilinpäätöksen esittämistä, varsinkin niitä sanallisia vaatimuksia tai rahoitusriskejä ei tarvitsisi kertoa niin laajasti. Liitetietojen keveneminen on tervetullut juttu, koska laajassa versiossa voi olla turhiakin liitetietovaatimuksia tai ainakin sellaisia, mitä ei välttämättä tarvitse.” (Haastateltava A)

Haastateltava A on kuitenkin hieman skeptinen kahden standardin olemassaolosta, jos se vaarantaa vertailukelpoisuuden. Hän painottaa myös, että jos tehdään kevennetty standardi, muidenkin instanssien pitäisi tehdä helpotuksia. Esimerkiksi OMX voisi mataltaa kynnystä ja ottaa First North -listalle yrityksiä, jotka soveltavat pk-IFRS:ää. Tällöin kevennetystä standardista olisi hyötyä. Haastateltava A on myös sitä mieltä, että pk-IFRS:stä ei ole suurta hyötyä, jos ei aktiivisesti hae pörssiin listautumista tulevaisuudessa.

”Mun mielestä silloin, kun käytetään IFRS:ää, niin se merkitsee sitä, että harkitaan pörssilistautumista. Pitäisikö siinä olla sellainen siirtymäaika, että saa olla vain viisi vuotta pk-IFRS-standardissa ja sen jälkeen ottaa laaja IFRS käyttöön, se voisi olla ihan fiksu.” (Haastateltava A)

Haastateltava B:n mielestä pk-IFRS:n hyödyt heidän tilanteessaan olisivat minimaaliset, koska hänellä on vahva usko siihen, että emoyhtiö vaatisi joka tapauksessa laajan

IFRS:n mukaisen tilinpäätöksen. Tällöin hän näkisi, että olisi turhaa ylläpitää FAS:ia, pk-IFRS:ää sekä vielä laajaa IFRS:ää. Hän ei myöskään koe, että laajan IFRS:n mukainen raportointi tuottaa erityisen paljon työtä. Hänelle on kuitenkin muodostunut näiden viiden vuoden aikana selkeä sapluuna siitä, millä tavalla raportointi tehdään emoyhtiön suuntaan, jolloin tietyt kevennykset raportoinnissa ovat merkityksettömiä.

”Kuitenkin konserni joutuisi käyttämään tätä laajempaa versiota ja mä luulen, että sen täytyisi olla yhdenmukaista. Silloin kun IFRS otettiin käyttöön, olisi pk-IFRS saattanut helpottaa, muutama asia vähemmän mitä olisi pitänyt miettiä. ...jos standardit muuttuvat, niin ei ole väliä, muuttuuko ne vuoden vai kolmen vuoden välein, koska sä muutat ainoastaan yksittäisiä asioita.” (Haastateltava B)

On mielenkiintoista huomata, että kysyttäessä, onko tarpeellista harmonisoida standardeja ei-listatuille yhtiöille yleisesti ottaen, haastateltava B on taas selkeästi sen puolesta. Hän ei kuitenkaan osannut kovin tarkasti määritellä, millaisille pk-yrityksille pitäisi olla yhtenäiset standardit. Hän sanoi, että kriteereinä voisivat olla muun muassa liikevaihto ja taseen arvo.

”No kyllä mun mielestä pitäisi olla samat standardit minkä mukaan mennään, jolloin se vertailukelpoisuus on olemassa, eli puhun nimenomaan arvostusperiaatteista. Ne pitäisi olla yhtenäiset, kun sä katsot tasetta, pystyt arvioimaan mitä siellä on. Sitten lisätietona, jos siellä on poikkeuksellisia käsittelyjä ja avataan niitä. ...liikevaihdoltaan, ei varmaan alle 10 miljoonan yrityksille.” (Haastateltava B)

Syiksi harmonisoinnille haastateltava B mainitsi kilpailija-analyysin, Benchmarkingin sekä yritysjärjestelyt.

”Sitten jos miettii yritysostoja, niin siinä kohtaa ennen kuin alkaa viemään konkreettisesti sitä prosessia pidemmälle, pystyy tilinpäätöstietojen perusteella katsomaan, että tämä voisi olla potentiaalinen yritys ja tämä taas ei.” (Haastateltava B)

Myös haastateltavat A ja C olivat samaa mieltä siitä, että yhtenäiset standardit olisivat hyödyllisiä myös pk-yrityksille. Hekin nostivat tärkeimmäksi syyksi kansainväliset vertailut ja Benchmarkingin. Haastateltava C mainitsee myös, että monet yritykset raportoivat IFRS:n mukaan sen takia, että he haluavat noudattaa samoja sääntöjä samalla tavalla kuin pörssiyrityöiltä vaaditaan. Hän korostaa etenkin valinnan vapaaehtoisuutta ja yrityksen tahtotilaa kansainvälisille säännöille. Haastateltava A nosti syyksi yhtä lailla B:n kanssa yritysostotilanteen, jotta pystyttäisiin tekemään parempia vertailuja siitä, mitä yrityksiä kannattaisi ostaa.

”Kyllä yhtenäiset standardit tuo lisäarvoa myös pk-yritysten saralla. Lähinnä mietitään, onko ostettavaa tai miten muut yritykset hoitaa tietyt asiat. Terveysthuolto on kyllä kotimarkkinateollisuutta, mutta esimer-

kiksi vientiteollisuutta harjoittava yhtiö, niin ehdottomasti näkisin, että on hyötyä olla yhtenäiset standardit.” (Haastateltava A)

”Esimerkiksi mulla on asiakas, joka on suomalainen yhtiö, mutta sillä on yhteistyötä Isossa-Britanniassa olevan yrityksen kanssa. Ne on mukana siellä osuudella ja niillä on aika paljon kaikenlaista kehitteillä. Kyllä se helpottaisi sitä kommunikaatiota, jos niillä olisi yhtenäiset säännöt. Tiedettäisiin heti, että näin te olette käsitelleet tietyn asian.” (Haastateltava C)

Pk-IFRS:n yhtenä tarkoituksena on harmonisoinnin kautta parantaa kansainvälisten yritysten vertailukelpoisuutta. Kuten on todettu tässä tutkimuksessa aikaisemmin, pk-IFRS on tällä hetkellä erikoisessa tilanteessa, sillä monet maat ovat ottaneet sen käyttöön sellaisenaan, mutta esimerkiksi Ruotsi ja Iso-Britannia ovat ottaneet sen käyttöön soveltaen. Ne ovat käyttäneet sitä pohjana ja ottaneet huomioon oman maan lainsäädännön. Haastateltava C ei näe tätä kuitenkaan millään tavalla ongelmana niin kauan kuin kerrotaan avoimesti, mitkä kohdat on käsitelty eri tavalla, varsinkaan, kun ei olla pörssi maailmassa. Yleisesti ottaen hänen mielestään pk-standardi ilman muuta parantaisi vertailukelpoisuutta. Sellaiset erät, kuten rahoitusinstrumentit, liikearvo ja yritysjärjestelyt, ovat eriä, joihin erityisesti tarvittaisiin yhtenäistä käytäntöä.

”Kyllä juuri tätä vertailukelpoisuutta haetaan, ja olisi outoa, jos se tavoite ei toteutuisi. Onhan tänä päivänäkin niin, että pörssiyhtiöt ilmoittaa, että on noudatettu IFRS-standardeja ja lisäksi on huomioitu paikallisen maan vaatimukset. Olisi ihme, jos pk-standardi ei voisi taipua samalla tavalla.” (Haastateltava C)

Kysyttäessä haastateltava C:ltä, pitäisikö pk-standardi tulla pakollisena vai vapaaehtoisena käyttöön EU:ssa, hänen vastauksensa oli yksiselitteinen. Hänen mielestään kaikkien maiden pitäisi saada itse päättää, minkä kannan standardiin ottavat. Varsinkin, kun ei ole kyse pörssiyhtiöistä, ei ole olemassa yleistä intressiä, minkä takia sen pitäisi olla pakottava. Eri asia on silloin, kun maalla ei ole kehittyntä kirjanpitolainsäädäntöä.

”Kyllä se kuitenkin menisi niin, että mitä useampi maa ottaisi sen käyttöön, sitä kovempi paine muille maille tulisi ottaa käyttöön se. Loppupeleissä sitten kuitenkin kaikki tulisi siihen mukaan.” (Haastateltava C)

Mikä on sitten pk-IFRS:n tulevaisuus haastateltava C:n mielestä? Hänen mukaansa kysymykseen ei voi antaa tyhjentävää vastausta ennen kuin tiedetään, mihin päin EU on viemässä omia direktiivejään koskien kirjanpitoa ja tilinpäätösraportointia. Direktiivit vaikuttavat myös omaan lainsäädäntöömme. Jos ne lähentyvät kohti IFRS-standardeja, nousee esiin kysymys pk-IFRS:n roolista ja tarpeellisuudesta. Pk-IFRS:n ylläpito on monellakin tapaa haastavaa. Taustalla pitää olla paljon henkilöstöä kehittämässä ja kirjoittamassa standardeja sekä ottamassa kantaa siihen, mihin päin niitä kehitetään. Hän

näkee yhtenä hyvänä vaihtoehtona myös Ruotsin ja Ison-Britannian mallin, jossa on useamman tason kirjanpitolainsäädäntöä erikokoisille yrityksille.

”Kyllä mä uskon, että se saattaa tulla joko sellaisenaan tai sitten se tulee ulos näiden EU-direktiivien kautta. Jos siinä tulee vielä tarpeeksi eroa, niin sitten pk-standardi on tarpeellinen, mutta jos otetaan harppaus kohti IFRS-standardeja, niin sitten ollaan siinä tilanteessa, että mä en näe mitään tarvetta pk-IFRS:lle.” (Haastateltava C)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

6.1 Johtopäätökset

Tämän tutkielman teko alkoi tammikuussa vuonna 2010, eli pk-IFRS:n julkaisusta oli kulunut vasta noin puoli vuotta. Näin ollen aihe oli hyvinkin ajankohtainen tuolloin ja tutkielman tekijän ensimmäinen mielipide asiaan oli vahvasti myönteinen: sen hyödyt olisivat merkittävät pk-yrityksille. Tätä kirjoittaessa, kolme vuotta myöhemmin, aihetta voi edelleen pitää ajankohtaisena, koska EU:ssa on meneillään isoja projekteja, jotka käsittelevät juuri pk-yritysten tilinpäätösraportointia, ja tästä syystä myös pk-IFRS on vahvasti esillä. Kun tutkielma nyt on saanut päätöksensä, olen edelleen sitä mieltä, että pk-IFRS voisi olla hyödyllinen vaihtoehto monelle, mutta vain tietynlaisille yrityksille eikä läheskään kaikenkokoisille tai -tyyppisille, niin kuin IASB kärjistetysti toteaa.

Minkälaisille pk-yrityksille standardi sitten sopii? Tutkimustulosten perusteella ei voida tehdä suoraan johtopäätöksiä, mutta niistä saa kuitenkin viitteitä. Ensinnäkin rajan vetäminen henkilöstön määrään, liikevaihtoon tai taseen loppusummaan on vaikeaa tai turhaa, koska luvut eivät sinänsä kerro yrityksen liiketoiminnan sisällöstä. Toisin sanoen yrityksen koko on irrelevantti tekijä, jonka mukaan ei pitäisi tehdä päätöksiä raportointitavasta. Kaikki oikeastaan riippuu yrityksen liiketoiminnasta ja tarpeesta – eli käytännössä siitä, mitä yritys uskoo saavuttavansa sillä, että se raportoi pk-IFRS:n mukaan. Onko se tarve laajentua ulkomaille, saada rahoitusta, myydä yritys tai jopa listautuminen? Näin ollen pk-IFRS ei tuo automaattisesti yritykselle hyötyä, jonka takia kannattaisi siirtyä raportoimaan sen mukaan, eikä siihen kannata siis siirtyä vain hivin vuoksi. Lisäksi pk-IFRS aiheuttaa yritykselle enemmän töitä ja vaatii yrityksen organisaatiolta osaamista. Jos pitäisi määritellä, kenelle pk-standardi sopii tai mikä yritys sitä voisi käyttää, niin parhaiten se sopisi ei-listatuille yrityksille.

Tutkimuksessa nousi esiin hyvin paljon samoja hyötyjä, joita IASB:kin luettelee. Mielenkiintoista oli haastateltava A:n ja haastateltava C:n mielipide siitä, että pk-IFRS auttaa prosessoimaan myös yrityksen sisäisiä asioita. Tämä oli esimerkiksi teoriaosuudessa yksi kritiikin kohteena oleva asia, minkä mukaan se ei näin olisi. Jos asiaa tarkastelee, onhan selvää, että mitä tarkemmin oman yrityksen asioita joudutaan käymään läpi, sitä paremman kuvan siitä saa. Lisäksi voi syntyä ideoita siitä, mitä asioita pitää parantaa. Tämä kuitenkin vahvasti riippuu siitä, minkälainen on yrityksen ja sen henkilöstön asenne, halutaanko kehittää yrityksen prosesseja paremmaksi vai annetaanko asioiden vain olla. Haastateltava A:n näkemys IFRS:n puolestapuhujana yrityksessään johtuu vahvasti hänen taustastaan ja työstään IFRS:n parissa. Näin ollen varsinkin pk-yrityksissä henkilöstön vaikutusta voidaan pitää hyvin tärkeänä tekijänä, joka vaikuttaa valittuun raportointitapaan.

Haastattelujen perusteella pk-IFRS:n haasteeksi nousee monille pk-yrityksille juuri osaamisen puute. Tämä on varmastikin monella tapaa totta, mutta kuten haastateltava C mainitsi, nykyään raportointijärjestelmien kehittäjät pystyvät muokkaamaan ohjelmia niin, että pk-IFRS lukujen tuottaminen ei ole hankalaa tai työlästä. Luultavasti tässä on edelleen kyse vain asenteesta – siitä, halutaanko oppia uutta vai tyydytäänkö siihen, että mitä helpommalla päästään, sen parempi. Lisäksi monien pk-yritysten kirjanpitoa hoitavat ammattimaiset tilitoimistot, joilla on varmasti valmiit kirjanpitojärjestelmät ja muutenkin täydet valmiudet oppia uusia tapoja. Tässä olisi hyvä jatkotutkimuksen paikka, jossa selvitettäisiin tarkemmin ensinnäkin sitä, mitä kustannuksia tilitoimistolle aiheutuisi, ja toiseksi sitä, miten pk-IFRS:n käyttöönotto voitaisiin toteuttaa tilitoimistossa ja minkälaisia kustannuksia se taas aiheuttaisi tilitoimistojen asiakkaille eli juuri pk-yrityksille.

Alan kirjallisuudessa on kirjoitettu paljon juuri kustannuksista, joita pk-IFRS aiheuttaa verrattuna siitä saataviin hyötyihin. Tässä tutkielmassa haastateltavat eivät kokeneet kustannuksia niin suuriksi kuin mitä olisi voinut kuvitella. Tästä ei voida kuitenkaan tehdä yleistettävää johtopäätöstä, koska nämä yritykset ovat suhteellisen paljon isompia kuin mitä monet muut suomalaiset, paljon pienemmät yritykset ovat. Tilanteessa, jossa yritys punnitsee kustannuksia ja hyötyjä, vaikuttaa siis siltä, että yrityksen omat resurssit ja se, millaisiksi yritys itse kokee pk-IFRS:n hyödyt, olisi ratkaiseva tekijä standardin käyttöönotolle. Tietenkin on helppo tehdä laskelmia, jossa selvitetään tarkasti rahamääräiset kustannukset, mutta sen sijaan hyödyt ovat monesti hyvin subjektiivisia. Tällöin vertailua on vaikea, ellei mahdotonta tehdä.

Mikä on sitten pk-yritysten tilinpäätösraportoinnin tulevaisuus, ja onko pk-IFRS varteenotettava vaihtoehto? Kuten tutkielmassa on jo todettu, tilinpäätösraportoinnin tulevaisuus riippuu hyvin paljon siitä, mihin suuntaan Euroopan unioni aikoo kehittää direktiivit. Lähitulevaisuudessa näemme suunnan, joten sen jälkeen on helpompaa tehdä päätös pk-IFRS:n kohtalosta. Positiivista on kuitenkin se, että EU:n sisällä on puututtu asiaan, etenkin kun nykyiset direktiivit eivät ole enää ajan tasalla. Oman vaikutuksensa tähän prosessiin ovat varmasti antaneet viime vuosien taloudelliset kriisit. Kun lisäksi pk-yritykset muodostavat huomattavan osan minkä tahansa maan kokonaiskansantaloudesta, olisi järkevää, että myös pk-yrityksiäkin säädeltäisiin tarkasti. Tästä syystä pk-IFRS olisi ensimmäinen askel parempaan suuntaan tällä sektorilla ja järkevä vaihtoehto pk-yrityksien tilinpäätösraportointistandardiksi. Mikä olisi sitten hyvä soveltamiskäytäntö? Hyvä vaihtoehto voisi olla Ruotsin ja Ison-Britannian malli. Näissä maissa tilinpäätösraportointia säädellään eri tasoissa: pienille ja keskisuurille on omat säädöksensä ja listatuille oma. Tämän voisi hyvin toteuttaa myös muissa maissa ja etenkin Suomessa. Suomen nykyinen kirjanpitolainsäädäntö riittää mainiosti pienimmille yhtiöille, keskisuurille yrityksille olisi lisäksi pk-IFRS. Listatut yhtiöt käyttäisivät edelleen laajaa

IFRS:ää. Tämän ongelmaksi kuitenkin muodostuu jo aikaisemmin mainittu ongelma: se, mihin ja miten vedetään rajat yrityksiä koolle.

Kuten monessa muussakin asiassa, ryhmän paineella on suuri vaikutus, ja tällä hetkellä pk-IFRS:ää käytetään jo yli sadassa maassa. Mitä useampi maa, oli kyseessä sitten kehittyvä tai kehittynyt maa, ottaa sen käyttöön, sitä suurempi paine tulee muuallakin ottaa se käyttöön. Euroopassa EU:lla on asian suhteen lopullinen päätäntävalta, mutta olisi vaikea uskoa, että EU sivuuttaisi kokonaan pk-standardin ja lähtisi täysin omille teilleen pk-yrityksien tilinpäätösraportoinnin sääntelyssä. Tämä jää kuitenkin nähtäväksi.

6.2 Yhteenveto

Pk-yrityksille suunnattu oma IFRS-standardi julkaistiin vuonna 2009. Tämän jälkeen monet maat ovat ottaneet sen käyttöön joko sellaisenaan tai soveltaen integroineet sen omaan kansalliseen kirjanpitosäännöstöön. Euroopassa pk-IFRS:n käyttöönottoa ei ole varsinaisesti tapahtunut, koska EU:n komissio ei ole ottanut lopullista kantaa siihen. Tällä hetkellä EU:ssa on nimittäin meneillään laaja uudistamistyö, joka koskee pk-yritysten tilinpäätössääntelyä. Tämän uudistamistyön yleisenä tavoitteena on vähentää pienten yritysten hallinnollista taakkaa ja rasitteita sekä yksinkertaistaa pk-yritysten toimintaa yhtenäisillä markkinoilla. Sääntelyn yksinkertaistamisella pyritään myös parantamaan vertailukelpoisuutta Euroopan unionin alueella. Tämän muutosehdotuksen taustalla on Eurooppa 2020 –strategia, ja se sisältää myös määritelmät yritysten kokoluokituksesta. Tilinpäätöksen sisältöä koskevat säännökset tulisivat voimaan kaikissa jäsenmaissa.

Suomen kannalta merkittävintä on juuri se, minkä kannan Euroopan komissio aikoo ottaa pk-IFRS:ään. Sallitaanko sen soveltaminen vapaaehtoisena, vai otetaanko se käyttöön esimerkiksi keskisuurten yritysten tilinpäätösstandardina. Näköpiirissä ei kuitenkaan ole, että pk-standardi syrjäyttäisi kokonaan EU:n tilinpäätösdirektiivit. Jos EU:ssa ei ryhdytä muuttamaan lainsäädäntöä, ei ole kovin todennäköistä, että standardi tulisi voimaan ainakaan pakottavana normistona. Haastateltava C oli yhtä lailla sitä mieltä, että pk-IFRS:n pitäisi tulla enemmän vapaaehtoisena normistona kuin pakollisena ja että jokaisen maan pitäisi saada itse päättää, minkä kannan kyseiseen asiaan ottaa. Hän kyseenalaisti myös pk-IFRS:n tarpeellisuuden, mikäli uudet tilinpäätösdirektiivit ovat lähellä nykyisiä IFRS-standardeja. Jos uudet direktiivit jäävät kauaksi IFRS-normistosta, niin pk-IFRS olisi tällöin erittäin tarpeellinen ja hyödyllinen monille pk-yrityksille.

Yleisesti ottaen pk-IFRS on saanut hyvin ristiriitaisen vastaanoton laskentatoimen alan ammattilaisten keskuudessa. Monet puoltavat sitä sen takia, että se parantaisi tilin-

päätösinformaation vertailukelpoisuutta eri maiden välillä sekä parantaisi pääomien kohdentumisen tehokkuutta. Sen sijaan monet pitävät sitä edelleen turhan monimutkaisena ja työläänä pienemmille yrityksille. Myöskään sen hyödyt eivät ylitä siitä aiheutuvia kustannuksia. Haastatteluissa nousi esiin hyvin pitkälti samoja hyötyjä ja haasteita, joita teoriassakin on esitetty pk-IFRS:n osalta. Haastateltavat piti yhtenä suurimmista haasteista eritoten osaamista, esimerkiksi lukujen tuottamista ja sitä, miten taseen eri eriä arvostetaan. Hyötynä he näkivät tilinpäätösten vertailukelpoisuuden eri maiden välillä sekä yrityksen paremman sisäisen johtamisen.

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tarkastella sitä, miten hyvin pk-IFRS soveltuu suomalaisille pk-yrityksille. Empiirisen aineiston niukkuuden vuoksi ei voida tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä tutkielman pohjalta, mutta haastatteluiden perusteella voidaan kuitenkin todeta, että suomalaisilta pk-yrityksiltä löytyy mielenkiintoa pk-IFRS:ää kohtaan. Tällä hetkellä ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että pk-IFRS:n ympärillä on liikaa muuttuvia tekijöitä, ja niistä suurin on se, minkä kannan EU ylipäätään ottaa siihen. Joka tapauksessa pk-IFRS on mielenkiintoinen vaihtoehto pk-yrityksille tilinpäätösstandardiksi sen kansainvälisyyden takia. Kyseinen aihealue vaatii kuitenkin vielä paljon lisätutkimusta, jotta saataisiin paremmin selville, minkälaisille yrityksille se soveltuisi parhaiten.

LÄHTEET

- Ahokas, Niina (2013) Kuinka järjestää pienen yhtiön sisäinen valvonta? *Balanssi* 3, 53–55.
- Ahvenniemi, Juha (2007) Pk-IFRS:lle viileä vastaanotto. *Tilisanomat* 2, 3.
- Barlev, Benzion – Haddad, Joshua Rene (2007) Harmonization, Comparability, and Fair Value Accounting. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, Vol. 22 (3), 493–509.
- Beaver, William H (1998) *Financial Reporting: An Accounting Revolution, Third edition*. Prentice Hall, Inc: Upper Saddle River, New Jersey.
- Bertoni, Michele – De Rosa, Bruno (2010) The Evolution of Financial Reporting for Private Entities in The European Union. *SSRN Working Paper Series*, 1 – 10.
- Bohusova, Hana (2011) Adoption of IFRS for SMEs over the World. *The business review, Cambridge*, Vol. 18 (2), 208–214.
- Briciu, Sorin – Groza, Constantin – Ganfalean, Ioan (2009) International Financial Reporting Standard (IFRS) Will Support Management Accounting System for Small and Medium Enterprise (SME)? *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 11 (1), 308–317.
- Carlson, Peter (1997) Advancing The Harmonisation of International Accounting Standards: Exploring an Alternative Path. *The International Journal of Accounting*, Vol. 32 (3), 357–378.
- Deegan, Graig – Unerman, Jeffrey (2006) *Financial Accounting Theory, European edition*. McGraw-Hill Education: Berkshire, UK.
- Di Pietra, Roberto – Evans, Lisa – Chevy, Jerome – Cisi, Maurizio – Eierle, Brigitte – Jarvis, Robin (2008) Comment on the IASB’s Exposure Draft IFRS for Small and Medium-Sized Entities. *Accounting in Europe*, Vol. 5 (1), 27–47.
- Doupnik, Timothy – Perera, Hector (2009) *International Accounting, Second edition*. McGraw-Hill: New York.
- Eierle, Brigitte – Haller, Axel (2009) Does Size Influence the Suitability of the IFRS for Small and Medium-Sized Entities – Empirical Evidence from Germany. *Accounting in Europe*, Vol. 6 (2), 195–230.
- Epstein, Barry J. – Jermakowicz, Eva K. (2007) International Standards for Small and Medium-Sized Entities. *The CPA Journal* October, 38–40.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

- Euroopan komissio <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm>, haettu 20.9.2012
- Evans, Lisa – Gebhardt, Guenther – Hoogendoorn, Martin – Marton, Jan – Di Pietra, Roberto – Mora, Araceli – Thinggård, Frank – Vehmanen, Petri – Wagenhofer, Alfred (2005) Problems and Opportunities of an International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities. The EAA FRSC's Comment on the IASB's Discussion Paper. *Accounting in Europe*, Vol. 2, 23–45.
- FASB (1978) Statement of Financial Accounting Concepts 1 (23). <<http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobkey=id&blobnocache=true&blobwhere=1175820899258&blobheader=application%2Fpdf&blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs>>, haettu 7.5.2013.
- Fearnley, Stella – Hines, Tony (2007) How IFRS has destabilised financial reporting for UK non-listed entities. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, Vol. 15 (4), 394–408.
- Friedlop, G Thomas – Plewa, Franklin J (1992) Cost effective financial reporting for small business. *Journal of Small Business Management*, Vol. 30 (1), 89–94.
- Gedik, Heidi (2009) Eurooppalainen kehikko vai kansallinen optio? *Tilisanomat* 3, 18–21.
- Gray, S.J. (1988) Towards a Theory of Cultural Influence on the Development of Accounting Systems Internationally. *Abacus*, Vol. 24 (1), 1–15.
- Gullkvist, Benita (2012) Ylipääsemättömiä esteitä globaalien tilinpäätösstandardien tiellä? *Tilintarkastus* 6, 54–57.
- Haaramo, Virpi (2010) PK-yritysten IFRS-tilinpäätösstandardit. *Verotus* 3, 331–337.
- Haaramo, Virpi (2012) Tilinpäätösdirektiivit muutoksessa – ehdotuksia tilinpäätössääntelyn kehittämiseksi. *Tilisanomat* 3, 32–34.
- Haaramo, Virpi – Rätty, Päivi (2009) Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö – IFRS-raportointi. WSOYpro: Helsinki.
- Hofstede, Geert (1984) Cultural Dimension In Management And Planning. *Asia Pacific Journal of Management*, Vol. 1 (2), 81–99.
- Honkamäki, Tuomas (2009) Kirjanpitolain ja IFRS for SMEs -standardin eroavaisuuksista. *Tilintarkastus* 5, 68–71.
- Hussain, Fazeena Fazneen – Chand, Priyashni Vandana – Rani, Prena (2012) The Impact of IFRS for SMEs on the Accounting Profession, Evidence from Fiji. *Global Conference on Business and Finance Proceedings*, Vol. 7 (1), 166–167.

- IASB (2009) International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs) – Basis for Conclusions. <<http://eifrs.iasb.org/eifrs/sme/en/IFRSforSMEsBasisforConclusions.pdf>>, haettu 23.7.2012.
- Ikäheimo, Seppo (2011) Pk-yrityksen hallinnointi ja johdon laskentatoimi – miten kehittää toimintaa. *Tilisanomat* 2, 30–33.
- Jerman, Mateja – Ivankovic, Gordana (2011) The Evolution of Financial Standards for Small and Medium-sized Entities. *Economic Sciences Series*, 13–24.
- Kasanen, Eero – Lukka, Kari – Siitonen, Arto (1991) Konstruktiivinen tutkimusote liiketaloustieteessä. Liiketaloudellinen aikakauskirja. Vol. 40, No: 3, 301–329
- Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>>, haettu 9.7.2012.
- Larson, Robert K. – Street Donna L. (2004) Convergence with IFRS in an expanding Europe: progress and obstacles identified by large accounting firms’ survey. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 13, 89–119.
- Leppiniemi, Jarmo (2003) IFRS – Johdon käsikirja. Werner Söderström Osakeyhtiö: Helsinki.
- Leppiniemi, Jarmo – Leppiniemi, Raili (2001) *Pk-yrityksen kirjanpito ja tilinpäätös*. Werner Söderström Osakeyhtiö: Helsinki.
- Mäkinen, Outi (2012) Pk-yritysten raportointiin suunnitellaan helpotuksia. *Tilisanomat* 1, 60–63.
- Neilimo, Kari – Näsi, Juha (1980) *Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen taloustiede. Tutkimus positivismiin soveltamisesta*. Tampereen yliopiston yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja A2: Tampere.
- Niemistö, Antti (2011) Miten PK-IFRS:n käyttöönotto etenee EU:ssa? *Tilintarkastus* 4, 10–13.
- Nobes, Christopher – Parker, Robert (2008) *Comparative International Accounting, Tenth edition*. Pearson Education Limited: England.
- O’Keeffe, Irene – Hackett, Fiona (2009) IFRS for SMEs – Is this the end for Irish/UK GAAP? *Accountancy Ireland*, Vol. 41 (5), 26–27.
- Pacter, Paul (2009) An IFRS for private entities. *International Journal of Disclosure and Governance* 6, 4–20.
- Pacter, Paul (2009) IFRS for most private companies goes live. *Financial executive* September, 28–30.

- Perry, Joanna – Crook, Kimberley (2007) Future of financial reporting requirements for SMEs. *Chartered Accountants Journal of New Zealand*, Vol. 86 (6), 12–14.
- Quagli, Alberto – Paoloni, Paola (2012) How is the IFRS for SME accepted in the European context? An analysis of the homogeneity among European countries, users and preparers in the European commission questionnaire. *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting* 28, 147–156.
- Rusila, Hanna (2010) Harmonisoinnin pitää hyödyttää yrityksiä. *Tilisanomat* 4, 60–63.
- Rytsy, Ari (2011) Tilitoimistot auttavat pk-yrityksiä kasvamaan. *Tilisanomat* 2, 64–66.
- Räty, Päivi (2006) Tuleeko IFRS pakolliseksi myös pienille yrityksille? *Tilisanomat* 3, 21–23.
- Räty, Päivi (2007) Pk-yritysten IFRS – tilannekatsaus. *Tilisanomat* 3, 20–25.
- Räty, Päivi (2009) Pienten ja keskisuurten IFRS valmistui – mikä merkitys Suomelle? *Tilisanomat* 6, 26–30.
- Sacer, Ivana Mamic – Smrekar, Nikolina – Zager, Katarina (2009) Impact of Globalisation on Harmonisation of Financial Reporting for SMEs. *Zagreb International Review of Economics & Business*, Vol. 12 (2), 15–32.
- Schiebel, Alexander (2007) Is there a solid empirical foundation for the IASB's draft IFRS for SMEs? *SSRN Working Paper Series*, 1 – 29.
- Schipper, Katherine (2010) How can we measure the costs and benefits of changes in financial reporting standards? *Accounting and Business Research*, Vol. 40 (3), 309–327.
- Sever, Sanja (2008) Specific Aspects of Financial Reporting for SMEs. *International Conference Proceedings*, 729–739.
- Sian, S – Roberts, C (2009) UK small owner-managed businesses: accounting and financial reporting needs. *Journal of Small Businesses and Enterprise Development*, Vol. 16 (2), 289–305.
- Suomen Yrittäjät < <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/jasentilastoja/>>, haettu 17.7.2013.
- Sviili, Tarja (2012) Suomelta varovaisen myönteinen kanta tilinpäätösdirektiivien uudistukseen. *Tilintarkastus* 2, 44–45.
- Sviili, Tarja (2013) Tilinpäätösdirektiivien uudistus lähenee loppusuoraa. *Balanssi* 1, 40–42.
- Syrjä, Pasi (2010) Pienten yritysten verosuunnittelukäytänteissä eroja. *Tilintarkastus* 6, 16–19.

- Tiihonen, Jarno – Suomela, Mari (2007) Kevennetty IFRS-normisto PK-yrityksille. *Tilintarkastus* 3, 26–32.
- Yström, Annika (2010) *Financial reporting in entrepreneurial SMEs: In search of significant areas of financial reporting information*. JIBS Research Report Series No. 2010-3. Jönköping International Business School Ltd, Jönköping.
- Vasek, Libor (2011) IFRS for SMEs – A New Challenge for Worldwide Financial Reporting. *International Journal of Management Cases*, Vol. 13 (4), 115–120.
- Whittington, Geoffrey (2005) The Adoption of International Accounting Standards in the European Union. *European Accounting Review*, Vol. 14 (1), 127–153.

LIITTEET

Liite 1 Haastattelut

19.4.2013 klo 10.00, Haastateltava A, 35 minuuttia.

21.5.2013 klo 10.00, Haastateltava B, 40 minuuttia.

2.5.2013 klo 11.00, Haastateltava C, 45 minuuttia.

Liite 2 Haastattelurunko – Haastateltava A

Nimi:

Kertoisitko lyhyesti työhistoriasi ja taustasi?

Nykyinen työtehtävä ja titteli:

Miten kauan olet ollut tekemisissä IFRS:n kanssa?

1. Mikä on yleinen mielipiteesi IFRS:stä?
2. Mitkä ovat tällä hetkellä mielestäsi IFRS:n suurimmat haasteet (tai ongelmat)? Entä mitä muuttaisit standardissa?
3. Mikä sai teidät valitsemaan IFRS:n, ja mistä asti olette käyttäneet IFRS:ää? Mitkä olivat ne suurimmat hyödyt? Oma karkea arviosi siitä, ovatko hyödyt ylittäneet kustannukset?
4. IASB mainitsee, että IFRS:n yksi tärkeimmistä hyödyistä on pääoman parempi saatavuus. Miten koet tämän teidän tapauksessanne? Onko teillä ollut tarvetta hankkia rahoitusta esimerkiksi ulkomailta?
5. Tilinpäätösten käyttäjiä ajatellen, kenelle IFRS:stä on eniten hyötyä ja ketkä siitä eivät hyödy lainkaan? Voiko siitä olla haittaa joillekin sidosryhmille, varsinkin kun raportoitte vapaaehtoisesti IFRS:n mukaan?
6. Miten koet tilinpäätöksen yleisesti, vastaako se sinun mielestä nykypäivän tilinpäätösraportoinnin tarpeita? Pitäisikö olla vaihtoehtoisia tapoja kommunikoida ulkoisten osakkeenomistajien/sidosryhmien kanssa? Miten te toteutatte sen?
7. Teillä on tapahtunut liikevaihdon perusteella kovaa kasvua viimeisen kahden vuoden aikana. Tukeeko IFRS kasvuorientoituneita yrityksiä?
8. Olette kovasti kilpaillulla alalla, miten koet IFRS:n siinä maailmassa? Miten koet tilanteen, jossa te raportoitte vapaaehtoisesti IFRS:n mukaan, kun taas kilpailija tekee FAS:in mukaan? Joudutteko esimerkiksi paljastamaan sellaista tietoa, mitä kilpailijan ei tarvitse?
9. IASB on julkistanut vuonna 2009 pk-yrityksille oman PK-IFRS-standardin. Teoreettisessa tilanteessa, käyttäisittekö tätä kevennettyä PK-IFRS:ää, jos teillä olisi mahdollisuus siihen? Näkisitkö, että sellaiselle olisi ylipäänsä tarvetta?
10. Mikä on mielipiteesi tilinpäätösstandardien harmonisoinnista ei-listatuille yhtiöille? Onko sellainen tarpeen?

Liite 3 Haastattelurunko – Haastateltava B

Nimi:

Kertoisitko lyhyesti työhistoriasi ja taustasi?

Nykyinen työtehtävä ja titteli:

Miten kauan olet ollut tekemisissä IFRS:n kanssa?

1. Mikä on yleinen mielipiteesi IFRS:stä?
2. Mitkä ovat tällä hetkellä mielestäsi IFRS:n suurimmat haasteet (tai ongelmat)? Entä mitä muuttaisit standardissa?
3. Mikä sai teidät valitsemaan IFRS:n, ja mistä asti olette käyttäneet IFRS:ää? Mitkä olivat ne suurimmat hyödyt? Oma karkea arvioi siitä, ovatko hyödyt ylittäneet kustannukset?
4. IASB mainitsee, että IFRS:n yksi tärkeimmistä hyödyistä on pääoman parempi saatavuus. Miten koet tämän teidän tapauksessa? Onko teillä ollut tarvetta hankkia rahoitusta esimerkiksi ulkomailta?
5. Tilinpäätösten käyttäjiä ajatellen, kenelle IFRS:stä on eniten hyötyä ja ketkä siitä eivät hyödy lainkaan? Voiko siitä olla haittaa joillekin sidosryhmille?
6. Miten koet tilinpäätöksen yleisesti, vastaako se sinun mielestä nykypäivän tilinpäätösraportoinnin tarpeita (FAS vs. IFRS)? Pitäisikö olla vaihtoehtoisia tapoja kommunikoida ulkoisten osakkeenomistajien/sidosryhmien kanssa? Miten te toteutate sen?
7. Miten koet tilanteen, jossa te raportoitte IFRS:n mukaan, kun taas kilpailija tekee FAS:in mukaan? Joudutteko esimerkiksi paljastamaan sellaista tietoa, mitä kilpailijan ei tarvitse? Ylipäätään, seuraatteko kilpailijoiden tai muiden sidosryhmien tilinpäätöksiä?
8. Lue alustus IFRS:n ja pk-IFRS:n eroista. IASB on julkistanut vuonna 2009 pk-yrityksille oman PK-IFRS-standardin. Teoreettisessa tilanteessa, käyttäisittekö tätä kevennettyä PK-IFRS:ää, jos teillä olisi mahdollisuus siihen? Näkisitkö, että sellaiselle olisi ylipäätään tarvetta?
9. Mikä on mielipiteesi tilinpäätösstandardien harmonisoinnista ei-listatuille yhtiöille? Onko sellainen tarpeen?

Liite 4 Haastattelurunko – Haastateltava C

Nimi:

Kertoisitko lyhyesti työhistoriasi ja taustasi?

Nykyinen työtehtävä ja titteli:

Miten kauan olet ollut tekemisissä IFRS:n kanssa?

Entä miten paljon olet ollut tekemisissä PK-IFRS:n kanssa?

1. Mikä on yleinen mielipiteesi IFRS for SME:stä (pk-IFRS)? Tarvitaanko sitä? Entä mitä muuttaisit standardissa?
2. Sopisiko se sinusta laskentanormistoksi Suomeen FASin ohelle? Jos sopisi, niin minkä kokoisille ja millaisille yrityksille? Jos ei, niin miksi ei?
3. Mikäli pk-IFRS tulisi sovellettavaksi, törmättäisiinkö samoihin haasteisiin kuin laajassa IFRS:ssä, vai mitkä luulet olevan pk-IFRS:n haasteet?
4. Onko pk-IFRS standardin mukaisesti valmisteltu tilinpäätös mielestäsi informatiivisempi kuin tämän hetkinen FAS-tilinpäätös? Vastaako FAS sinun mielestä nykypäivän tilinpäätösraportoinnin tarpeita?
5. Tulisiko pk-IFRS mielestäsi sallia EU-tasolla vapaaehtoisena, pakollisena vai niin, että jokainen jäsenmaa saisi erikseen päättää, minkä kannan standardiin ottaa?
6. IFRS for SME:illä on tavoiteltu harmonisoinnin kautta mm. vertailukelpoisuutta. Mikäli IFRS for SMEs tulisi laajempaan käyttöön Euroopassa, uskotko, että tilinpäätösten vertailukelpoisuus saavutettaisiin? Jos ei, niin miksi ei?
7. Tilinpäätösten käyttäjiä ajatellen, kenelle IFRS for SMEsistä olisi eniten hyötyä, ja ketkä siitä eivät oletettavasti hyötyisi lainkaan? Voisiko siitä olla ennemminkin haittaa joillekin sidosryhmille?
8. Jos katsotaan tilannetta pelkästään pk-yrityksen kannalta: mitkä ovat ne tärkeimmät hyödyt, mitä pk-IFRS voisi tarjota? Missä vaiheessa/tilanteessa mielestäsi hyödyt ylittävät kustannukset?
9. Mikä on sinun näkemyksesi pk-IFRS:n tulevaisuudesta?